

SES LA LLOSA DE RANES
_ Secció de l'IES Dr. Lluís Simarro Lacabra a la Llosa de Ranes _

PROGRAMACIÓ CURS 2025-2026

DEPARTAMENT D'HUMANITATS

CIÈNCIES SOCIALS_ GEOGRAFIA I HISTÒRIA
FILOSOFIA *
RELIGIÓ *

* Programacions lliurades pel professorat corresponent d'aquestes especialitats

- FILOSOFIA+ ED. VALORS+ FOPP

- RELIGIÓ

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ: JUSTIFICACIÓ I CONTEXTUALITZACIÓ.

1.1.-Justificació i

1.2.-Contextualització

1.2.1.-Composició del Departament.

-Cursos, assignatures calendari de reunions

1.2.2.-Llibres de text utilitzats i materials bàsics

1.2.3.-Pla general d'actuació

2. OBJECTIUS GENERALS DE L'ÀREA DE CIÈNCIES SOCIALS.

3. COMPETÈNCIES CLAU

4. SITUACIONS D'APRENTENTATGE

5. CRITERIS D'AVUACIÓ

6. INSTRUMENTS D'AVUACIÓ

7. CRITERIS DE QUALIFICACIÓ

8. RECURSOS DIDÀCTICS

9. MESURES DE RESPOSTA EDUCATIVA PER A LA INCLUSIÓ DE L'ALUMNAT AMB NECESSITAT ESPECÍFICA DE SUPORT EDUCATIU O AMB ALUMNAT QUE REQUERISCA ACTUACIONS PER A LA COMPENSACIÓ DE LES DESIGUALTATS.

10. DESENVOLUPAMENT SITUACIONS APRENTENTATGE

10.1. – CIÈNCIES SOCIALS. GEOGRAFIA I HISTÒRIA 1rESO

A.1 Situacions d'aprenentatge

A.2 Criteris d'avaluació

A.3 Els espais d'aprenentatge

A.4 La distribució del temps

A.5 Organització dels recursos

A.6 Mesures per a la inclusió

A.7 Instruments d'avaluació

10.2.- CIÈNCIES SOCIALS. GEOGRAFIA I HISTÒRIA 2n ESO

- A.1** Situacions d'aprenentatge
- A.2** Criteris d'avaluació
- A.3** Els espais d'aprenentatge
- A.4** La distribució del temps
- A.5** Organització dels recursos
- A.6** Mesures per a la inclusió
- A.7** Instruments d'avaluació

10.3 CIÈNCIES SOCIALS. GEOGRAFIA I HISTÒRIA 3r ESO

- A.1** Situacions d'aprenentatge
- A.2** Criteris d'avaluació
- A.3** Els espais d'aprenentatge
- A.4** La distribució del temps
- A.5** Organització dels recursos
- A.6** Mesures per a la inclusió
- A.7** Instruments d'avaluació

10.4 CIÈNCIES SOCIALS. GEOGRAFIA I HISTÒRIA 4rt ESO

- A.1** Situacions d'aprenentatge
- A.2** Criteris d'avaluació
- A.3** Els espais d'aprenentatge
- A.4** La distribució del temps
- A.5** Organització dels recursos

A.6 Mesures per a la inclusió

A.7 Instruments d'avaluació

10.5. ECONOMIA i EMPRENEDORIA 4rt ESO

A.1 Situacions d'aprenentatge

A.2 Criteris d'avaluació

A.3 Els espais d'aprenentatge

A.4 La distribució del temps

A.5 Organització dels recursos

A.6 Mesures per a la inclusió

A.7 Instruments d'avaluació

11. TRANSVERSALITAT

12. ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

1.1. JUSTIFICACIÓ

La present **programació del curs 2025-2026** ha estat adaptada a les demandes del Decret 107/2022 de 5 d'agost, del Consell, pel qual s'estableix l'ordenació i el currículum d'Educació Secundària Obligatoria.

Adaptant el Sistema Educatiu als reptes i desafiaments del s. XXI d'acord amb els objectius fixats per la Unió Europea i per la UNESCO per a la dècada 2020-2030.

1.2 CONTEXTUALITZACIÓ.

En l'actualitat, el nostre institut atén quasi exclusivament a la població d'alumnes d'ESO d'una població total de **4000** habitants de **La Llosa de Ranes**, a la comarca de La Costera.

Els nostres alumnes provenen en la major part del **CEIP Crist del Miracle**, únic col·legi que hi ha al poble, pegat al nostre institut. La Llosa compta a més a més, amb una **Biblioteca pública Municipal i altres instal·lacions d'ús cultura i esportiu** de les quals gaudeix fora del centre el nostre alumnat.

El **SES La Llosa de Ranes**, enguany té 6 **unitats d'ESO**, dues en primer d'ESO, dues en segon, una en tercer, desdoblada, i una més en quart d'ESO.

Entre tot el personal docent i PAS formem una comunitat d'uns 20 professors, entre el qual figura també el gabinet d'Orientació, una administrativa i dues conserges, i al voltant d'uns 125 alumnes.

1.2.1. COMPOSICIÓ DEL DEPARTAMENT: CURSOS, ASSIGNATURES. CALENDARI DE REUNIONS

Professor/a	Cursos / Assignatures
ANA M. TORMO PÉREZ	- Cap de Departament - Tutoria de 4^t d'ESO A - 2ⁿ ESO A i B GH - 2ⁿ ESO B d'AE - 4^t ESO A GH
SALVADOR CATALÀ SANCHIS	- 1^r ESO A i B GH - 3^r ESO A i B GH - 4^t ESO A ECO - 4^t ESO A LLATÍ
INMACULADA I. PALOP VALENZUELA	- 4^t ESO A EV - 4^t ESO A FILOS. - 4^t ESO A FOPP
JOSE CARLOS EULALIA CERDÀ	- 1^r ESO A/B REL - 2ⁿ ESO A/B REL - 3^r ESO A/B REL - 4^t ESO A REL
HORARI ATENCIÓ FAMÍLIES	- Ana Tormo : DIMECRES 8:50-9:40 h. - Salva Català: DIMECRES 11:30-12:20h. - Inma Palop: DIVENDRES 8:50-9:40h. - J. Carlos Eulalia: DILLUNS 9:40-10:30h.
<i>Reunió departament: DILLUNS d'11:30 a 12:20h.</i>	

1.2.2. LLIBRES DE TEXT UTILITZATS / MATERIAL BÀSIC

Nivell	Títol	Idioma	Editorial
1 ^r ESO	GiH GEOGRAFIA I HISTÒRIA	Valencià	VICENS VIVES
2 ⁿ ESO	GiH GEOGRAFIA I HISTÒRIA	Valencià	VICENS VIVES
3 ^r ESO	GiH GEOGRAFIA I HISTÒRIA	Valencià	VICENS VIVES
4 ^t ESO	GiH GEOGRAFIA I HISTÒRIA	Valencià	VICENS VIVES
4 ^t ESO	ECONOMIA I EMPRENEDORIA	Valencià	MCGRAW HILL

1.2.3. PLA GENERAL D'ACTUACIÓ

A les **reunions de departament**, fem un control sobre el progrés que va experimentant l'alumnat i atenem els assumptes nous a tractar que van apareguent al llarg del curs.

Intentem sempre **homogeneïtzar els continguts** i el ritme en que avancem a la programació, per a evitar diferències respecte al tractament de la matèria dels distints grups i cursos.

El nostre interès, a més de que l'alumnat assoleixca els sabers bàsics de les diferents assignatures del Departament, es centra en **aconseguir**:

- _ **Expressió oral i escrita correcta.**
- _ **Mancança de faltes d'ortografia.**
- _ **Presentació acurada i llegible dels treballs, exercicis i exàmens.**
- _ **Iniciació a la investigació.**

Exposició dels treballs realitzats per l'alumnat davant la resta de companys i companyes de classe, especialment als alumnes de 4t d'ESO.

Utilitzarem les següents eines sempre que considerem adient:

- Projeccions de tot tipus de materials relacionats amb la programació de cada assignatura.
- Pel·lícules o documentals, comentats dins del context del temari.
- Comentari i interpretació de mapes: topogràfics, temàtics, generals, històrics...
- Comentari de textos històrics.
- Comentari i interpretació d'imatges
- Gamificació i jocs a l'aula per tal d'anar treballant i assolint les diferents situacions d'aprenentatge plantejades.

- Altres línies d'aprenentatge enfocades a l'aprenentatge i autoaprenentatge significatives i adaptades a les necessitats individuals i del grup.

2. OBJECTIUS GENERALS DE L'ÀREA DE CIÈNCIES SOCIALS.

L'ensenyança de l'àrea de Ciències Socials, Geografia i Història en l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria tindrà com a objectiu contribuir a desenvolupar en l'alumnat les capacitats següents:

- 1.** Identificar els processos i mecanismes que regeixen els fets socials i les interrelacions entre fets polítics, econòmics i culturals i utilitzar aquest coneixement per a comprendre la pluralitat de causes explicatives de l'evolució de les societats actuals, el paper que homes i dones exerceixen en elles i els seus problemes més rellevants.
- 2.** Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interaccions donades entre ells i les que els grups humans estableixen al utilitzar l'espai i els seus recursos, i valorar les conseqüències de tipus econòmic, social, polític i mediambiental. Conèixer la problemàtica específica que planteja utilitzar els recursos de la Comunitat Valenciana.
- 3.** Comprendre el territori com el resultat de la interacció de les societats sobre el medi en què es desenrotllen i que organitzen.
- 4.** Conèixer, localitzar i comprendre les característiques bàsiques de la diversitat geogràfica del món i de les grans àrees socioeconòmiques, culturals i polítiques, així com els trets físics i humans d'Europa i Espanya, fent referència específica a la Comunitat Valenciana.
- 5.** Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i esdeveniments històrics rellevants de la història del món, d'Europa i d'Espanya per a adquirir una perspectiva global de l'evolució de la Humanitat amb un marc cronològic precís i elaborar-ne una interpretació que facilite la comprensió de la pluralitat de comunitats socials a què es pertany.
- 6.** Valorar la diversitat cultural manifestant actituds de respecte i tolerància cap a altres cultures i cap a opinions que no coincideixen amb les pròpies, sense renunciar per això a un parer sobre elles.
- 7.** Adquirir una visió històrica que permeti elaborar una interpretació personal del món, a través d'uns coneixements bàsics d'Història universal, europea, espanyola i de la Comunitat Autònoma Valenciana, amb respecte i valoració dels aspectes comuns i els de caràcter divers, a fi de facilitar la comprensió de la possible pertinença simultània a més d'una identitat col·lectiva.
- 8.** Valorar i respectar el patrimoni natural, històric, lingüístic, cultural i artístic espanyol, i de manera particular, el de la Comunitat Valenciana, així com assumir les responsabilitats que suposa la seua conservació i millora.
- 9.** Conèixer i valorar les especials característiques de la identitat lingüística, cultural i històrica de la Comunitat Valenciana i la seua relació amb les altres comunitats autònomes de l'Estat Espanyol.
- 10.** Comprendre els elements tècnics bàsics característics de les manifestacions artístiques en la seua realitat social i cultural per a valorar i respectar el patrimoni natural, històric, cultural i artístic, assumint la responsabilitat que suposa la seua conservació i apreciand-ho com a recurs per a l'enriquiment individual i col·lectiu.

11. Adquirir i usar el vocabulari específic de les Ciències socials perquè en incorporar-lo al vocabulari habitual augmente la precisió en l'ús del llenguatge i millore la comunicació.

12. Buscar, seleccionar, comprendre i relacionar informació verbal, gràfica, icònica, estadística i cartogràfica, procedent de fonts diverses, inclosa la proporcionada per l'entorn físic i social, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació, tractar-la d'acord amb el fi perseguit i comunicar-la als altres de manera organitzada i intel·ligible.

13. Utilitzar les imatges i les representacions cartogràfiques per a identificar i localitzar objectes i fets geogràfics, i explicar la seua distribució a distintes escales, amb especial atenció al territori espanyol. Utilitzar, així mateix, fonts geogràfiques d'informació: textos escrits, sèries estadístiques, gràfics i imatges, i elaborar croquis i gràfics apropiats.

14. Conèixer el funcionament de les societats democràtiques, apreciar els seus valors i bases fonamentals, així com els drets i llibertats com un èxit irrenunciable i una condició necessària per a la pau, denunciant actituds i situacions discriminatòries i injustes i mostrant-se solidari amb els pobles, grups socials i persones privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.

15. Realitzar tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per a solucionar els problemes humans i socials.

3.- COMPETÈNCIES CLAU. RELACIÓ ENTRE LES COMPETÈNCIES CLAU I ELS OBJECTIUS DE L'ÀREA

El caràcter integrador de la matèria de Ciències Socials, Geografia i Història, fa que el seu aprenentatge siga contributiu a l'adquisició de les competències clau:

La competència social i cívica està estretament vinculada al propi objecte d'estudi. Pot dir-se que tot el currículum contribueix a l'adquisició d'aquesta competència, ja que la comprensió de la realitat social, actual i històrica, és el propi objecte d'aprenentatge, però ho farà realment des de la perspectiva del coneixement sobre l'evolució i organització de les societats, dels seus èxits i dels seus problemes, ha de poder utilitzar-se per l'alumnat per a desenvolupar-se socialment. Contribueix òbviament a entendre els trets de les societats actuals, la seua pluralitat, els elements i interessos comuns de la societat en què es viu, i participa així a crear sentiments comuns que afavoreixen la convivència.

També ajuda a l'adquisició d'habilitats socials. D'una banda, la comprensió de les accions humanes del passat o del present, exigeix que aquestes siguen vistes per l'alumnat des de la perspectiva dels propis agents del seu temps amb el que s'afavoreix el desenvolupament de la capacitat de posar-se en el lloc de l'altre, és a dir, l'empatia. D'altra banda, es contribueix a aquesta competència quan aquesta comprensió possibilita la valoració i l'exercici del diàleg com a via necessària per a solucionar els problemes o el respecte cap a les persones amb opinions distintes. A més, es preveu l'exercici d'eixos valors per mitjà del treball en col·laboració o els debats en què s'expressen les pròpies idees i s'escolte amb respecte les dels altres. L'acostament a diferents realitats socials, actuals o històriques, o la valoració de les aportacions de diferents cultures ajuda, encara que siga més indirectament, a desenrotllar les habilitats de tipus social.

En l'adquisició del **sentit de la iniciativa i esperit emprenedor** i la interacció amb el món físic la contribució és, així mateix, rellevant. Aquesta competència inclou, entre altres aspectes, la percepció i el coneixement de l'espai físic en què s'exerceix l'activitat humana, tant en grans àmbits com en l'entorn immediat, així com la interacció que es produeix entre ambdós. Aquestes constitueixen un dels principals eixos de treball de la geografia: comprendre l'espai dels fets socials i la pròpia vida de l'alumna o alumne, és a dir, la dimensió espacial. Es contribueix a la competència en la mesura que s'assegure que aquesta dimensió impregna l'aprenentatge dels continguts geogràfics. Per a això, adquireixen protagonisme els procediments d'orientació, localització, observació i interpretació dels espais i paisatges, reals o representats.

Una altra aportació, no menys significativa, es possibilita des del coneixement de la interacció ser humà-medi i l'organització del territori resultant. La matèria ofereix espais per a analitzar l'acció del ser humà en la utilització de l'espai i dels seus recursos, no sols els problemes que a vegades genera, sinó també aquelles accions que, des d'un ús responsable, busquen assegurar la protecció i l'atenció del medi ambient.

La contribució a la **consciència i expressió cultural** es relaciona principalment amb el seu vessant de conèixer i valorar les manifestacions del fet artístic. Esta

competència es facilitarà si es contempla una selecció d'obres d'art rellevants, bé siga pel seu significat en la caracterització d'estils o artistes o per formar part del patrimoni cultural, i si al mateix temps, es dota l'alumnat de destreses per a observar i comprendre aquells elements tècnics imprescindibles per a la seua anàlisi. Des d'ací s'afavoreix l'apreciació de les obres d'art, s'adquireixen habilitats perceptives i de sensibilització, es desenrotlla la capacitat d'emocionar-se amb elles, a més d'ajudar-se també a valorar el patrimoni cultural, a respectar-lo i a interessar-se per la seua conservació.

Es contribueix a la **competència digital** per la importància per a comprendre els fenòmens socials i històrics de comptar amb destreses relatives a l'obtenció i la comprensió d'informació, element imprescindible d'una bona part dels aprenentatges de la matèria. S'aporta, de manera particular, en la recerca, obtenció i tractament d'informació procedent de l'observació directa i indirecta de la realitat, així com de fonts escrites, gràfiques, audiovisuals, tant en suport de paper com digital. Establir criteris de selecció de la informació proporcionada per diverses fonts des de l'objectivitat i pertinència, distingir entre els aspectes rellevants i els que no ho són, relacionar i comparar fonts o integrar i analitzar la informació de forma crítica són algunes de les aportacions fonamentals a l'adquisició d'esta competència.

D'altra banda, el llenguatge no verbal utilitzat en nombroses ocasions per a comprendre la realitat contribueix al coneixement i la interpretació de llenguatges icònics, simbòlics i de representació. És el cas del llenguatge cartogràfic i de la imatge.

El pes de la informació en esta matèria singularitza les relacions entre esta competència i la **competència en comunicació lingüística**, més enllà d'utilitzar el llenguatge com a vehicle de comunicació en el procés d'ensenyança-aprenentatge. A més, es faciliten les habilitats d'ús de diferents variants del discurs, concretament, la descripció, la narració, la dissertació i l'argumentació i es col·labora a adquirir vocabulari específic que hauria de formar part del llenguatge habitual de l'alumnat o formar amb clar valor funcional en la matèria.

Es contribueix també, en certa manera, a adquirir la **competència matemàtica, científica i tecnològica**. El coneixement dels aspectes quantitatius i espacials de la realitat ho permet en la mesura que la matèria incorpora operacions senzilles, magnituds, percentatges i proporcions, nocions d'estadística bàsica, ús d'escalles numèriques i gràfiques, sistemes de referència o reconeixement de formes geomètriques, així com criteris de mesurament, codificació numèrica d'informacions i la seua representació gràfica. La utilització de totes estes ferramentes en la descripció i anàlisi de la realitat social amplien el conjunt de situacions en què les alumnes i els alumnes perceben la seua aplicabilitat i, amb això, fan més funcionals els aprenentatges associats a la competència matemàtica.

La competència per a aprendre a aprendre suposa comptar amb ferramentes que faciliten l'aprenentatge, però també amb una visió estratègica dels problemes i saber preveure i adaptar-se positivament als canvis que es produeixen. A tot això contribueixen, des de les seues possibilitats per a aplicar raonaments de distint tipus, el fet de buscar explicacions multi-causals i predir efectes dels fenòmens socials es proporcionen coneixements de les fonts d'informació i de la seua utilització per mitjà de la recollida i classificació de la informació obtinguda per diversos mitjans i sempre que se'n faci una anàlisi.

També es contribueix a la competència quan s'afavoreix el desenrotllament d'estratègies per a pensar, per a organitzar, memoritzar i recuperar informació, com ara resums, esquemes o mapes conceptuals.

Perquè esta matèria contribueix a l'autonomia i iniciativa personal és necessari afavorir iniciatives de planificació i execució, així com processos de presa de decisions, presents més clarament en debats i treballs individuals o en grup ja que impliquen idear, analitzar, planificar, actuar, revisar allò que s'ha fet, comparar els objectius previstos amb els aconseguits i extraure conclusions.

4. SITUACIONS D'APRENTATGE

De 1r ESO en GEOGRAFIA I HISTÒRIA

- El planeta terra . El relleu
- Cada gota compta: aigua dolça i aigua salada
- Oratge i clima
- Els paisatges de la terra
- El medi físic d'Espanya
- El medi físic de la Comunitat Valenciana
- La prehistòria
- Les primeres civilitzacions: Mesopotàmia i Egipte
- Grècia, de polis a imperi
- Roma, de la república a l'imperi
- El llegat de l'antiguitat
- La Hispania romana

De 2n ESO en GEOGRAFIA I HISTÒRIA

- L'Inici de l'edat mitjana
- L'Islam
- L'Europa feudal
- El ressorgiment de les ciutats
- Els regnes cristians peninsulars
- L'enfortiment de les monarquies
- La lluita contra el canvi climàtic
- Les ciutats

De **3er ESO** en GEOGRAFIA I HISTÒRIA

- Una revolució digital global
- Reptes demogràfics
- El manteniment de la humanitat
- El sector secundari al s. XXI
- Els desafiaments del sector terciari
- L'economia espanyola
- El desenvolupament sostenible
- Com és la població i l'activitat econòmica a la Comunitat Valenciana?
- L'inici de l'edat moderna
- L'època renaixentista
- L'auge dels Àustria
- El segle XVII a Europa
- El segle d'or espanyol

De **4rt ESO** en GEOGRAFIA I HISTÒRIA

- El s. XVIII : la crisi de l'Antic Règim
- Industrialització
- Imperialisme , 1ª Guerra Mundial, Revolució Russa, etc.
- Del període d'entreguerres a la 2ª Guerra Mundial
- De la Guerra Freda i la Descolonització al món actual
- Espanya al s. XVIII , XIX i XX

D'**ECONOMIA I EMPRENEDORIA**

- L'economia de les persones
- Producció , renda i comerç
- Planificació financera
- Salut financera
- La funció de les empreses
- L'organització empresarial
- Entorn social , ambiental i cultural
- L'emprenedoria

- El treball en equip
- Creant el teu negoci
- La posada en marxa del nostre negoci

5. CRITERIS D'AVALUACIÓ VINCULATS AMB LES COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES I ASSOCIATS A LES SITUACIONS D'APRENTATGE PLANTEJADES.

La matèria de ciències socials: Geografia i Història a l'educació secundària obligatòria té com a finalitat proporcionar a l'alumnat les competències necessàries per ubicar-se en el món, per esbrinar els orígens i les causes dels problemes socials actuals i per integrar-se en la societat, com a persona individual i com a membre d'un col·lectiu. Es pretén aprofundir en els aprenentatges adquirits en l'etapa anterior en l'àrea de coneixement del medi natural, social i cultural, fent presents com a eixos vertebradors de l'àmbit social la geografia i la història, però no únicament aquestes, sinó amb la intervenció d'altres disciplines com l'economia, la sociologia, la filosofia, l'antropologia o la història de l'art. Les competències de l'àmbit social han de facilitar el desenvolupament de la consciència ciutadana de l'alumnat per tal que assumeixi els valors democràtics i aprengui a participar en la vida col·lectiva, per mitjà de projectes de cooperació en el seu entorn. Aquesta consciència els ha de permetre donar sentit a les relacions entre el passat, el present i el futur, i a la seva identitat territorial i cultural. Aquestes relacions estan a la base de la consciència històrica i de l'educació de la temporalitat i permeten a l'alumnat ubicar-se en el present, i llegir-lo i interpretar-lo tenint en compte antecedents més immediats, dels segles XX i XXI. La identitat territorial i cultural permet, per la seva banda, l'adquisició d'una consciència de territorialitat, bàsica per entendre la globalització i les actuals relacions entre allò global i allò local i per poder emetre judicis i prendre decisions sobre l'impacte territorial i ambiental de determinades decisions polítiques i econòmiques que afecten simultàniament les realitats més properes i les més distants. La consciència ciutadana és imprescindible perquè en un futur l'alumnat pugui intervenir en la vida laboral, social i política, prendre decisions amb relació a la defensa del patrimoni cultural i natural i l'ús sostenible del medi, participar en la millora de la convivència democràtica i defensar la justícia social, la solidaritat i l'equitat. Aquest món globalitzat implica la formació d'una ciutadania amb capacitat d'anàlisi i raonament que aprengui a buscar, seleccionar i utilitzar la informació de manera sistemàtica i crítica i, alhora, que aprengui a desenvolupar la capacitat d'empatia per comprendre la diversitat existent en el món. Aquest aprenentatge ha de tenir present l'evolució constant que implica la societat del coneixement i les possibilitats de formació que faciliten els entorns digitals. L'estudi de les diverses realitats socials del present i del passat hauria de conduir l'alumnat a construir la seva pròpia visió del món a partir de confrontar percepcions i valors existents, reconèixer i fer seus els drets i deures de la ciutadania democràtica, reconèixer el seu lloc entre els altres i construir el sentiment de pertinença i la seva identitat social, política i cultural.

Competència específica 1__

Cercar i tractar informació que permeti interpretar el present i el passat, aplicant els procediments de la recerca històrica i geogràfica a partir de l'anàlisi crítica de dades procedents de fonts analògiques i digitals, per transformar-ho en coneixement i comunicar-ho a través de diferents formats.

Criteris d'Avaluació

1r i 2n	3r i 4t
1.1 Desenvolupar estratègies de cerca, tractament i organització de la informació per a la resolució de demandes relacionades amb fets i processos rellevants del present i del passat. 1.2 Analitzar de manera crítica, responsable i creativa les fonts d'informació analògiques i digitals, contrastant les dades obtingudes i aplicant-les a diferents situacions i contextos. 1.3 Elaborar i comunicar els coneixements adquirits mitjançant recursos expressius que incorporin diferents llenguatges i formats, emprant les possibilitats que ofereixen els entorns i recursos digitals. 1.4 Incorporar i utilitzar adequadament el vocabulari propi de les ciències socials mitjançant intervencions orals, textos escrits i altres produccions, tot avançant en la construcció d'un discurs precís i rigorós.	1.1 Elaborar continguts propis en diferents formats, mitjançant aplicacions i estratègies de recollida i representació de dades més complexes, contrastant críticament fonts actuals i del passat, tant analògiques com digitals. 1.2 Establir connexions i relacions entre els coneixements i les informacions adquirides, elaborant síntesis interpretatives i explicatives, mitjançant informes, estudis o dossiers que mostrin un avenç en els aprenentatges assolits. 1.3 Transferir adequadament la informació i el coneixement a través de diferents mitjans a contextos i conjuntures actuals, i construir nou coneixement valorant solucions i alternatives diverses. 1.4 Analitzar la veracitat i la fiabilitat de les fonts per diferenciar fets d'opinions, identificant la desinformació i utilitzant la informació seleccionada de manera efectiva per resoldre problemes.

Competència específica 2__

Indagar i argumentar a partir de problemes socials rellevants, locals i globals, per desenvolupar un pensament crític i respectuós amb les diferències, que contribueixi a la construcció de la identitat individual i col·lectiva i a la consecució d'un present i un futur més just i inclusiu.

Criteris d'Avaluació

1r i 2n	3r i 4t
2.1 Identificar i mostrar interès pels principals problemes que afecten la societat, adoptant una posició crítica, proactiva i de rebuig a situacions injustes i discriminatòries. 2.2 Argumentar de forma crítica sobre problemes socials rellevants utilitzant els coneixements propis de les ciències socials i valorant la importància de trobar solucions dialogades. 2.3 Mantenir una actitud d'alerta i de reflexió davant dels problemes socials, que ajudi a la permanent revisió dels propis criteris i a comprometre's en la construcció de futurs millors. 2.4 Fonamentar els propis arguments en els valors democràtics, els drets humans i la justícia social, assumint els valors de la cultura de la pau en el decurs de debats i tasques cooperatives. 2.5 Posicionar-se amb criteris propis i esdevenir ciutadans crítics amb consciència global mitjançant l'elaboració de productes personals o cooperatius ben argumentats, tot respectant les opinions dels altres.	2.1 Generar productes originals i creatius tot connectant i reelaborant els coneixements previs mitjançant les eines d'investigació pròpies de les ciències socials. 2.2 Explicar problemes passats i presents de la humanitat a diferents escales temporals i espacials, des del món local al global, utilitzant conceptes, situacions i dades rellevants de les ciències socials. 2.3 Construir la identitat individual i col·lectiva en el context del món actual, dels seus reptes i conflictes, des d'una perspectiva crítica, sistèmica i global, tot reconeixent la diversitat com a element enriquidor de la convivència. Elaborar i comunicar productes propis, crítics i argumentats, amb una mirada oberta al diàleg i al respecte a judicis i plantejaments diferents, tot reflexionant sobre el propi procés d'aprenentatge.

Competència específica 3__

Interpretar els canvis i les continuïtats dels processos històrics, mitjançant la realització de projectes d'investigació i l'ús de fonts primàries i secundàries, per interpretar els problemes del món actual i fer propostes a favor de la pau, el benestar i el desenvolupament sostenible.

Criteris d'Avaluació

1r i 2n	3r i 4t
3.1 Identificar els canvis i les continuïtats entre les etapes històriques, a través de processos inductius, reptes i projectes de recerca, i trobar relacions amb el món actual. 3.2 Diferenciar les causes i les conseqüències dels processos històrics i aplicar-ho en problemes actuals relacionats amb els objectius de desenvolupament sostenible. 3.3 Representar adequadament informació geogràfica i històrica a través de diverses formes de representació gràfica, cartogràfica i visual. 3.4 Situar fets i processos històrics en eixos cronològics, trobant relacions entre diferents períodes i simultaneïtats temporals entre diferents territoris. 3.5 Identificar i utilitzar les fonts primàries i secundàries, valorant les seves aportacions al coneixement del medi i de les formes de vida en el present i el passat.	3.1 Distingir els grans canvis del món actual, als sectors productius, mercats i relacions socials, debatent les seves implicacions per a les generacions futures. 3.2 Realitzar propostes per assolir els objectius de desenvolupament sostenible, mitjançant projectes de recerca, argumentades a partir de gràfics, imatges i mapes. 3.3 Reflexionar sobre els reptes del passat, present i futur, i afrontar-los des de la perspectiva del sistema-món, la justícia social i la sostenibilitat.

Competència específica 4__

Descobrir i analitzar els elements i dinàmiques que configuren el territori, mitjançant l'estudi de casos i problemàtiques geogràfiques, per valorar els diferents paisatges i proposar alternatives de gestió territorial, amb criteris de sostenibilitat i justícia social.

Criteris d'Avaluació

1r i 2n	3r i 4t
4.1 Interpretar l'espai des d'una perspectiva sistèmica, a través del concepte de paisatge, identificant-ne els elements i les interrelacions existents. 4.2 Analitzar l'acció humana en els paisatges, dins dels diferents ecosistemes planetaris, valorant la riquesa del patrimoni natural i cultural, i detectant-ne les amenaces de degradació. 4.3 Criticar i denunciar situacions d'injustícia social i de degradació ambiental, a diferents escales, tant en l'àmbit urbà com en el rural, compromentent-se per a la seva millora.	4.1 Realitzar estudis de casos amb variables múltiples i fer propostes per gestionar les activitats humanes en el territori amb criteris de sostenibilitat i justícia social. 4.2 Actuar en defensa, protecció o millora de l'entorn (natural, rural i urbà) a través d'iniciatives a favor de la sostenibilitat i el repartiment just i solidari dels recursos. 4.3 Comparar models d'organització política, econòmica i territorial per valorar com afecten la vida de les persones i fer propostes d'actuació.

Competència específica 5__

Analitzar de forma crítica els mecanismes que han regulat la vida de les societats al llarg de la història fins a l'actualitat i la construcció dels sistemes democràtics per participar de manera respectuosa i compromesa en activitats comunitàries que promouen la convivència, la cohesió social i l'equitat.

Criteris d'Avaluació

1r i 2n	3r i 4t
5.1 Identificar i analitzar els mecanismes que han regulat la vida en comú d'algunes societats del passat, interpretant els principals models d'organització social i política. 5.2 Distingir els trets fonamentals de les societats democràtiques i valorar les conseqüències de la democràcia i la vigència dels drets humans individuals i col·lectius i de les llibertats. 5.3 Analitzar els trets bàsics de l'organització social, política i econòmica d'algunes societats del passat i valorar de manera crítica el grau d'equitat dels intercanvis i relacions amb altres poblacions. 5.4 Mostrar actituds pacífiques i tolerants i assumir els drets i deures del marc de convivència, demostrant capacitat crítica i responant de manera assertiva davant de situacions d'injustícia i desigualtat.	5.1 Assumir els valors democràtics en la convivència escolar i de l'entorn, fent propostes constructives i rebutjant situacions injustes i discriminatòries. 5.2 Identificar les fites més importants en la lluita per a la democràcia i les llibertats al llarg del segle XX a l'estat espanyol, reconèixer els moviments socials i polítics que les han protagonitzat i preservar llurs memòries plurals. 5.3 Exposar els objectius d'alguns moviments socials que treballen per a l'eliminació de les desigualtats i la resolució pacífica dels conflictes, identificant els elements que promouen la cohesió social i que generen una consciència solidària. 5.4 Reconèixer els desafiaments de les modernes democràcies per a l'exercici d'una ciutadania activa, compromesa, participativa i inclusiva.

Competència específica 6__

Interpretar els processos que han conformat les societats actuals en la seva diversitat i riquesa a partir de l'anàlisi de perspectives i mirades diverses per formar-se un criteri propi fonamentat i comprometre's en la defensa dels drets humans, la llibertat i la igualtat davant les situacions d'injustícia i discriminació.

Criteris d'Avaluació

1r i 2n	3r i 4t
6.1 Explicar els trets definitoris d'algunes civilitzacions històriques, identificar elements de canvi i continuïtat en les formes de vida i subsistència i en l'organització de la societat i reconèixer aspectes significatius de la seva aportació a la cultura universal. 6.2 Reconèixer les desigualtats socials en diferents èpoques històriques, els mecanismes de domini i control que s'hi han donat i les conseqüències en el món actual. 6.3 Identificar els col·lectius que han estat sotmesos, silenciats i invisibilitzats al llarg de la història fins al present i destacar les diferents perspectives i aportacions. 6.4 Caracteritzar els drets humans individuals i col·lectius i l'estat de dret com a sistema institucional que garanteix el seu compliment a través dels seus òrgans i institucions.	6.1 Identificar les fites més importants del procés d'institucionalització dels drets humans al llarg del segle XX i XXI, valorar-ne les consecucions i identificar els mecanismes de protecció i garantia. 6.2 Identificar els sabers i les aportacions dels pobles originaris, especialment dels territoris dominats per pobles colonitzadors, les amenaces que afronten actualment i els moviments socials que defensen els seus drets. 6.3 Caracteritzar els mecanismes dels estats per garantir el dret dels ciutadans a l'accés equitatiu als serveis públics, reduir les desigualtats i garantir una vida digna per a tothom. 6.4 Formar-se un criteri propi sobre alguns problemes rellevants de l'entorn i participar de manera activa i compromesa, individualment i en equip, en projectes socials i cívics que comportin la defensa dels drets de determinats col·lectius.

Competència específica 7__

Identificar els fonaments que sostenen les identitats personals i col·lectives des d'una perspectiva intercultural, respectant els sentiments de pertinença, i valorar les diverses manifestacions culturals i artístiques i el patrimoni material i immaterial per contribuir a la cohesió social i als valors que emanen d'una ciutadania europea responsable i solidària.

Criteris d'Avaluació

1r i 2n	3r i 4t
7.1 Explicar els trets definitoris d'algunes cultures històriques, identificar elements de canvi i continuïtat en les seves expressions culturals i artístiques i reconèixer aspectes significatius de la seva aportació a la cultura universal. 7.2 Reflexionar sobre els elements culturals que han conformat les diferents identitats individuals i col·lectives de l'entorn i les aportacions de cadascuna d'elles a la cultura humana universal i a la cohesió social, mostrant una actitud respectuosa envers els sentiments de pertinença. 7.3 Assenyalar alguns elements bàsics del llegat històric i cultural d'Europa, així com els fonaments d'una ciutadania europea inclusiva i solidària. 7.4 Valorar, protegir i conservar alguns elements del patrimoni artístic, històric i cultural, material i immaterial, com a fonament de les diverses identitats col·lectives i de la cohesió social i com a gaudi dels pobles.	7.1 Interpretar els processos que han conformat les societats europees actuals per mitjà d'una anàlisi intercultural i que incorpora una multiplicitat de factors i de perspectives. 7.2 Analitzar les manifestacions artístiques i culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar les diverses cosmovisions i la seva finalitat. 7.3 Identificar la importància representativa, expressiva i comunicativa de les imatges en la vida quotidiana de les persones i les societats i crear productes audiovisuals per expressar-se i comunicar resultats de recerques. 7.4 Posicionar-se de manera argumentada davant de situacions de desigualtat, domini, injustícia i discriminació exercida sobre determinats col·lectius i minories. 7.5 Comprometre's en l'exercici d'accions col·lectives orientades a la cohesió social, la solidaritat i la conservació del patrimoni artístic i cultural dins les comunitats de pertinença.

Competència específica 8__

Analitzar les formes de vida i els fets i fenòmens socials, passats i presents, des de la perspectiva de gènere, i comprometre's en la igualtat d'oportunitats, la participació efectiva i la responsabilitat compartida de totes les persones en la societat i l'entorn, superar estereotips i rebutjar qualsevol forma de discriminació i violència.

Criteris d'Avaluació

1r i 2n	3r i 4t
8.1 Relacionar alguns canvis en els hàbits de vida tradicional i el treball domèstic i contrastar-los amb l'actualitat, identificant les pràctiques compatibles amb la salut, la sostenibilitat, la dignitat i el respecte, i assumir responsabilitats i compromisos en l'àmbit familiar, l'entorn escolar i la comunitat. 8.2 Identificar els reptes en relació amb la corresponsabilitat en el treball reproductiu i comunitari entre homes i dones, remarcant-ne la importància per al funcionament de les societats. 8.3 Identificar les limitacions socials i culturals que han impedit que les persones puguin desenvolupar aspiracions al llarg de diferents generacions i reconèixer la riquesa que aporten els vincles intergeneracionals. 8.4 Prendre consciència de les causes que han relegat les dones a un rol secundari al llarg de la història i emprendre accions per valorar, dignificar i visibilitzar determinades aportacions com a font de riquesa per a tothom. 8.5 8.5 Identificar i rebutjar les violències i les actituds irracionals i discriminatòries envers persones i col·lectius, amb una atenció especial a la diversitat d'identitats i expressions de gènere i diversitat afectivosexual.	8.1 Reconèixer els diferents moviments, causes i lideratges que han lluitat i treballen per a l'eliminació de la desigualtat i la discriminació per raó de gènere i d'opció afectivosexual en l'àmbit local i les seves connexions internacionals. 8.2 Reconèixer les aportacions dels valors, habilitats i actituds que fomenten la convivència i els sentiments de comunitat exercides per les dones en diferents àmbits socials, econòmics i polítics. 8.3 Justificar el principi d'igualtat entre homes i dones en l'àmbit laboral, analitzant críticament la desigualtat en la distribució, gestió i retribució del treball i els reptes en la conciliació familiar i la redistribució dels treballs de cures. 8.4 Adoptar un paper actiu i compromès amb l'entorn, a partir de l'anàlisi crítica de la realitat econòmica i social, i els reptes pendents perquè les persones puguin desenvolupar les seves aspiracions, superant estereotips i prejudicis, de manera respectuosa amb la dignitat humana.

Competència específica 9__

Valorar críticament les dinàmiques d'interdependència entre diferents factors dins un món globalitzat i les desigualtats i conflictes que es generen, i relacionar les problemàtiques locals i globals per proposar alternatives basades en la cultura de la pau i adquirir compromisos que permetin la consecució d'un món més solidari i sostenible.

Criteris d'Avaluació

1r i 2n	3r i 4t
9.1 Analitzar aspectes del funcionament de l'economia en el món, destacant la interdependència entre països, i el seu impacte en la realitat econòmica de l'entorn proper, i les desigualtats que generen, posant èmfasi en els col·lectius més vulnerables. 9.2 Interpretar el paper dels moviments de població a escala global i local i conèixer les situacions que impulsen les persones a migrar per causes econòmiques o a desplaçar-se per buscar refugi. 9.3 Analitzar i entendre l'evolució dels factors que generen conflictes violents, i les estratègies econòmiques, polítiques i socials per prevenir-los. 9.4 Reconèixer les contribucions històriques i actuals a la solució pacífica dels conflictes, la negociació i la transformació social, política, econòmica i cultural en entorns inclusius.	9.1 Reconèixer els compromisos internacionals a favor de la pau, la seguretat de la mobilitat humana i la cooperació que es desenvolupen des de les institucions i des d'altres entitats no governamentals i de la societat civil. 9.2 Interpretar la interdependència entre el passat i el present i reflexionar sobre la capacitat de decisió personal i col·lectiva com a subjectes històrics, adquirint compromisos per actuar en la millora de l'entorn proper. 9.3 9.3 Aplicar estratègies basades en la cultura de la pau, la seguretat humana i la resiliència en la resolució dels conflictes que puguin sorgir en l'entorn escolar i comunitari.

En cada Situació d'aprenentatge de cada curs estan especificats els criteris d'avaluació.

CRITERIS COMUNS D'HISTÒRIA__

1. Distingir els períodes convencionals de la història i representar-los gràficament
2. Identificar i interpretar diverses fonts d'informació escrites, materials i iconogràfiques i comunicar la informació obtinguda de diverses formes, incloses les multimèdia

3. Usar correctament el vocabulari històric específic.

CRITERIS COMUNS DE GEOGRAFIA__

1. Distingir les diverses temàtiques i escales i tipus de mapes cartogràfics amb què se solen representar els espais de la superfície de la Terra

2. Identificar i interpretar diverses fonts d'informació analògiques i digitals: textuais, escrites, materials, iconogràfiques, gràfiques i cartogràfiques (mapes, plànols, imatges aèries, etc.) i comunicar la informació obtinguda de diverses formes, incloses les multimèdia

3. Usar correctament el vocabulari geogràfic específic.

6. INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ

Les proves d'avaluació són reptes o situacions en les que es demana a un subjecte (alumne/a, en educació) que realitze una acció o sèrie d'accions amb l'objecte d'avaluar les seues capacitats, destreses, conceptes, habilitats, etc. Tots els elements que formen part d'una prova han d'estar alineats: adequació de la prova a les característiques de l'alumnat, procediments, criteris, models d'ensenyament...

- Proves escrites (preguntes, dibuixos, gràfics, assajos, exercicis...)
- Proves orals (preguntes, exposicions, debats...)
- Productes o tasques (maquetes, escultures, cartells, portafolis, presentacions, infografies, teatralitzacions...)

Eines que permeten establir una valoració sobre el grau de consecució dels aprenentatges (qualitativa – quantitativa).

- Prova objectiva
- Rúbriques
- Llistes de verificació.(comparació, confrontació)
- Escales d'observació
- Qüestionaris
- Protocols d'entrevista
- Proves objectives. Les proves objectives constitueixen un instrument a partir del qual s'obté una puntuació que valora el grau de consecució dels aprenentatges, conformat per preguntes vinculades a processos cognitius i sabers bàsics.
 - Escala de competències, amb la seua gran varietat , que generalment és escrita i està conformada també per preguntes o reactius per l'alumne en funció de com s'autopercebeix. Són apropiats per a mesurar competències.
 - Qüestionaris. Els qüestionaris estan conformat per preguntes (que es presenten en forma oral o escrita).
 - Llistes de verificació comparació, confrontació.
 - Escales d'observació.
 - Rúbriques o escales de valoració.
- Elaborar individualment o en grup treballs i exposicions orals sobre continguts de la matèria.

7. CRITERIS DE QUALIFICACIÓ I RECUPERACIÓ

Les proves o **exàmens** seran, normalment un o dos per avaluació.

Seran escrits, i per suposat oral en cas de necessitat d'adaptació a l'alumnat en qüestió. Si el professor/professora ho considera oportú, podrà realitzar més proves

A més dels exàmens es realitzaran **treballs** per part de l'alumnat que de vegades s'exposaran a classe i d'altres sols es lliuraran. Es valorarà la presentació, el seu contingut i l'exposició.

S'elaboraran **mapes**, que també es valoraran. S'avaluarà també els comentaris a classe, les preguntes, en conjunt **l'observació directa a l'aula**.

La qualificació final vindrà donada per l'evolució de l'alumne/alumna durant el curs, i serà condició imprescindible per a poder ser avaluats positivament, l'elaboració de treballs i exercicis i les notes de cada examen

La nota final serà el resultat de la mitjana aritmètica de les tres avaluacions, superant com a mínim un 5 de mitjana, i amb tots els treballs i activitats del curs realitzats i entregats.

Encara que no hi hauran recuperacions, excepcionalment si algun professor/professora ho considera oportú podrà facilitar les eines que permeten a l'alumnat en qüestió assolir la matèria **que li haja quedat penjada i no superada**, davant d'alguna situació especial per tal de facilitar l'assoliment final del curs.

Així mateix, el departament considera necessari comprovar que hi ha hagut una tasca diària al llarg de tot el període avaluat.

Per a tot l'alumnat: **no es faran exàmens fora de la data** i hora assenyalades **sense justificant degudament presentat i comunicat** que certifique la impossibilitat d'assistència Segons acord del departament, els **percentatges** per obtindre la nota de cada avaluació seran:

CRITERIS DE QUALIFICACIÓ:

CIÈNCIES SOCIALS: GEOGRAFIA/HISTÒRIA.	
PRIMER, SEGON	TERCER I QUART
SABERS BÀSICS 50%	SABERS BÀSICS 50%
DESTRESES 30%	DESTRESES 30%
OBSERVACIÓ DIRECTA A L'AULA 20%	OBSERVACIÓ DIRECTA A L'AULA 20%

ECONOMIA I EMPRENEDORIA
SABERS BÀSICS 50%
DESTRESES 30%
OBSERVACIÓ DIRECTA A L'AULA 20%

RECUPERACIÓ DE L'ALUMNAT AMB L'ASSIGNATURA AVALUADA NEGATIVAMENT (PENDENT) EN EL CURS ANTERIOR.-

Respecte als **alumnes avaluats negativament el curs anterior**, és a dir amb la matèria pendent del curs anterior, **podran assolir-la** aquells que presenten les **activitats** que el professor/a corresponent facilite en la primera i segona avaluació del curs en que està inscrit. Dossier d'activitats que l'alumne/a entregará en la data prevista i indicada pel/per la docent , tot complet i ben fet. Les activitats s'hauran de fer en dos períodes, el primer recull de tasques es lliuraran per l'alumne ja fetes a meitat de gener i el segon dossier per a meitat d'abril.

8.METODOLOGIA.ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

8.1. Metodologia general i específica

En el marc de la seua Programació Didàctica, els centres han de precisar, en cada Curs, els objectius que garanteixen les Competències Clau, segons el currículum, assumir-los com a objectius del centre i determinar la participació de cadascuna de les àrees del currículum en la consecució de les competències.

El caràcter multidisciplinari de moltes de les competències s'allunya de la concepció del currículum com un conjunt de compartiments estancs entre les diverses àrees i matèries i, per això, requereix una coordinació d'actuacions docents en les quals el treball en equip ha de ser una constant.

Així doncs, el desenvolupament de la Programació Docent de Centre requereix tant processos de formació i elaboració reflexiva i intel·lectual per part de l'equip docent, com diversos mètodes de treball cooperatiu. Aquests mètodes han de ser respectuosos amb la diversitat dels docents, però han de generar il·lusió per col·laborar en un projecte comú en el qual cadascú aportarà la seua millor experiència professional i aprendrà i compartirà coneixements amb altres companys.

El currículum de cada Centre no es limitarà a les competències clau, malgrat que les incloga. En el currículum hi haurà competències clau fonamentals i altres que no ho seran tant, perquè cada alumne puga desenvolupar al màxim les seues potencialitats a partir dels Estàndards d'aprenentatge propis de cada àrea o matèria. No es pot oblidar que la funció de l'escola és garantir uns mínims per a tots i, alhora, el màxim per a cada alumne.

El desenvolupament de competències va acompanyat d'una pràctica pedagògica exigent tant per a l'alumnat com per al professorat. Per a l'alumnat, perquè s'ha d'implicar en l'aprenentatge i ha d'adquirir les habilitats que li permetran construir els seus propis esquemes explicatius per comprendre el món on viu, construir la seua identitat personal, interactuar en situacions variades i continuar aprenent.

Per al docent, perquè haurà de desplegar els recursos didàctics necessaris que li permetran desenvolupar els continguts propis de l'àrea com a components de les

Competències Clau, i poder assolir els objectius del currículum. No obstant això, malgrat que les competències tenen un caràcter transversal i interdisciplinari respecte de les disciplines acadèmiques, això no ha d'impedir que des de cada àrea es determinen aprenentatges específics que resulten rellevants en la consecució de competències concretes.

El docent haurà de buscar situacions pròximes als alumnes perquè aquests puguin aplicar, en diferents contextos, els continguts dels quatre sabers que conformen cadascuna de les competències (saber, saber fer, saber ser i saber estar). Així mateix, crearà contextos i situacions que representen reptes per als alumnes, que els conviden a qüestionar-se els seus sabers actuals, que els obliguen a ampliar la perspectiva i a contrastar les seues opinions amb les dels seus companys, a justificar i a interpretar amb rigor, etc.

Per a treballar les competències bàsiques relacionades amb el domini emocional i les habilitats socials tindran un especial protagonisme les activitats de planificació i d'execució de tasques en grup que afavorisquen el diàleg, l'escolta, la cooperació i la confrontació d'opinions.

La forma d'avaluar el nivell de competència assolit serà a través de l'aplicació dels coneixements i les habilitats treballades. Ara bé, les competències suposen un domini complet de l'activitat en qüestió; no són només habilitats, malgrat que aquestes sempre estiguen presents. Per tant, a més a més de les habilitats, també es tindran en compte l'observació directa a l'aula i els elements cognitius.

El repte de l'avaluació rau en l'obligació d'obtindre uns resultats concrets, perquè les administracions educatives realitzaran una avaluació general de diagnòstic la finalitat de la qual serà comprovar el grau d'adquisició de les competències bàsiques en cada nivell educatiu

8. RECURSOS DIDÀCTICS

Recursos Didàctics

Per a cada tema, els Recursos Didàctics disponibles són els següents:

1. Llibre de l'Alumne i de l'Alumna
2. *Quaderns d'Activitats*

Els Quaderns d'Activitats serveixen per a reforçar

RECURSOS DIDÀCTIS I ORGANITZATIUS.

Aprofitarem tot el material bibliogràfic del Departament i de la biblioteca del centre: diccionaris, llibres de consulta, llibres de literatura juvenil, fragments de text.

Sovint es proporcionarà als alumnes material complementari, ja sigui en fotocopies o per mitjans telemàtics .

Completarem les nostres explicacions amb l'exposició de mapes, presentacions digitals, etc., i amb la projecció de pel·lícules i de documentals monogràfics.. Igualment, es fomentarà que l'alumnat visite algunes de les pàgines web més destacades al voltant de les ciències socials.

Pel que fa als **recursos materials** audiovisuals podem ressenyar per a aquesta matèria els següents:

Vídeos: L'estat del planeta. BBC/Discovery Channel, 2000. Com a forma d'emmarcar la situació del medi espanyol.

Programes d'ordinador.

Cartografia: Col·lecció de Mapes Murals Geogràfics i Històrics. Ed. Vicens Vives. Sèries Cartogràfiques de l' Institut Geogràfic Nacional i de l' Institut Cartogràfic Valencià.

Entre els recursos i **materials bibliogràfics** ressaltem: el llibre de l'alumne i la guia didàctica del professor, a més dels específics per a cada unitat didàctica i alguns de caràcter general:

López Bermúdez, F., Rubio Robust, JM, Cuadrat, JM: *Geografía Física*. Càtedra, 1992.

Puyol, R., Estébanez, J., Méndez, R.: *Geografía Humana*. Càtedra, 1995.

Bielza d'Ory, V. (coord.): *Territorio y sociedad en España*. Taurus, 1989.

Atlas Nacional de España. Ministerio de Fomento, Instituto Geográfico Nacional.

VV.AA.: *Geografía de España*. Ed. Síntesis. 1991.

Piqueras Haba, J.: El espacio valenciano. Una síntesis geográfica. Editorial Gules, 1999.

Rosselló Verger, V.M.: *Geografia del País Valencià*. Edicions Alfons El Magnànim, 1995.

Dels **recursos genèrics d'Internet** ressaltem els que es podem obtindre a través dels cercadors i algunes pàgines en especial:

Organització de Nacions Unides (ONU):

<http://www.un.org/spanish/>

Europa. El portal de la Unió Europea:

http://europa.eu.int/index_es.htm

Ministeri de Foment. Institut Geogràfic Nacional:

http://www.fomento.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/

http://www.icv.gva.es/index_1.htm

Instituto Nacional de Estadística:

<http://www.ine.es>

Institut Valencià d'Estadística:

<http://www.ive.es/>

Institut Cartogràfic Valencià:

http://www.icv.gva.es/index_1.htm

<http://www.un.org/spanish/>

Europa. El portal de la Unión Europea:

http://europa.eu.int/index_es.htm

Ministerio de Fomento. Instituto Geográfico Nacional:

http://www.fomento.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/

[DIRECCIONES_GENERALES/INSTITUTO_GEOGRAFICO/cartografia/](http://www.fomento.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/DIRECCIONES_GENERALES/INSTITUTO_GEOGRAFICO/cartografia/)

Ministerio de Fomento. Centro Nacional de Información Geográfica:

<http://www.cnig.es/>

Instituto Nacional de Estadística:

<http://www.ine.es/>

Institut Cartogràfic Valencià:

http://www.icv.gva.es/index_1.htm

Institut Valencià d'Estadística:

<http://www.ive.es/>

www.exitmedia.net

www.arteyparte.com

www.lapiz.es

www.3art.net

www.museusdelageneralitat.es/ivam

www.cccb.org

www.macba.es

www.museothyssen.net

www.louvre.fr

www.moma.org

www.nationalgallery.com

www.tategallery.com

9. MESURES DE RESPOSTA EDUCATIVA PER A LA INCLUSIÓ DE L'ALUMNAT AMB NECESSITAT ESPECÍFICA DE SUPORT EDUCATIU O AMB ALUMNAT QUE REQUERISCA ACTUACIONS PER A LA COMPENSACIÓ DE LES DESIGUALTATS.

NIVELL III__

- ADREÇAT a l'alumnat que requereix mesures diferenciades.
- PLANIFICACIÓ DESENVOLUPAMENT I AVALUACIÓ: de mesures específiques referides al currículum ordinari.
- SUPORTS: Ordinaris i addicionals (material adaptat, recursos de professorat necessari)
- ASSESSORAMENT: Servei d'orientació i professorat especialitzat de suport.
- COL·LABORACIÓ: Professorat especialitzat de suport.
- RESPOSTA EDUCATIVA: Diferenciada, individualment o en grup.

- **PLANIFICACIÓ DESENVOLUPAMENT I AVALUACIÓ:** de les mesures educatives específiques. S'inclouen activitats de reforç o enriquiment.
- **MESURES TRANSITÒRIES:** Per malaltia, desprotecció, mesures judicials, etc.
- **GRAU DE SUPORT 1:** Personal no especialitzat, si cal, per alguna àrea o en algun moment de la jornada escolar setmanal. Article 7 de l'Ordre 20/2019. Informe sociopsicopedagògic.
- **GRAU DE SUPORT 2:** Personal especialitzat en algunes àrees o en algun moment de la jornada escolar setmanal. Article 7 de l'Ordre 20/2019. Informe sociopsicopedagògic

NIVELL IV____

ADREÇAT A: Alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu.

- **PRECEPTIU:** Avaluació, informe sociopsicopedagògic i PAP
- **RESPOSTA PERSONALITZADA:** ACIS, adaptacions d'accés, materials singulars.
- **SUPORTS:** Especialitzats addicionals.
- **FLEXIBILITZACIÓ:** Repeticions extraordinàries, flexibilització de l'escolarització, pròrroques de permanència extraordinària.

TEMPORALITZACIÓ: Caràcter anual, es realitza a l'inici de curs, i s'avalua trimestralment.

10. PROGRAMACIÓ CIÈNCIES SOCIALS.

10.1. CIÈNCIES SOCIALS. 1 ESO A i B

Esta programació va adreçada per a l'alumnat de 1er d'ESO del SES LA LLOSA DE RANES ; en aquest curs 2025-26 hi ha dos grups de 1er d'ESO.

L'alumnat de primer ve de l'escola contigua, des d'on ens han donat nombroses referències de cadascun dels alumnes en una reunió prèvia.

OBJECTIUS

Objectius de l'àrea en primer d'ESO.

1. Analitzar les interaccions que les societats humanes estableixen amb els seus territoris en la utilització de l'espai i en l'aprofitament dels recursos naturals. (1)
2. Comparar les formes de vida de les societats que habiten a les diferents zones geogràfiques de la Terra (lapons, pastors del desert, pobles de la sabana africana, etc.). (1, 2)
3. Conèixer les característiques de la Terra, del Sol i del Sistema Solar; explicar els moviments de rotació i translació del nostre planeta i els factors que incideixen en l'alternança del dia i de la nit, i de les estacions. (2)
4. Explicar la distribució de les plaques i de les dorsals oceàniques de la Terra i identificar els agents interns i externs que intervenen en la formació del relleu. (2)
5. Conèixer la composició de les diferents parts que formen l'atmosfera i la funció que ocupa cadascuna. (2)
6. Analitzar la distribució de l'aigua en el nostre planeta, els moviments de mars i oceans i l'acció erosiva dels rius. (2)
7. Descriure el clima, la vegetació i la fauna dels diferents paisatges de la Terra (equatorial, tropical, desèrtic, mediterrani, etc.). (2)
8. Reconèixer els mecanismes essencials que regeixen el funcionament dels fets socials i econòmics dins l'estructura de la nostra societat i, d'aquesta manera, comprendre i saber analitzar els problemes més urgents de les societats contemporànies. (3)
9. Reconèixer els factors que determinen el temps i el clima d'un determinat territori i establir les característiques de les grans zones climàtiques de la Terra. (4)
10. Conèixer el medi físic (relleu, clima, aigües, vegetació) de la C. Valenciana, d'Espanya i d'Europa. (4, 7)
11. Entendre el procés de l'hominització i l'evolució cultural de la humanitat des dels primers australopitecs fins a l'aparició de l'*Homo Sapiens Sapiens*. (5)
12. Conèixer la forma de vida dels grups caçadors - recol·lectors de la prehistòria i analitzar les restes materials de les seves activitats quotidianes (eines, objectes d'adorn, vestit, etc.) i les seves manifestacions artístiques principals. (5, 14)

- 13.** Explicar els orígens del neolític, el desenvolupament de l'agricultura i de la ramaderia i el procés de sedentarització dels grups humans. (5)
- 14.** Reconèixer la importància del desenvolupament de la metal·lúrgia, l'artesanía i el comerç en l'evolució social i cultural de les societats prehistòriques. (5)
- 15.** Conèixer i descriure les principals mostres d'art prehistòric a la Península Ibèrica i a la C. Valenciana. (5, 7)
- 16.** Analitzar les característiques principals de les civilitzacions egípcia i mesopotàmica (economia, societat, art, etc.) i localitzar en el temps els orígens de l'escriptura. (5)
- 17.** Conèixer l'evolució històrica de la civilització grega des del naixement de la polis fins a la creació dels regnes hel·lenístics, i reconèixer l'herència cultural dels grecs (art, filosofia, política, etc.), valorant la seva contribució a la configuració de la cultura occidental. (5)
- 18.** Conèixer l'evolució històrica de l'Imperi Romà, des de la fundació de Roma fins a la destitució del darrer emperador d'occident, i caracteritzar els trets distintius de l'organització social i econòmica, els costums, la religió i els aspectes de la vida quotidiana dels romans, fent especial èmfasi en les característiques de les ciutats romanes i les seves obres urbanístiques. (5)
- 19.** Descriure el procés d'expansió del cristianisme a través de l'Imperi Romà. (5)
- 20.** Analitzar les causes de la crisi del segle III i de les invasions germàniques, i situar cronològicament el final de l'Imperi Romà d'Occident. (5)
- 21.** Analitzar l'organització socioeconòmica, l'assentament i la distribució en el territori dels pobles preromans de la Península Ibèrica i en els territoris de la Comunitat Valenciana. (5, 7)
- 22.** Explicar els elements característics del procés de romanització de la Península Ibèrica i identificar els principals testimoniatges arqueològics d'època romana en el territori espanyol i a la Comunitat Valenciana. (5, 7)
- 23.** Conèixer l'evolució històrica i cultural de la Hispània visigoda i reconèixer les principals manifestacions artístiques i culturals dels visigots. (5)
- 24.** Relacionar la diversitat de la geografia física de la Unió Europea i del món amb la seva diversitat humana i cultural. (6)
- 25.** Valorar les particularitats històriques, lingüístiques i culturals de les terres valencianes. (7)
- 26.** Valorar la importància del patrimoni natural, lingüístic, artístic i històric de la C. Valenciana, assumir la responsabilitat de conservar-lo i millorar-lo, i apreciar-lo com a font de gaudi general i com a manifestació valuosa de la nostra memòria col·lectiva. (8, 14)
- 27.** Reflexionar sobre les repercussions de la intervenció humana en el medi físic tenint en compte els problemes ecològics que ens són més pròxims (contaminació atmosfèrica, consum d'aigua, etc.), i actuar d'acord amb les possibilitats de cada individu per contribuir a la protecció i la millora del medi ambient. (8, 2, 14)
- 28.** Apreciar la diversitat lingüística i cultural en el món i en el territori espanyol, i ser respectuosos i tolerants amb les actituds, creences i formes de vida de persones i grups que pertanyen a societats i a cultures diferents a la pròpia. (9)
- 29.** Adquirir i fer servir el vocabulari específic de l'àrea amb precisió i rigor. (10)
- 30.** Dur a terme petites investigacions de caràcter descriptiu, organitzant les dades i les idees, i resoldre diversos problemes mitjançant l'aplicació de

tècniques i procediments senzills de recerca i de tractament de la informació propis de la geografia i de la història. (11, 12)

31. Estudiar, comparar i contrastar la informació obtinguda a través de diferents fonts d'informació directa (enquestes, treballs de camp, etc.) i indirecta (vídeos, imatges, obres d'art, etc.). (12)

32. Manejar i interpretar correctament diferents instruments de treball geogràfic i històric com els gràfics, els mapes, les sèries estadístiques, etc.; saber interpretar l'escala gràfica i els signes convencionals que es fan servir en els diferents tipus de mapes (topogràfics, polítics, temàtics, etc.). (12)

33. Identificar i saber localitzar en el planisferi rius, oceans, mars i llacs, com també els elements més significatius del relleu de la Terra (muntanyes, planes, accidents geogràfics...). (13)

34. Desenvolupar activitats en grup adoptant actituds col·laboratives constructives i respectuoses amb l'opinió dels altres. (15)

35. Reconèixer les actituds i les situacions discriminatòries que han tingut lloc al llarg de la història per raó de raça, sexe, religió..., i de qualsevol altra condició o circumstància personal o social, i mostrar una actitud solidària amb els individus i les col·lectivitats que han estat objecte d'aquestes discriminacions. (16)

36. Apreciar els drets i les llibertats de les persones com un assoliment irrenunciable de la humanitat, denunciar les actituds discriminatòries i injustes i mostrar-se solidari amb les persones que estan privades dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris. (16)

** Els nombres entre parèntesis (1, 2,...) indiquen l'objectiu general de l'àrea de Ciències Socials, Geografia i Història al qual fa referència cadascun dels objectius del Primer Curs.*

COMPETÈNCIES CLAU

L'adquisició de competències és un llarg procés que inclou tota la vida de cada ésser humà. S'inicia en l'etapa acadèmica i continua en la vida adulta. Ara bé, els anys de formació escolar són fonamentals per al desenvolupament personal, social i professional posterior.

Precisament per afavorir al màxim aquest desenvolupament, s'han identificat un grup de set competències, que, pel seu rol vertebrador, s'han anomenat Competències Clau:

- Comunicació lingüística
- Competència matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria
- Competència digital
- Competència personal, social i d'aprendre a aprendre
- Competència ciutadana
- Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor
- Consciència i expressions culturals

COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA

La competència en comunicació lingüística és el resultat de l'acció comunicativa en un context social i cultural determinat.

És una competència complexa que inclou tant aspectes pròpiament lingüístics com socials, culturals i pràctics.

El seu desenvolupament s'articula al voltant de cinc components relacionats amb els seus àmbits d'aplicació o dimensions:

- El **component lingüístic** es centra, principalment, en les dimensions lèxica, gramatical, semàntica, fonològica, ortogràfica i ortoèpica.
- El **component pragmàtic-discursiu** contempla les dimensions relacionades amb l'aplicació del llenguatge i els discursos en contextos comunicatius concrets.
- El **component sociocultural** inclou les dimensions centrades en el coneixement del món i la dimensió intercultural.
- El **component estratègic** se centra en el desenvolupament de destreses i estratègies comunicatives per a la lectura, l'escriptura, la parla, l'escolta i la conversa.
- El **component personal** potencia l'actitud, la motivació i els trets de la personalitat a través de la interacció comunicativa.

COMPETÈNCIA MATEMÀTICA I EN CIÈNCIA, TECNOLOGIA I ENGINYERIA

a) La competència matemàtica.

La competència matemàtica implica la capacitat d'aplicar el raonament matemàtic i les seues eines per a descriure, interpretar i predir diferents fenòmens en el seu context. Aquesta competència exigeix coneixements sobre:

- Els nombres, les mesures i les estructures.
- Les operacions i les representacions matemàtiques.
- La comprensió dels termes i els conceptes matemàtics.

La competència matemàtica comporta, al seu torn, el desenvolupament d'un seguit de destreses que se centren en:

- L'aplicació de les eines i els coneixements matemàtics a diferents contextos personals, socials, professionals i científics.
- La realització de judicis fundats i de cadenes argumentals en la realització de càlculs.
- L'anàlisi de gràfics i representacions matemàtiques i la manipulació d'expressions algebraïques.

Aquests coneixements i destreses s'articulen en quatre àrees

interrelacionades entre si i relacionades amb els nombres, l'àlgebra, la geometria i l'estadística:

- La quantitat se centra en la quantificació dels atributs dels objectes, les relacions, les situacions i les entitats del món.
- L'espai i la forma inclouen fenòmens del nostre entorn visual i físic com ara propietats i posicions d'objectes o descodificació d'informació visual.
- El canvi i les relacions se centren en les relacions entre els objectes i les circumstàncies en què aquests objectes s'interrelacionen.

- La incertesa i les dades són un element central de l'anàlisi matemàtica present en diferents moments del procés de resolució de problemes.

b) Les competències clau en ciència i tecnologia

Les competències bàsiques en ciència i tecnologia proporcionen un acostament al món físic, tot propiciant:

- La interacció responsable amb el medi natural a través d'accions que afavoreixen la conservació del medi natural.
- El desenvolupament del pensament científic amb l'aplicació dels mètodes propis de la racionalitat científica i les destreses tecnològiques.

Els àmbits que cal abordar per a adquirir les competències en ciències i tecnologia són:

- Sistemes físics, que estan associats al comportament de les substàncies en l'àmbit fisicoquímic.
- Sistemes biològics propis dels éssers vius dotats d'una complexitat orgànica que cal conèixer per preservar-los i per evitar-ne el deteriorament.
- Sistemes de la Terra i de l'espai des de la perspectiva geològica i cosmogònica, centrada en l'origen de l'univers i de la Terra.
- Sistemes tecnològics derivats, bàsicament, de l'aplicació dels coneixements científics als usos quotidians d'instruments, màquines i eines.

COMPETÈNCIA DIGITAL

La competència digital implica l'ús creatiu, crític i segur de les tecnologies de la informació i la comunicació per afavorir-ne l'ús en l'entorn laboral, potenciar l'aprenentatge, gestionar el temps lliure i contribuir a la participació en la societat.

Per a assolir aquests objectius, el desenvolupament de la competència s'articula al voltant dels àmbits següents:

- La informació, particularment la gestió de la informació, el coneixement dels suports a través dels quals es difon i l'ús de motors de recerca.
- La comunicació, desenvolupant el coneixement dels mitjans de comunicació digital i la utilització de paquets de programari de comunicació.
- La creació de continguts, centrant-se en l'ús de diversos formats (text, àudio, vídeo, imatges) i programes/aplicacions per a crear continguts.
- La seguretat, que implica conèixer els riscos associats a l'ús de les

tecnologies o de recursos en línia i les estratègies o actituds adequades per a evitar-los.

- La resolució de problemes, centrada en l'ús de dispositius digitals per a resoldre problemes i la identificació de fonts per a buscar ajuda teòrica o pràctica.

APRENDRE A APRENDRE

La competència per aprendre a aprendre es caracteritza per l'habilitat a l'hora d'iniciar l'aprenentatge, organitzar-lo i persistir-hi.

És una competència fonamental per facilitar l'aprenentatge al llarg de la vida i s'articula al voltant de:

- La capacitat per motivar-se a aprendre, que depèn de la curiositat i la consciència de la necessitat d'aprendre de l'alumnat.
- L'organització i la gestió de l'aprenentatge, que demana conèixer i controlar els processos d'aprenentatge propis en la realització de les tasques d'aprenentatge.

Al seu torn, l'organització i la gestió de l'aprenentatge es desenvolupa a través de dos aspectes clau de la competència per aprendre a aprendre:

- La comprensió de processos mentals implicats en l'aprenentatge: què se saben i què desconeixen, i el coneixement de disciplines i estratègies per dur a terme una tasca.
- L'adquisició de destreses d'autoregulació i control fonamentats en el desenvolupament d'estratègies de planificació, revisió i avaluació.

COMPETÈNCIES SOCIALS I CÍVIQUES

a) La competència social

La competència social es relaciona amb el benestar personal i col·lectiu pel que fa a la salut, tant física com mental, i a l'estil de vida saludable que l'afavoreix.

Aquesta competència està estretament lligada als entorns socials immediats de l'alumnat i s'articula a través de:

- Els coneixements que permeten comprendre i analitzar de manera crítica els codis de conducta i els usos de diferents societats i entorns.
- La comprensió de conceptes bàsics relatius a l'individu, al grup, a l'organització del treball, a la igualtat i a la no-discriminació.
- El reconeixement de les dimensions intercultural i socioeconòmica de les societats europees.

b) La competència cívica

La competència cívica es basa en el coneixement dels conceptes de democràcia, justícia, igualtat, ciutadania i drets civils. Aquest coneixement comporta al seu torn:

- La comprensió de com es formulen aquests conceptes en la Constitució, la Carta dels Drets Fonamentals de la UE i altres declaracions internacionals.
- L'aplicació d'aquests conceptes en diverses institucions a escala local, regional, nacional, europea i internacional.
- La identificació dels esdeveniments contemporanis més destacats i la comprensió de processos socials i culturals de la societat actual.

La competència cívica comporta, al seu torn, el desenvolupament d'un seguit de destreses que se centren en:

- L'habilitat per interactuar eficaçment en l'àmbit públic i per manifestar solidaritat i interès per a resoldre els problemes que afecten la comunitat.
- La reflexió crítica i creativa i la participació constructiva en les activitats de la comunitat o de l'àmbit mediat i immediat.
- La presa de decisions en els contextos local, nacional i europeu i, en particular, per mitjà de l'exercici del vot i de l'activitat social i cívica.

SENTIT D'INICIATIVA I ESPERIT EMPRENEDOR

La competència sentit d'iniciativa i esperit emprenedor implica la capacitat de transformar les idees en accions, per a la qual cosa es requereix:

- Adquirir consciència de la situació en la qual s'ha d'intervenir o que s'ha de resoldre.
- Planificar i gestionar els coneixements, destreses o habilitats i actituds necessaris amb criteri propi, amb la finalitat d'assolir l'objectiu previst.

Aquests objectius s'assoleixen, en la competència sentit d'iniciativa i esperit emprenedor, a través dels àmbits següents:

- La capacitat creadora i d'innovació centrada en el desenvolupament de la creativitat, l'autoconeixement, l'autonomia, l'esforç i la iniciativa.
- La capacitat proactiva de gestionar projectes, que implica destreses com la planificació, la gestió i la presa de decisions o la resolució de problemes.
- La capacitat de gestionar el risc i manejar la incertesa en diferents contextos i situacions.
- Les qualitats de lideratge i de treball, tant individual com formant part d'un equip o liderant-lo.
- El sentit crític i de la responsabilitat, en especial pel que fa a assumir les pròpies responsabilitats.

CONSCIÈNCIA I EXPRESSIONS CULTURALS

La competència en Consciència i expressions culturals s'articula al voltant dels aspectes següents:

- Conèixer les manifestacions culturals i artístiques i valorar-les com una font d'enriquiment personal i com a part del patrimoni dels pobles.
- Desenvolupar la pròpia capacitat estètica i creadora vinculada al domini de les capacitats relacionades amb diferents codis artístics i culturals.

Aquests aspectes de la competència en Consciència i expressions culturals es desenvolupen a través de:

- El coneixement de gèneres, estils, tècniques i llenguatges artístics.
- El desenvolupament de la capacitat i l'interès per expressar-se i per comunicar idees.
- La potenciació de la iniciativa, la creativitat i la imaginació.
- L'interès per les obres artístiques i la participació en la vida cultural de l'entorn.
- La capacitat d'esforç i la disciplina necessàries per a la producció artística.

SABERS BÀSICS. ESTRUCTURA I CLASSIFICACIÓ

SABERS comuns

- Anàlisi i interpretació dels diferents paisatges geogràfics i històrics i dels elements que els configuren.
- Percepció de la realitat geogràfica mitjançant l'observació directa o indirecta. Interpretació i elaboració de gràfics. Lectura, anàlisi i interpretació d'imatges i mapes de diferents escales i característiques.

- Adquisició i aplicació del vocabulari geogràfic, històric i artístic bàsic en la realització d'exposicions orals i escrites d'informes i opinions de contingut social.
- Coneixement dels medis naturals de la Terra i del seu funcionament com a camí per valorar-los com a riquesa que s'ha de respectar i conservar.
- Obtenció d'informació mitjançant fonts diverses (iconogràfiques, arqueològiques, d'obres d'art, escrites, TIC, etc.). Classificació del tipus d'informació que proporcionen i elaboració escrita de la informació obtinguda. Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per a l'estudi de la història, tant en la recerca d'informació com en la comunicació de resultats.
- Localització en el temps i en l'espai dels períodes, les cultures i les civilitzacions i els esdeveniments històrics. Coneixement del concepte de periodització en la història. Nocions elementals de temps històric. Ús de la cronologia i periodització. Representació gràfica de seqüències temporals.
- Identificació de causes i conseqüències dels fets històrics i dels processos d'evolució i canvi relacionant-los amb els factors que els van originar.
- Coneixement i interpretació dels elements bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques més rellevants en el seu context històric.
- Valoració de l'herència cultural i del patrimoni artístic com a riquesa que s'ha de preservar i col·laborar en la seva conservació.

1. La Terra i els medis naturals

- La representació de la Terra. Aplicació de tècniques d'orientació i localització geogràfica.
- Localització en el mapa i caracterització de continents, oceans, mars, unitats del relleu i rius en el món, a Europa, a l'Estat espanyol i a la C. Valenciana.
- Caracterització dels principals medis naturals, identificació dels components bàsics del relleu, els climes, les aigües i la vegetació i comprensió de les interaccions que mantenen.
- El clima: elements, factors, característiques i distribució. Aigües i formacions vegetals.
- Els grans medis naturals del món. Regions polars i subpolars, serralades alpines, espais tropicals, zona temperada, amb especial referència als medis temperats d'Europa i de la península Ibèrica.
- Observació i interpretació d'imatges representatives d'aquests espais naturals. Valoració de la diversitat com a riquesa que cal conservar.
- La varietat natural de l'espai europeu. La configuració del relleu, els climes i els paisatges vegetals, les xarxes hidrogràfiques. El medi físic de la C. Valenciana i de la península Ibèrica en el context natural d'Europa.
- Descripció i anàlisi de la diversitat del medi físic valencià.
- Els grups humans i la utilització del medi: anàlisi de les seves interaccions. Riscs naturals, degradació i polítiques correctores. Presa de consciència de les possibilitats que el medi ofereix i disposició favorable per contribuir al manteniment de la biodiversitat i a un desenvolupament sostenible.

2. Societats prehistòriques, primeres civilitzacions i edat antiga

- La mesura i la representació gràfica del temps històric. La periodificació històrica: la prehistòria i la història, els conceptes.
- El procés d'hominització. Caçadors i recol·lectors. Canvis produïts per la revolució neolítica. Aspectes significatius de la prehistòria en el territori espanyol. L'art prehistòric. El megalitisme a la C. Valenciana.
- Les primeres civilitzacions urbanes. Egipte i Mesopotàmia. Art i cultura.
- El món clàssic (I). Grècia: fonaments de la cultura europea. La polis. La democràcia atenesa. L'helenisme. Art i cultura: anàlisi de manifestacions artístiques significatives.
- El món clàssic (II). Roma: la civilització romana i la unitat del món mediterrani. Les formes d'organització econòmica, administrativa i política romanes. Art i cultura.
- La Hispània romana. Conquesta i romanització. La ciutat i la forma de vida urbana. La integració de les terres valencianes al món romà.
- Origen i expansió del cristianisme.
- La crisi i el final de l'Imperi romà. Les invasions germàniques i el fraccionament de la unitat mediterrània.

Sabers bàsics

- ✓ Lectura i interpretació d'imatges i mapes de diferent escala i característiques.
- ✓ Interpretació i elaboració de gràfics a partir de dades.
- ✓ Localització en el temps i l'espai dels períodes, les cultures, les civilitzacions i els esdeveniments històrics. Representació gràfica de seqüències temporals.
- ✓ Coneixement dels elements bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques.
- ✓ Valoració de l'herència cultural i del patrimoni.
- ✓ La representació de la Terra. Aplicació de tècniques d'orientació i localització geogràfica.
- ✓ Identificació dels elements bàsics del relleu, els climes, les aigües i la vegetació.
- ✓ Valoració de la diversitat com a riquesa per a conservar.
- ✓ Localització en el mapa de continents, oceans, mars, unitats de relleu, i rius en el món, a Europa i a Espanya.
- ✓ Interacció dels éssers humans i el medi. Riscos naturals.
- ✓ Societats prehistòriques. Primeres civilitzacions i edat antiga.
- ✓ Caçadors i recol·lectors. Canvis produïts per la revolució neolítica.
- ✓ Les primeres civilitzacions urbanes.
- ✓ El món clàssic: Grècia i Roma. La democràcia atenesa.
- ✓ Formes d'organització econòmica, administrativa i política romanes.
- ✓ Hispània romana.
- ✓ Origen i expansió del cristianisme. Fi del imperi romà i fraccionament de la unitat mediterrània.

SITUACIONS D'APRENTATGE

- Organització de les SITUACIONS D'APRENTATGE

Tenint en compte que tenim tres hores de docència setmanals i que les situacions d'aprenentatge seran d'una extensió curta per les característiques de l'alumnat, el seu nombre és elevat i es poden dividir en dos parts: la primera part del curs es treballarà la Geografia i la segona part la Història. Aquestes seran les unitats didàctiques i els seus apartats:

1. EL PLANETA TERRA . EL RELLEU

1. La Terra, un planeta del sistema solar
2. El planeta Terra: forma i dimensions
3. La representació de la Terra
4. Els mapes
5. Estudi de cas. Qui pot més : l'ésser humà o la Terra?
6. La capa externa de la Terra
7. Els agents interns de formació del relleu
8. Els agents externs de formació del relleu
9. Impacte humà. On situaries algunes infraestructures?
10. Les formes del relleu de la Terra
11. El relleu d'Europa
8. Estudi de cas. Recorrent el relleu amb bicicleta

2. CADA GOTA COMPTA : AIGUA DOLÇA I AIGUA SALADA

1. L'aigua a la natura
2. Les aigües oceàniques
3. Les aigües continentals
4. La distribució de les aigües del planeta
5. Rius d'Europa
6. Anàlisi de problemes. Set: falta d'aigua o desigualtat social?

Taller de Geografia - Síntesi

3. ORATGE I CLIMA

1. L'atmosfera
2. La radiació solar i la temperatura
3. La humitat de l'aire i les precipitacions
4. La pressió atmosfèrica i els vents
5. Estudi de cas. Les riudes i les inundacions es poden prevenir?
6. Anàlisi de problemes. Podem contribuir a reduir la pluja àcida al nostre continent?

Taller de Geografia – Síntesi

4. ELS PAISATGES DE LA TERRA

1. La distribució de les temperatures
2. La distribució de les precipitacions. Els climes del planeta :
3. El paisatge equatorial
4. El paisatge tropical
5. El paisatge desèrtic càlid
6. El paisatge de zones fredes
5. Estudi de cas. El paisatge antàrtic
3. Els climes del planeta
5. Estudi de cas. Els monsons
6. Impacte humà. Què és l'efecte hivernacle?
7. El paisatge oceànic
8. El paisatge mediterrani
9. El paisatge continental
8. Anàlisi de problemes. Per què desapareix el mar d'Aral?

5. EL MEDI FÍSIC D'ESPANYA

1. El relleu d'Espanya
2. Els rius i les costes
3. Els climes d'Espanya
4. Els espais naturals protegits
5. Els paisatges d'Espanya
6. Descobreix. Els paisatges humanitzats d'Espanya
7. Impacte humà. Es poden evitar els incendis forestals?

6 . EI MEDI FÍSIC DE LA COMUNITAT VALENCIANA

1. El relleu de la Comunitat valenciana
2. Els rius i les costes de la C. Valenciana
3. Els paisatges de la C. Valenciana
4. Els espais protegits de la C. Valenciana
5. Els riscos naturals de la C. Valenciana

7. LA PREHISTÒRIA

1. Pregunta clau. Com van evolucionar els nostres avantpassats?
2. Les comunitats de caçadors recol·lectors
3. Els poblats agrícoles i ramaders

4. Els primers metal·lúrgics
5. Viatja al passat. Alba investiga la prehistòria
6. L'enigma. Com es constrüen els megàlits?
7. El racó de l'art. Art i màgia
8. Descobreix. La prehistòria a la península Ibèrica i la Comunitat Valenciana

Taller d'Història – Síntesi

8. LES PRIMERES CIVILITZACIONS: MESOPOTÀMIA I EGIPTE

1. Pregunta clau. Per què les primeres civilitzacions van sorgir a la ribera dels grans rius?
2. Mesopotàmia, la terra entre dos rius
3. L'Egipte dels faraons
4. Viatja al passat. Habib i Merit, dos germans de la vall del Nil
5. La religió egípcia
6. L'enigma. On s'amaga el déu del temple?
7. El racó de l'art. Tombes per a la immortalitat

Taller d'Història – Síntesi

9. GRÈCIA, DE POLIS A IMPERI

1. Pregunta clau. Què unia els grecs de l'Hèl·lade?
2. Dues grans polis: Esparta i Atenes
3. L'enigma. La democràcia atenenca era democràtica?
4. Els grecs colonitzen la Mediterrània
5. Viatja al passat. Les esposalles de Fedora i Urian
6. El domini de l'Hèl·lade: d'Atenes a Macedònia
7. Descobreix. L'imperi d'Alexandre el Gran

Taller d'Història - Síntesi

10. ROMA, DE LA REPÚBLICA A L'IMPERI

1. Pregunta clau. Ròmul i Rem varen fundar la ciutat de Roma?
2. La Roma republicana (segles VI-I a.C.)
3. L'enigma. Per què Brut va matar Juli Cèsar?
4. L'Imperi romà (segles I-V d.C.)
5. Viatja al passat. El legionari Caius visita Roma
6. Els habitants de l'Imperi
7. Una nova religió: el cristianisme
8. Descobreix. Per què es va produir la fi de l'Imperi?

Taller d'Història – Síntesi

11. EL LLEGAT DE L'ANTIGUITAT

1. Pregunta clau. La nostra cultura és hereva de la cultura clàssica?
2. Viatja al passat. Diodor de Milet, un heroi olímpic
3. La religió grega i romana
4. L'arquitectura clàssica grega
5. L'arquitectura funcional romana
6. El racó de l'art. Idealisme i realisme en l'escultura
7. La pintura i el mosaic
8. Descobreix. Els símbols i l'art dels primers cristians

Taller d'Història – Síntesi

12. LA HISPÀNIA ROMANA

1. Pregunta clau. Per què els romans van desembarcar a la península Ibèrica?
2. Les províncies d'Hispania
3. Viatja al passat. Un banquet a casa del patrici Marcus Cornelius
4. Descobreix. La romanització d'Hispania
5. L'economia de les terres valencianes
6. L'enigma. Què amaga el turó romà del Testaccio?
7. El racó de l'art. El patrimoni hispanoromà

Taller d'Història – Síntesi

A.2. CRITERIS D'AVUACIÓ PER SITUACIONS D'APRENTATGE

1. EL PLANETA TERRA

OBJECTIUS:

- Conèixer la forma i les dimensions de la Terra.
- Identificar els cossos celestes que formen el sistema solar i classificar correctament els diferents tipus de planetes.
- Conèixer el moviment de rotació de la Terra i la relació que té amb la successió dels dies i les nits.
- Entendre la funció dels fusos horaris i calcular correctament la diferència horària entre diferents punts de la Terra.
- Conèixer el moviment de translació de la Terra i establir la relació entre aquest moviment i les estacions de l'any.
- Resoldre adequadament activitats plantejades a partir de l'observació i la interpretació d'imatges i de mapes.
- Identificar les línies imaginàries de la Terra i reconèixer la seua utilitat.
- Conèixer els principals sistemes de projecció cartogràfica i reconèixer els seus usos.
- Interpretar correctament escales gràfiques de diferents magnituds.

Conèixer els diferents tipus de mapes que existeixen i la informació que es representa.

Localitzar amb precisió llocs i territoris emprant la latitud i la longitud.

Identificar les capes de l'estructura interna de la Terra i explicar les característiques de l'escorça terrestre.

Reconèixer els agents interns de formació del relleu i com es mesura la magnitud dels terratrèmols.

Caracteritzar l'acció formadora del relleu feta per l'aigua, el vent, la vegetació i l'ésser humà.

Situar amb criteri diferents infraestructures sobre el terreny tenint en compte les formes del relleu.

Identificar els principals elements del relleu dels continents.

Situar els tres grans conjunts del relleu d'Europa.

Descriure i localitzar els relleus de la península Ibèrica i dels arxipèlags espanyols.

Treballar i interpretar mapes i perfils topogràfics i aplicar-los al desenvolupament d'etapes ciclistes.

Saber buscar informació sobre els GR en diferents fonts.

Valorar les conseqüències dels terratrèmols a diferents llocs

SABERS:

El planeta Terra: forma i dimensions

La representació de la Terra

Els mapes

Observació i descripció de fotografies de satèl·lit, croquis i dibuixos.

Comparació de les característiques dels diferents tipus de planetes.

Localització de les línies imaginàries de la Terra en el globus terraquí.

Orientació a partir de la posició del Sol.

Interpretació d'un mapa de fusos horaris.

Càlcul de la diferència horària entre diversos punts de la Terra.

Utilització del vocabulari específic del tema.

Interès i curiositat per conèixer l'Univers i el nostre planeta.

Conscienciació de la necessitat de respectar i conservar el medi físic.

Valoració dels avanços tècnics i científics en l'exploració espacial.

Elaboració d'un mapa conceptual que sintetitze els continguts d'aquest tema.

La capa externa de la Terra

Els agents interns de formació del relleu

Els agents externs de formació del relleu

Impacte humà. On situaries algunes infraestructures?

Les formes del relleu de la Terra

El relleu d'Europa

El relleu d'Espanya

Localització de les capes que formen l'estructura interna de la Terra.

Anàlisi i interpretació d'un mapa de plaques tectòniques i dorsals oceàniques.

Explicació de les causes i els efectes d'un terratrèmol.

Observació i descripció de les parts d'un volcà.

Descripció de les característiques que configuren el relleu dels continents.

Observació i anàlisi de mapes i croquis d'unitats de relleu.

Ús del vocabulari específic referent a l'orografia i la geologia de la Terra.

Valoració de l'impacte de l'acció antròpica en la transformació del paisatge.

CRITERIS D'AVUACIÓ

Comprovar que coneixen la forma, les dimensions i la composició de la Terra.

Descobrir si identifiquen els cossos celestes que formen el Sistema Solar i si classifiquen correctament els diferents tipus de planetes.

Observar si coneixen el moviment de rotació de la Terra i la relació que té amb la successió dels dies i les nits.

Veure si entenen la funció dels fusos horaris i si calculen correctament la diferència horària entre diferents punts de la Terra.

Comprovar que coneixen el moviment de translació de la Terra i que saben establir la relació entre aquest moviment i les estacions de l'any.

Observar si saben quina posició ocupen la Terra i el Sol en els diferents moments i estacions de l'any.

Constatar que resolen adequadament les activitats plantejades a partir de l'observació i la interpretació d'imatges i de mapes.

Descobrir si saben explicar la teoria de la deriva continental.

Comprovar que coneixen els agents interns i externs de formació del relleu.

Veure si reconeixen les formes de relleu de la superfície terrestre i del fons oceànic.

Verificar que identifiquen i localitzen els continents i els oceans de la Terra.

Comprovar que saben localitzar geogràficament les muntanyes, les planes, les illes, les penínsules i els golfos de la Terra.

Observar si coneixen i localitzen en el mapa les formes de relleu més importants d'Europa i d'Espanya.

Comprovar que saben analitzar mapes i fotografies sobre aspectes del relleu.

Veure si utilitzen el vocabulari específic propi de l'orografia i la geologia de la Terra

2. LA HIDROSFERA: AIGUA DOLÇA I AIGUA SALADA

OBJECTIUS:

Definir correctament el concepte d'hidrosfera i caracteritzar l'aigua com a font de recursos.

Explicar el funcionament del cicle natural de l'aigua.

Descriure les característiques de l'aigua salada.

Diferenciar i caracteritzar els moviments més importants de l'aigua: els corrents marins, les marees i les onades.

Reconèixer les diferents maneres que té l'ésser humà d'aprofitar la riquesa dels oceans i els mars.

Descriure les característiques de rius, llacs, aigües subterrànies, icebergs i glaceres com a principals cossos d'aigua continental.

Reconèixer la presència de l'aigua a l'atmosfera.

Identificar els diferents aprofitaments que l'ésser humà fa de l'aigua dolça.
Situar en un planisferi els oceans i els mars més importants.
Situar i classificar per vessants els rius d'Europa i de la península ibèrica.
Opinar si al planeta hi ha problemes de proveïment d'aigua o desigualtats en la distribució dels recursos hídrics.
Valorar l'aigua com un bé natural i com un recurs escàs.

SABERS:

L'aigua a la natura
Les aigües oceàniques
Les aigües continentals
La distribució de les aigües del planeta
Rius d'Europa i rius d'Espanya
Anàlisi de problemes. Set: falta d'aigua o desigualtat social?
Observació i interpretació d'un mapa de corrents marins.
Localització dels mars, els rius, els oceans i els llacs de la Terra en el mapa.
Localització i classificació dels rius d'Europa segons les variants climàtiques.
Descripció de les característiques dels rius peninsulars i classificació per vessants.
Elaboració d'un mapa conceptual sobre la distribució de l'aigua al nostre planeta.
Anàlisi d'un text sobre els problemes de l'aigua al nostre país.
Observació i interpretació de mapes, diagrames, gràfics i croquis.
Predisposició a adoptar mesures personals per reduir el consum d'aigua.
Utilització del vocabulari específic referent als recursos hídrics de la Terra.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Veure si coneixen la tasca que duen a terme els rius en els diferents trams del seu curs.
Comprovar que saben com es distribueix l'aigua en el nostre planeta i que localitzen els mars, els rius, els oceans i els llacs de la Terra.
Constatar que coneixen els moviments dels mars i dels oceans i el seu paper en el modelatge de les costes.
Observar si saben quins recursos s'extrauen dels mars i els oceans, com s'exploten i com s'utilitzen.
Descobrir si saben avaluar el consum desigual d'aigua al món i l'ús que se'n fa al nostre país.
Comprovar que reconeixen i localitzen els rius i els mars d'Europa i de la Península.

Verificar que analitzen diferents tipus de mapes, croquis i gràfics.

3. ORATGE I CLIMA

OBJECTIUS:

- Identificar les capes de l'atmosfera i explicar les característiques principals de cada capa.
- Reconèixer la importància de la capa d'ozó per a la vida a la Terra.
- Identificar la importància de la radiació solar i els problemes que es poden derivar d'una exposició excessiva o d'una mala protecció dels rajos solars.
- Definir què és la temperatura de l'atmosfera i quin instrument s'empra per a mesurar-la.
- Conèixer els factors que intervenen en la formació de núvols i les precipitacions.
- Saber com es mesuren la humitat i les precipitacions.
- Descriure i diferenciar els diversos tipus de precipitació.
- Conèixer els factors que condicionen la pressió atmosfèrica i els instruments necessaris per a mesurar-la.
- Reconèixer els diferents tipus de vents, la direcció en què bufen i els factors que en determinen la intensitat, i els instruments utilitzats per a mesurar-los.
- Diferenciar els anticiclons de les depressions.
- Determinar les causes i les conseqüències de les riudes i de les inundacions.
- Reconèixer la pluja àcida, els seus efectes i les accions per a reduir-la.
- Comentar un mapa del temps.
- Relacionar l'efecte d'hivernacle amb les activitats humanes i assenyalar com aquestes activitats poden produir un canvi climàtic.
- Construir i interpretar un climograma.
- Proposar mesures eficients per a reduir l'ús del transport privat i les emissions de diòxid de carboni.
- Calcular i interpretar la petjada de carboni i la petjada ecològica pròpies.

SABERS:

L'atmosfera

La radiació solar i la temperatura

La humitat de l'aire i les precipitacions

La pressió atmosfèrica i els vents

Estudi de cas. *Les riudes i les inundacions es poden prevenir?*

- Observació i anàlisi de la composició i l'estructura de l'atmosfera.
- Explicació de les interaccions entre els diferents elements climàtics.
- Recerca d'informació a Internet sobre la funció de la capa d'ozó.
- Anàlisi de la incidència dels raigs solars sobre una superfície determinada.
- Observació i anàlisi d'un mapa d'isotermes.
- Realització d'experiments per mesurar la capacitat d'evaporació de l'aire calent.

Anàlisi i interpretació d'un mapa de les precipitacions anuals al món.
Explicació del procés de formació de núvols i precipitacions.
Anàlisi d'un mapa sobre la pressió atmosfèrica.
Enumeració dels diferents tipus de vents i de la direcció en què bufen.
Interpretació d'un mapa del temps.
Descripció dels elements d'observació i de mesurament dels factors climàtics.
Utilització del vocabulari específic sobre el temps i els climes de la Terra.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Comprovar que identifiquen les capes de l'atmosfera i en saben explicar les característiques principals.
Verificar que reconeixen la importància de la capa d'ozó per a la vida a la Terra.
Assegurar-se que identifiquen els factors que condicionen els canvis de temperatura i que saben analitzar un mapa d'isotermes.
Veure si coneixen els factors que intervenen en la formació de núvols i precipitacions.
Comprovar que saben com es distribueixen geogràficament els núvols i les precipitacions.
Descobrir si coneixen els factors que condicionen la pressió atmosfèrica i els instruments necessaris per mesurar-la.
Comprovar que reconeixen els diferents tipus de vents, la direcció en què bufen i els factors que en determinen la intensitat.
Valorar si entén amb precisió el vocabulari específic propi del temps i del clima.

4. ELS PAISATGES DE LA TERRA

OBJECTIUS:

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació propis del paisatge equatorial.

Analitzar i caracteritzar el paisatge equatorial humanitzat.

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge tropical i explicar els principals trets del paisatge tropical humanitzat.

Caracteritzar les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge desèrtic càlid.

Comprendre les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge de zones fredes i descriure el paisatge de zones fredes humanitzat.

Reconèixer el paisatge antàrtic i la importància científica d'aquest continent.

Explicar les causes i les conseqüències de la desforestació i avaluar les possibles solucions al problema.

Descriure i situar els paisatges de climes extrems i comprendre com es viu en aquests entorns.

Elaborar un mural de paisatges de climes extrems i un vídeo de dos parcs nacionals de paisatges de climes extrems.

Localitzar els diferents tipus de paisatges d'Europa i conèixer els factors condicionants dels paisatges naturals.

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge oceànic i descriure el paisatge oceànic humanitzat.

Caracteritzar les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge mediterrani i descriure el paisatge mediterrani humanitzat.

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge continental.

Caracteritzar el paisatge continental humanitzat.

SABERS:

El paisatge equatorial

El paisatge tropical

El paisatge desèrtic càlid

El paisatge de zones fredes

Estudi de cas. El paisatge antàrtic

Els paisatges d'Europa

El paisatge oceànic

El paisatge mediterrani

El paisatge continental

Impacte humà. La destrucció dels paisatges per desforestació

Realització d'una feina d'investigació sobre la selva amazònica.

Descripció de la vegetació de la sabana i recerca d'informació sobre la fauna que habita en aquest tipus de paisatge.

Anàlisi, interpretació i comparació de climogrames.

Comparació de les característiques dels diferents tipus de climes.

Elaboració de taules per sintetitzar la informació dels paisatges de la Terra.

Dibuix d'un mapa dels deserts de la Terra. Localització geogràfica dels paisatges estudiats.

Recerca d'informació a Internet i altres fonts de consulta.

Organització d'un debat sobre la conservació dels medis naturals.

Elaboració d'un mapa conceptual sobre els paisatges de la Terra.

Anàlisi i interpretació de gràfics de barres, sectorials i lineals.

Utilització del vocabulari específic dels climes i paisatges de la Terra.

Comparació de formacions vegetals a partir de l'observació de dibuixos.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Descobrir si saben com es distribueixen geogràficament els diferents climes i paisatges de la Terra.

Observar si saben interpretar adequadament un climograma i identifiquen a quin tipus de clima correspon.

Comprovar que coneixen el clima, els rius, la vegetació, la fauna i la població dels diferents paisatges de la Terra.

Veure si saben valorar l'impacte de l'acció dels grups humans sobre el medi a cadascun dels paisatges estudiats.

Verificar que saben analitzar i comparar dibuixos i fotografies de diferents tipus de paisatges i formacions vegetals.

5. EL MEDI FÍSIC D'ESPANYA

OBJECTIUS:

Reconèixer la diversitat climàtica d'Espanya i caracteritzar i localitzar els diversos tipus de climes que es donen a la península ibèrica.

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge d'Espanya

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació propis del paisatge bioclima oceànic

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació propis del paisatge bioclima mediterrani

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació propis del paisatge bioclima mediterrani continental

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació propis del paisatge bioclima de muntanya

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació propis del paisatge bioclima subtropical

Analitzar i caracteritzar el paisatge equatorial humanitzat.

Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge tropical i explicar els principals trets del paisatge tropical humanitzat.

Caracteritzar les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge desèrtic càlid.

Comprendre les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge de zones fredes i descriure el paisatge de zones fredes humanitzat.

Reconèixer el paisatge antàrtic i la importància científica d'aquest continent.

Explicar les causes i les conseqüències de la desforestació i avaluar les possibles solucions al problema.

Descriure i situar els paisatges de climes extrems i comprendre com es viu en aquests entorns.

Elaborar un mural de paisatges de climes extrems i un vídeo de dos parcs nacionals de paisatges de climes extrems.

SABERS:

Els paisatges d'Espanya

Descobreix. Els paisatges humanitzats d'Espanya

Impacte humà. Es poden evitar els incendis forestals?

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Descobrir si saben com es distribueixen geogràficament els diferents climes i paisatges de la Terra.

Observar si saben interpretar adequadament un climograma i identifiquen a quin tipus de clima correspon.

Comprovar que coneixen el clima, els rius, la vegetació, la fauna i la població dels diferents paisatges de la Terra.
Veure si saben valorar l'impacte de l'acció dels grups humans sobre el medi a cadascun dels paisatges estudiats.
Verificar que saben analitzar i comparar dibuixos i fotografies de diferents tipus de paisatges i formacions vegetals.

SABERS:

Els paisatges d'Espanya

Descobreix. Els paisatges humanitzats d'Espanya

Impacte humà. Es poden evitar els incendis forestals?

Localització geogràfica de les zones climàtiques, la vegetació i els paisatges d'Europa, Espanya i la Comunitat Valenciana.

Observació i descripció de fotografies de paisatges i vegetació de diversos mitjans naturals d'Europa, Espanya i la Comunitat Valenciana.

Descripció i comparació de les característiques de diferents tipus de paisatges.

Observació i anàlisi de dibuixos de diferents tipus de paisatges.

Identificació de rius, la vegetació i la fauna de la Comunitat Valenciana.

Interpretació d'una taula de temperatures i precipitacions.

Anàlisi i interpretació de fotografies aèries i d'imatges de satèl·lit.

Valoració de la riquesa i la bellesa de paisatges naturals.

Conscienciació de efectes d'algunes activitats humanes sobre el paisatge.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Descobrir si reconeixen els factors responsables de la varietat climàtica i paisatgística del continent europeu.

Comprovar que coneixen els climes, la vegetació, la fauna i els paisatges d'Europa.

Constatar que reconeixen les particularitats dels climes i la vegetació d'Espanya, així com la seva distribució geogràfica.

Observar si saben identificar les característiques de paisatges humanitzats de la Comunitat Valenciana.

Assegurar-se que coneixen el relleu, els rius, la vegetació i les variacions climàtiques de la Comunitat Valenciana.

Comprovar que saben descriure les característiques de diferents paisatges mitjançant l'observació de fotografies i de dibuixos.

Descobrir si reconeixen la transformació que ha experimentat el medi natural com a conseqüència de l'acció humana.

Verificar que fan un ús precís del vocabulari específic d'aquest tema.

6. EL MEDI FÍSIC DE LA C. VALENCIANA

OBJECTIUS:

- Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació propis dels paisatges de la C. Valenciana
- Analitzar i caracteritzar el paisatge humanitzat.
- Descriure les condicions naturals, els rius i la vegetació del clima mediterrani.
- Comprendre les condicions naturals, els rius i la vegetació del paisatge mediterrani.
- Explicar les causes i les conseqüències de la desforestació i avaluar les possibles solucions al problema.
- Descriure i situar els paisatges i comprendre com es viu en aquests entorns.
- Elaborar un mural de paisatges de la C. Valenciana i un vídeo dels espais protegits.

SABERS:

- El relleu de la C. Valenciana
- L'aigua i els rius de la C. Valenciana
- El clima i els paisatges de la C. Valenciana
- El medi natural de la C. Valenciana
- Els riscos naturals de la C. Valenciana
- Impacte humà. La destrucció dels paisatges per desforestació
- Realització d'una feina d'investigació sobre les zones humides
- Anàlisi, interpretació i comparació de climogrames.
- Elaboració de taules per sintetitzar la informació
- Localització geogràfica dels paisatges estudiats.
- Recerca d'informació a Internet i altres fonts de consulta.
- Organització d'un debat sobre la conservació dels medis naturals.
- Elaboració d'un mapa conceptual sobre els paisatges de la C. Valenciana
- Anàlisi i interpretació de gràfics de barres, sectorials i lineals.
- Utilització del vocabulari específic dels climes i paisatges .
- Comparació de formacions vegetals a partir de l'observació de dibuixos.

CRITERIS D'AVALUACIÓ:

Descobrir si saben com es distribueixen geogràficament els clima i els paisatges de la C.Valenciana.

Observar si saben interpretar adequadament un climograma i identifiquen a quin tipus de clima correspon.

Comprovar que coneixen el clima, els rius, la vegetació, la fauna i la població .

Veure si saben valorar l'impacte de l'acció dels grups humans sobre el medi a cadascun dels paisatges estudiats.

Verificar que saben analitzar i comparar dibuixos i fotografies de diferents tipus de paisatges i formacions vegetals.

7. LA PREHISTÒRIA

OBJECTIUS:

Comprendre com van evolucionar els nostres avantpassats i explicar el procés d'hominització des dels primers homínids fins a l'ésser humà actual.

Descriure els principals esdeveniments de les primeres comunitats de caçadors recol·lectors.

Reconèixer els mètodes i les tècniques d'investigació de la Prehistòria: els jaciments, les estratigrafies i les reconstruccions.

Explicar com vivien els poblats agrícoles i ramaders del Neolític: producció d'aliments, eines, béns...

Diferenciar les etapes de l'Edat dels Metalls: Edat del Coure, Edat del Bronze i Edat del Ferro.

Distingir els diferents tipus de megàlits (menhir, dolmen i cromlec) i explicar com els construïen.

Descriure les característiques principals de l'art moble i de les pintures rupestres.

Conèixer les característiques i les localitzacions dels jaciments prehistòrics més destacats de la península Ibèrica.

Confeccionar eixos cronològics.

Utilitzar fonts secundàries i fonts primàries.

Elaborar un mapa sobre la domesticació dels animals i fitxes sobre les eines de la prehistòria.

Familiaritzar-se amb les particularitats de la Prehistòria al territori valencià i reconèixer els principals jaciments d'aquest període a la Comunitat.

SABERS:

Pregunta clau. Com van evolucionar els nostres avantpassats?

Les comunitats de caçadors recol·lectors

Els poblats agrícoles i ramaders

Els primers metal·lúrgics

Viatja al passat. Alba investiga la prehistòria

L'enigma. Com es construïen els megàlits?

El racó de l'art. Art i màgia

Descobreix. La prehistòria a la península Ibèrica i la Comunitat Valenciana

Localització dels fets més rellevants de la prehistòria en un eix cronològic.

Descripció de produccions materials típiques de la Prehistòria

Explicació detallada d'alguns processos de treball realitzats per les societats prehistòriques: fabricació de bifaços, manufactura ceràmica, etc.

Valoració i respecte del patrimoni històric, artístic i arqueològic com a font de coneixement del nostre propi passat.

Comparació i anàlisi de dades a partir de diverses fonts d'informació: il·lustracions, croquis, fotografies i pintures.

Participació en debats sobre la forma de vida de les societats prehistòriques.

CRITERIS D'AVALUACIÓ:

Observar si saben explicar els aspectes més rellevants del procés d'hominització.

Comprovar que identifiquen les diferents espècies d'homínids, que reconeixen els seus trets distintius i que saben localitzar-les en el temps.

Descobrir si reconeixen les característiques dels enterraments i les manifestacions artístiques del Paleolític.

Comprovar que coneixen les innovacions que es van produir en el neolític.

Veure si saben comparar les economies depredadora i productora.

Descobrir si reconeixen els jaciments més emblemàtics de la serralada d'Atapuerca.

Comprovar que saben explicar quina era la funció dels megàlits i quines eren les característiques de les societats de l'edat dels metalls.

Valorar si saben establir les diferències entre les pintures cantàbriques i les pintures llevantines de la Península Ibèrica.

8. LES PRIMERES CIVILITZACIONS: MESOPOTÀMIA I EGIPTE

OBJECTIUS:

- Explicar per què les primeres civilitzacions van sorgir a la riba dels grans rius: l'Èufrates, el Tigris i el Nil.
- Reconèixer les primeres ciutats-estat i els primers imperis de la civilització de Mesopotàmia.
- Caracteritzar l'evolució i el desenvolupament de l'Egipte dels faraons.
- Comprendre i descriure la vida i la societat d'un poblat agrícola egipci.
- Identificar les característiques bàsiques de la religió egípcia.
- Reconèixer i descriure els temples egipcis.
- Relacionar les tombes egípcies (mastaba, piràmide i hipogeu) amb la creença de la immortalitat.
- Fer comentaris de textos, de fonts documentals i de fonts materials.
- Situar en l'espai i en el temps les civilitzacions mesopotàmica i egípcia.
- Interpretar en grup un paper del judici d'Osiris i fer-ne una escenificació.

SABERS

Pregunta clau. Per què les primeres civilitzacions van sorgir a la ribera dels grans rius?

Mesopotàmia, la terra entre dos rius

L'Egipte dels faraons

Viatja al passat. Habib i Merit, dos germans de la vall del Nil

La religió egípcia

L'enigma. On s'amaga el déu del temple?

El racó de l'art. Tombes per a la immortalitat

Localització dels fets i de les manifestacions culturals més rellevants de les primeres civilitzacions urbanes en un fris cronològic.

Descripció i anàlisi d'obres d'art d'Egipte i Mesopotàmia.

Interès per conèixer i conservar el patrimoni cultural.

Lectura i interpretació d'alguns dels primers textos històrics.

Observació i interpretació de mapes, dibuixos i plantes d'edificis.

Elaboració d'una redacció sobre la vida quotidiana en els temples egipcis.

Anàlisi i comparació de les característiques de diferents edificis funeraris.

Elaboració d'un mapa conceptual sobre les primeres civilitzacions urbanes.

Recerca d'informació sobre diferents aspectes de les antigues civilitzacions.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Descobrir si comprenen i valoren la influència del medi geogràfic, i en especial el riu Nil, en el desenvolupament de la civilització egípcia.

Constatar que saben explicar l'organització social de les primeres ciutats Estat.

Veure si reconeixen les característiques principals de la cultura mesopotàmica.

Comprovar que saben identificar les activitats que duïen a terme els diferents grups socials a l'Antic Egipte.

Valorar si saben com era la vida quotidiana als pobles i les ciutats egípcies.

Comprovar que saben establir les diferències principals entre els temples egipcis i els temples mesopotàmics.

Assegurar-se que comprenen el significat de la religió egípcia, el culte als morts i la creença en una vida d'ultratomba.

Verificar que coneixen l'evolució dels recintes funeraris egipcis al llarg del temps.

9. GRÈCIA, DE POLIS A IMPERI

OBJECTIUS:

Reconèixer els elements que unien els grecs de l'Hèl·lade.

Descriure els principals trets de l'organització social i política d'Esparta i d'Atenes.

Emetre judicis sobre la qualitat democràtica de la democràcia atenenca.

Localitzar els fluxos migratoris i les colònies gregues de la Mediterrània.

Caracteritzar les principals celebracions socials gregues.

Explicar el domini de l'Hèl·lade des de l'hegemonia d'Atenes fins a la conquesta per part de la Macedònia de Filip IV i Alexandre el Gran.

Descriure l'imperi d'Alexandre el Gran.

Reproduir en un esquema les causes de les guerres del Peloponès.

Analitzar i treballar amb eixos cronològics, textos històrics, fonts documentals i fonts materials.

Conèixer les diferents formes de govern de la Grècia clàssica.

SABERS:

Pregunta clau. Què unia els grecs de l'Hèl·lade?

Dues grans polis: Esparta i Atenes

L'enigma. La democràcia atenenca era democràtica?

Els grecs colonitzen la Mediterrània

Viatja al passat. Les esposalles de Fedora i Urian

El domini de l'Hèl·lade: d'Atenes a Macedònia

Descobreix. L'imperi d'Alexandre el Gran

Lectura i comentari de documents històrics escrits.

Observació i interpretació d'un organigrama de la democràcia atenesa.

Anàlisi i interpretació de mapes i informació cartogràfica.

Recerca d'informació per un treball d'investigació sobre un tema específic.

Descripció d'espais físics representatius del món grec.

Comparació de les diferents formes de govern del món grec.

Explicació de les causes i les conseqüències d'un fet històric.

Distinció entre les causes i les conseqüències d'un fet històric.

Valoració de les desigualtats de la democràcia atenesa.

Comparació de la democràcia atenesa amb la democràcia actual.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Veure si identifiquen el marc geogràfic en què es va desenvolupar la civilització grega.

Comprovar que coneixen les principals característiques de les polis gregues.

Esbrinar si saben explicar quines van ser les causes que van desencadenar l'expansió del món grec pel Mediterrani.

Observar si saben localitzar geogràficament les metròpolis i les colònies gregues.

Comprovar que identifiquen els principals conflictes en què van participar els grecs i conèixer la composició de la Lliga de Delos.

Constatar que coneixen les funcions de les institucions democràtiques de la ciutat d'Atenes.

Assegurar-se que reconeixen els diferents sistemes de govern del món grec.

Valorar si saben localitzar al mapa els territoris de l'Imperi d'Alexandre el Gran.

10. ROMA, DE LA REPÚBLICA A L'IMPERI

OBJECTIUS:

Explicar la fundació de la ciutat de Roma.

Descriure l'evolució i les característiques de la Roma republicana (segles VI-I aC).

Deduir les causes de l'expansió territorial de Roma, de la crisi de la República i de la mort de Juli Cèsar.

Explicar les característiques de l'Imperi romà (segles I-V dC) i els beneficis de la *pax romana*.

Localitzar les principals construccions de la ciutat de Roma.

Diferenciar les classes socials de la Roma urbana: rics, pobres, esclaus i lliberts.

Reconèixer la nova religió sorgida durant el domini romà: el cristianisme.

Deduir perquè es va produir el final de l'Imperi romà.

Escriure una biografia de Juli Cèsar i un esquema sobre la crisi de l'Imperi.

Treballar i analitzar adequadament els eixos cronològics, les fonts documentals i materials.

Caracteritzar la República romana i localitzar les fases de la seua expansió.

Participar en un debat sobre l'esclavitud a Roma.

SABERS:

Pregunta clau. Ròmul i Rem varen fundar la ciutat de Roma?

La Roma republicana (segles VI-I aC.)

L'enigma. Per què Brut va matar Juli Cèsar?

L'Imperi romà (segles I-V d C.)

Viatja al passat. El legionari Caius visita Roma

Els habitants de l'Imperi

Una nova religió: el cristianisme

Descobreix. Per què es va produir la fi de l'Imperi?

Localització geogràfica de la civilització romana.

Obtenció d'informació a partir de l'observació i l'anàlisi d'escultures, monedes i obres arquitectòniques d'aquesta època.

Anàlisi i interpretació d'organigrames sobre l'organització política de la Monarquia i de la República romanes.

Observació i descripció de la maqueta d'una ciutat romana.

Localització de les diferents etapes de l'expansió romana i enumeració dels territoris conquistats a cada una d'elles

Anàlisi i comentari de textos històrics de l'època romana.

Interés per conèixer i conservar el patrimoni cultural.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Descobrir si coneixen l'origen històric de Roma i les primeres formes de govern.

Comprovar que entenen l'organització social de la Roma republicana i expliquen quines n'eren les institucions principals.

Valorar si coneixen els drets i deures de la ciutadania romana i les limitacions polítiques d'altres grups socials.

Descobrir si saben analitzar els pros i els contres de l'expansió territorial de Roma.

Comprovar que saben ubicar cronològicament les fases de l'expansió romana i localitzen els territoris conquistats al mapa.

Veure si saben identificar els aspectes més rellevants dels orígens del Cristianisme.

Constatar que reconeixen els elements clau de la prosperitat agrícola i comercial del món romà.

Valorar si coneixen les causes i les conseqüències de la crisi del segle III.

11. EL LLEGAT DE L'ANTIGUITAT

OBJECTIUS:

Reconèixer i assumir que la nostra cultura és hereva de la cultura clàssica.

Explicar l'inici dels Jocs Olímpics i valorar-los com un exemple de llegat de l'antiguitat.

Diferenciar i descriure la religió grega i la religió romana, i establir equivalències entre les divinitats d'ambdues religions.

Descriure les característiques de l'arquitectura clàssica grega.

Identificar els trets principals de l'arquitectura funcional romana.

Explicar l'idealisme i el realisme en l'escultura i relacionar-ho amb l'art grec i l'art romà.

Detallar les característiques de la pintura i el mosaic de les cultures

clàssiques.

Interpretar els símbols i l'art dels primers cristians.

Analitzar obres arquitectòniques i escultòriques.

Analitzar fonts documentals i materials.

Caracteritzar els diferents tipus de govern que van sorgir a l'antiguitat.

Buscar informació en grup sobre el mite d'Hèracles/Hèrcules.

SABERS:

Pregunta clau. La nostra cultura és hereva de la cultura clàssica?

Viatja al passat. Diodor de Milet, un heroi olímpic

La religió grega i romana

L'arquitectura clàssica grega

L'arquitectura funcional romana

El racó de l'art. Idealisme i realisme en l'escultura

La pintura i el mosaic

Descobreix. Els símbols i l'art dels primers cristians

Localització dels episodis més significatius de la història cultural de les civilitzacions grega i romana en un eix cronològic.

Anàlisi i interpretació de mapes, dibuixos, esquemes, gràfics i organigrames.

Enumeració dels diferents déus romans i relació amb els déus grecs.

Participació en un debat sobre la superstició i el pensament màgic.

Identificació i descripció de les principals obres públiques romanes.

Diferenciació dels ordres arquitectònics grecs.

Descripció d'alguns edificis i elements arquitectònics de l'antiguitat.

Observació i anàlisi d'escultures, pintures, ceràmiques i mosaics.

Formulació i contrastació d'hipòtesis mitjançant diferents tipus de fonts.

Curiositat i interès per conèixer el llegat cultural de la civilització romana.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Descobrir si coneixen els elements característics de la religió grega i la romana.

Observar si valoren el llegat de la cultura clàssica i reconeixen l'obra dels pensadors de l'antiguitat més destacats.

Valorar si saben explicar les aportacions de la cultura grega i de la cultura romana al pensament racional d'Occident.

Comprovar que reconeixen les característiques de l'arquitectura grega a partir de l'anàlisi dels elements constructius de l'època.

Verificar que saben explicar l'evolució de l'escultura grega al llarg del temps.

Comprovar que identifiquen les tècniques constructives i els edificis més representatius de l'arquitectura romana.

Assegurar-se que coneixen les característiques generals de l'escultura, la pintura i el mosaic romans.

12. LA HISPÀNIA ROMANA

OBJECTIUS:

- Conèixer els principals esdeveniments de les guerres entre Roma i Cartago i descriure les diferents fases de la conquesta romana d'Hispania.
- Explicar els canvis i les transformacions que van experimentar les ciutats i l'economia d'Hispania com a província de l'Imperi romà.
- Reconèixer la importància de l'herència romana a la nostra cultura i el nostre patrimoni.
- Identificar les principals ciutats i vies de comunicació d'Hispania.
- Conèixer les obres públiques i les manifestacions artístiques de l'època romana que es conserven al nostre territori.
- Resoldre les qüestions plantejades a partir de la informació obtinguda en eixos cronològics, dibuixos, mapes i textos històrics.
- Descriure la celebració d'un banquet romà.
- Explicar l'organització econòmica del territori valencià en època romana a partir de l'anàlisi d'un mapa conceptual.
- Establir el final de l'Imperi romà i l'arribada dels pobles visigots.
- Caracteritzar la societat i l'art visigot.

SABERS:

- Pregunta clau. Per què els romans van desembarcar a la península Ibèrica?
- Les províncies d'Hispania
- Viatja al passat. Un banquet a casa del patrici Marcus Cornelius
- Descobreix. La romanització d'Hispania
- L'economia de les terres valencianes
- L'enigma. Què amaga el turó romà del Testaccio?
- El racó de l'art. El patrimoni hispanoromà
- Lectura i anàlisi de textos històrics de l'època romana.
- Anàlisi i interpretació de mapes i informació cartogràfica.
- Comparació de les cases dels pobles preromans i de les cases romanes.
- Enumeració de les principals ciutats romanes d'Hispania.
- Relació del nom de determinades ciutats espanyoles amb l'herència romana.
- Recerca d'informació a Internet sobre algunes restes del patrimoni peninsular.
- Identificació de les principals restes romanes a la Península.
- Descripció i anàlisi de diferents escultures, edificis i obres públiques.
- Anàlisi d'un plànol d'una ciutat amb restes arqueològiques de l'època romana.
- Interés per conèixer i conservar el patrimoni cultural de l'època romana.

Elaboració d'un mapa conceptual sobre la història d'Hispania.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Descobrir si coneixen i saben contextualitzar les invasions indoeuropees i les colonitzacions de fenicis, grecs i cartaginesos.

Veure si saben explicar l'organització social i econòmica dels pobles preromans.

Observar si coneixen els episodis principals de les guerres entre Roma i Cartago i ubiquen en el temps les fases de la conquesta romana de la Península Ibèrica.

Comprovar que reconeixen les principals ciutats i les vies de comunicació d'Hispania; i que saben localitzar-les al mapa.

Verificar que comprenen l'organització politicoadministrativa i econòmica d'Hispania com a província romana.

Veure si saben explicar alguns aspectes de la vida quotidiana de la ciutadania romana.

Comprovar que reconeixen alguns exemples de l'arquitectura romana i valoren la importància del llegat romà en la nostra cultura i el nostre patrimoni històric.

A.3 ELS ESPAIS D'APRENENTATGE

En el marc de la seua Programació Didàctica, els centres han de precisar, en cada Curs, els objectius que garanteixen les Competències Clau, segons el currículum, assumir-los com a objectius del centre i determinar la participació de cadascuna de les àrees del currículum en la consecució de les competències.

El caràcter multidisciplinari de moltes de les competències s'allunya de la concepció del currículum com un conjunt de compartiments estancs entre les diverses àrees i matèries i, per això, requereix una coordinació d'actuacions docents en les quals el treball en equip ha de ser una constant.

Així doncs, el desenvolupament de la Programació Docent de Centre requereix tant processos de formació i elaboració reflexiva i intel·lectual per part de l'equip docent, com diversos mètodes de treball cooperatiu. Aquests mètodes han de ser respectuosos amb la diversitat dels docents, però han de generar il·lusió per col·laborar en un projecte comú en el qual cadascú aportarà la seua millor experiència professional i aprendrà i compartirà coneixements amb altres companys.

El currículum de cada Centre no es limitarà a les competències clau, malgrat que les incloga. En el currículum hi haurà competències clau fonamentals i altres que no ho seran tant, perquè cada alumne puga desenvolupar al màxim les seues potencialitats a partir dels Estàndards d'aprenentatge propis de cada àrea o matèria. No es pot oblidar que la funció de l'escola és garantir uns mínims per a tots i, alhora, el màxim per a cada alumne.

El desenvolupament de competències va acompanyat d'una pràctica pedagògica exigent tant per a l'alumnat com per al professorat. Per a l'alumnat, perquè s'ha d'implantar en l'aprenentatge i ha d'adquirir les habilitats que li permetran construir els seus propis esquemes explicatius per comprendre el món on viu, construir la seua identitat personal, interactuar en situacions variades i continuar aprenent.

Per al docent, perquè haurà de desplegar els recursos didàctics necessaris que li permetran desenvolupar els continguts propis de l'àrea com a components de les Competències Clau, i poder assolir els objectius del currículum. No obstant això, malgrat que les competències tenen un caràcter transversal i interdisciplinari respecte de les disciplines acadèmiques, això no ha d'impedir que des de cada àrea es determinen aprenentatges específics que resulten rellevants en la consecució de competències concretes.

El docent haurà de buscar situacions pròximes als alumnes perquè aquests puguin aplicar, en diferents contextos, els continguts dels quatre sabers que conformen cadascuna de les competències (saber, saber fer, saber ser i saber estar). Així mateix, crearà contextos i situacions que representen reptes per als alumnes, que els conviden a qüestionar-se els seus sabers actuals, que els obliguen a ampliar la perspectiva i a contrastar les seues opinions amb les dels seus companys, a justificar i a interpretar amb rigor, etc.

Per a treballar les competències bàsiques relacionades amb el domini emocional i les habilitats socials tindran un especial protagonisme les activitats de planificació i d'execució de tasques en grup que afavorisquen el diàleg, l'escolta, la cooperació i la confrontació d'opinions.

La forma d'avaluar el nivell de competència assolit serà a través de l'aplicació dels coneixements i les habilitats treballades. Ara bé, les competències suposen un domini complet de l'activitat en qüestió; no són només habilitats, malgrat que aquestes sempre estiguen presents. Per tant, a més a més de les habilitats, també es tindran en compte les actituds i els elements cognitius.

El repte de l'avaluació rau en l'obligació d'obtindre uns resultats concrets, perquè les administracions educatives realitzaran una avaluació general de diagnòstic la finalitat de la qual serà comprovar el grau d'adquisició de les competències bàsiques en cada nivell educatiu.

A.4 LA DISTRIBUCIÓ DEL TEMPS

SITUACIONS D'APRENENTATGE	TEMPORALITZACIÓ
1. EL PLANETA TERRA	Setembre
2. L'AIGUA	Setembre – Octubre
3. ORATGE I CLIMA	Octubre-Novembre
4. ELS PAISATGES	Novembre-Desembre
5. EL MEDI FÍSIC D'ESPANYA	Gener-Febrer
6. ELS PAISATGES DE LA C.VALENCIANA	Febrer
7. LA PREHISTÒRIA.	Febrer - Març
8. LES PRIMERES CIVILITZACIONS. MESOPOTÀMIA I EGIPTES.	Març
9. GRÈCIA, DE POLIS A IMPERI	Abril
10. ROMA, DE LA REPUBLICA A IMPERI	Maig
11. EL LLEGAT DE L'ANTIGUITAT	Maig
12. LA HISPÀNIA ROMANA.	Juny

A.5 ORGANITZACIÓ DELS RECURSOS

Recursos Didàctics

Per a cada tema, els Recursos Didàctics disponibles són els següents:

1. Llibre de l'Alumne i de l'Alumna

El Llibre de l'Alumne i de l'Alumna consta de 12 temes per al Primer curs de l'àrea Geografia i Història de l'Educació Secundària Obligatòria.

2. Quaderns d'Activitats

Els Quaderns d'Activitats serveixen per a reforçar continguts bàsics del Llibre de l'Alumne i de l'alumna. D'altra banda, en combinació amb la resta de materials, són un instrument per atendre les necessitats individuals de l'alumnat, ja que permeten practicar els coneixements que seqüencien els diferents temes.

3. Recursos Didàctics

Adreces d'internet. Cada tema disposa d'adreces d'internet que serveixen per a reforçar i complementar els continguts, les habilitats i les competències treballades a cada tema.

Activitats d'Avaluació Inicial. Una pàgina d'activitats dissenyades per a avaluar els coneixements previs de l'alumnat abans de començar l'estudi de cada tema.

Activitats de Reforç i d'Ampliació. Una pàgina d'activitats de reforç i una altra d'ampliació permeten consolidar els coneixements dels continguts del tema i ampliar-ne alguns aspectes important, així com el treball en projectes paral·lels d'ampliació horitzontal i que permeten a l'alumnat assolir els aprenentatges mínims atenent exhaustivament al nivell particular en cada cas.

Activitats d'Avaluació Final. Preguntes seguint el model de les avaluacions de diagnòstic per a l'Educació Secundària Obligatòria permeten avaluar el nivell d'assoliment dels alumnes per a cadascun dels Estàndards d'Aprenentatge.

Recursos Organitzatius

L'organització dels recursos materials i personals és un element bàsic per fer possible el desenvolupament del procés d'aprenentatge-ensenyament. Algunes de les decisions més rellevants en l'ús dels recursos didàctics i organitzatius seran:

- Establir els mecanismes de coordinació de responsabilitats educatives (els instruments, els espais i els temps d'aquesta coordinació). S'establiran les responsabilitats de la comissió de coordinació pedagògica, dels departaments didàctics i dels equips docents en totes les mesures d'atenció a la diversitat.
- Definició dels principis generals sobre metodologia i didàctica per a l'atenció a la diversitat (tal com hem vist a la secció anterior).
- Definició dels criteris per assignar els espais i per distribuir els temps en l'organització de les mesures d'atenció a la diversitat.

En relació amb l'organització dels espais: s'atendran tant els processos educatius que afavoreixen la individualització de l'aprenentatge com altres més socialitzadors. En primer lloc, en relació amb els espais comuns (passadissos, patis, lavabos, biblioteca, aules d'usos múltiples, laboratoris...), es procurarà que siguin accessibles per a tots els alumnes que presenten deficiències de qualsevol mena. En segon lloc, l'interior de l'aula habitual haurà de facilitar la realització d'una diversitat d'activitats. El mobiliari serà adaptat, lleuger i funcional..

En relació amb la distribució del temps, pel que fa a l'horari dels alumnes: tot i respectant les normes imposades des de l'administració educativa, l'atenció a la diversitat exigeix una certa flexibilitat per agrupar hores de classe diferents de les ordinàries. D'aquesta manera es facilita la realització d'activitats interdisciplinàries, d'agrupaments flexibles de reforç, aprofundiments, etc. Pel que fa a l'horari dels professors, cal establir uns temps per a la coordinació entre professors d'àrees

diferents i entre professors de cursos diferents. La coordinació del professorat és un dels factors clau en l'organització i l'eficàcia de l'atenció a la diversitat.

- Establir els criteris per a l'organització i la selecció dels materials curriculars i altres recursos didàctics necessaris per a l'atenció a la diversitat.

En relació amb l'organització dels materials curriculars per a l'alumnat (llibres, cartografies, material de laboratori, instruments musicals, material per a educació física...), cal tindre en compte alguns criteris com: ús compartit per tots els alumnes, que no siguin discriminatoris, que siguin segurs i adaptats a l'edat dels alumnes, que no siguin perjudicials per al medi ambient...

En relació amb els materials curriculars per al professorat: han de ser recursos útils i pràctics per a l'elaboració i el desenvolupament del projecte curricular, i per a l'elaboració de les programacions d'aula. S'ha de tindre en compte que aquests materials respecten la pluralitat d'opcions didàctiques que pot seguir el professorat...

A.6. MESURES PER A LA INCLUSIÓ

Podem definir les activitats complementàries i extraescolars com aquelles que contribueixen de manera important al desenvolupament integral de la personalitat de l'alumne i constitueixen un camp específic per a la iniciativa i la capacitat d'organització del Centre.

Les activitats complementàries i extraescolars han de considerar-se com accions complementàries que tenen com a finalitat primordial, propiciar el ple desenvolupament de la personalitat de l'alumne, en la finalitat del qual és imprescindible que transcendeixen l'àmbit purament acadèmic estenent l'acció formativa dels alumnes fins al mitjà en què el Centre Educatiu es trobe inserit i incidint en els seus aspectes econòmics, culturals, sociolaborals, etcètera, pel que no han d'enfocar-se com activitats imprescindibles per a la consecució dels objectius específics assignats a les determinades matèries, sinó com un complement de l'acció instructiva i formativa d'aquestes.

Els objectius a aconseguir amb la realització d'activitats complementàries i extraescolars són:

Afavorir el desenvolupament personal dels alumnes i el seu accés al patrimoni cultural, sense discriminació alguna per raons de sexe, raça, capacitat o origen social.

Adaptar-se a les peculiaritats i interessos individuals dels alumnes.

Respondre a les exigències d'una societat democràtica, complexa i tecnificada.

Compensar les desigualtats socials, culturals o per raó de sexe, sense incórrer en el favoritisme, però tenint en compte les diverses capacitats dels alumnes.

Preparar la inserció a la vida activa, per al desenvolupament de les responsabilitats socials i professionals pròpies de l'existència adulta.

Es consideren activitats extraescolars en els centres públics d'ensenyament, senyalant alguns aspectes que les caracteritzen:

Completen la formació mínima que han de rebre tots els ciutadans i ciutadanes.

Són activitats que no poden formar part de l'horari lectiu, és a dir, de l'horari que comprén la jornada escolar, inclosos els períodes de descans que s'estableixen entre dos classes consecutives.

Tenen caràcter voluntari, per tant cap alumne pot ser obligat a assistir a aquestes activitats.

No formen part del procés d'avaluació individual per on passa l'alumnat per a la superació dels diferents ensenyaments que integren els plans d'estudis, encara que el projecte ha de ser avaluat com a part del pla anual d'actuació del centre educatiu.

No poden constituir motiu ni mitjà de discriminació alguna per cap membre de la comunitat educativa.

No poden tindre caràcter lucratiu.

Han d'incloure's a la programació general anual, una vegada aprovades pel Consell Escolar del centre.

A7. INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ

7.1. Criteris d'avaluació generals.

1. Localitzar llocs o espais en un mapa utilitzant dades de coordenades geogràfiques i obtenir informació sobre l'espai representat a partir de la llegenda i la simbologia i comunicar les conclusions de forma oral o escrita.
2. Localitzar en un mapa els elements bàsics que configuren el medi físic mundial, d'Europa, de l'Estat espanyol i de la C. Valenciana (oceans i mars, continents, unitats de relleu i rius) i caracteritzar els trets que predominen en un espai concret.
3. Comparar els trets físics més destacats (relleu, clima, aigües i elements biogeogràfics) que formen els grans medis naturals del planeta, amb especial referència a l'Estat espanyol i a la C. Valenciana, localitzar-los en l'espai representat i relacionar-los amb les possibilitats que ofereixen als grups humans.
4. Identificar i explicar alguns exemples dels impactes que l'acció humana té sobre el medi natural, analitzar-ne les causes i els efectes i reflexionar sobre les mesures i conductes que serien necessàries per limitar-los.
5. Utilitzar les convencions i unitats cronològiques i les nocions d'evolució i canvi aplicant-les als fets i processos referits a la prehistòria i història antiga del món, de la península Ibèrica i de la C. Valenciana en l'àmbit mediterrani.
6. Identificar les principals diferències entre caçadors i recol·lectors. Exposar els canvis que va suposar la revolució neolítica en l'evolució de la humanitat i valorar la seva importància i les conseqüències en comparar-los amb els elements que van constituir les societats depredadores.
7. Caracteritzar i valorar la cultura talaiòtica com a manifestació específica del megalitisme a la C. Valenciana.
8. Identificar els trets més rellevants que caracteritzen les primeres civilitzacions urbanes i les seves aportacions a l'evolució de la humanitat.
9. Caracteritzar els trets essencials de la civilització grega, identificant els elements originals d'aquesta i valorant el seu paper i la seva gran aportació a la civilització occidental. Reconèixer els elements culturals i artístics bàsics.
10. Caracteritzar els trets més significatius de la civilització romana, valorar la transcendència de la romanització per a la pervivència del seu llegat en la cultura occidental, especialment a Hispània i esmentar el seu llegat a la C. Valenciana.
11. Fer una lectura comprensiva de fonts d'informació escrita de contingut geogràfic o històric i comunicar la informació obtinguda de manera correcta per escrit.

7.2. Instruments d'avaluació.

Per tal d'avaluar el procés d'aprenentatge es tindran en compte els següents instruments:

- Revisió i anàlisi de quaderns de classe.
- Observació de la participació de l'alumnat en el treball de grup, de la seua motivació i interès o de l'ús i elaboració dels materials cartogràfics- Els intercanvis orals durant les activitats d'iniciació, posada en comú i comunicació de les activitats realitzades.
- Anàlisi i revisió de tasques i produccions de l'alumnat.

- Proves escrites i preguntes orals sobre l'assimilació dels conceptes bàsics. Autoavaluació i coavaluació.
- Observació de la motivació i interès de l'alumne/a davant de les Unitats Didàctiques.
- Utilització de l'intercanvi oral durant les activitats d'introducció, durant les posades en comú i durant la comunicació del contingut dels cartells de grup.
- Anàlisi i revisió d'activitats, tasques i produccions de l'alumnat, treball de grup i quaderns de classe.
- Interrogació i preguntes orals sobre l'assimilació dels conceptes bàsics dels dos/tres temes que componen la Unitat.
- Observació de l'aportació de material i de la participació de l'alumnat en els treballs de grup:

7.3. Tipus d'avaluació.

L'avaluació és un procés continu, sent la seua finalitat analitzar tot el procés d'ensenyament i aprenentatge. Abraça doncs molts aspectes. L'avaluació de l'alumnat té per objecte conèixer els coneixements que posseeix, el grau de maduresa i, en definitiva els progressos en la consecució dels objectius generals programats, a fi de detectar les dificultats amb que topa, conèixer les causes i ajustar les activitats programades i les estratègies didàctiques adaptades a les necessitats de l'alumnat. Per açò utilitzarem:

Avaluació inicial.

Al principi del curs, amb la finalitat d'establir el nivell actual de competència (NAC) de cada alumne. Per a esta avaluació utilitzarem:

- Els informes individualitzats elaborats pel professor/a del curs anterior, i que el trobarem a l'expedient de cada alumne/a.
- L'observació directa, realització d'exercicis i qüestionaris, etc.
- Una prova inicial, que en el nostre cas consisteix en un control dels conceptes que deuen d'haver assolit en cursos anteriors.
- Els aspectes formals com la lletra llegible, etc.
- Informe del departament d'Orientació.

Avaluació trimestral.

S'obtindrà de traure la mitjana dels controls del trimestre, és a dir la valoració dels coneixements que entrarà com a nota de l'àrea, suposant un 50 % de la nota trimestral, més la suma de les destreses, i hàbits de treball –on s'inclou el quadern, el treball a l'aula, les monografies, etc.– que suposarà un 30% de la nota total, mentre que l'observació directa a l'aula –on se té en compte la participació a les classes, l'aportació de materials de diferents fonts i les correccions de la matèria– es valorarà amb un 20%.

La nota final s'obtindrà de la mitjana dels tres trimestres o avaluacions, que ha de ser un 5. No hi haurà controls específics de recuperació de matèria durant el curs.

7.4. Criteris de qualificació.

La qualificació global de cada avaluació, així com de l'avaluació final, s'obtindrà de la suma dels següents percentatges:

- **50%:** En els sabers bàsics continguts i aspectes conceptuals (bàsicament controls orals -escrits on desenvolupen els continguts de cada tema)
- **30%:** En el desenvolupament de destreses (aplicació de tècniques apreses, revisió del quadern de classe en els aspectes de contingut i presentació, treballs monogràfics, etc.)
- **20%:** En l'observació directa a l'aula: participació en els debats de classe, en els treballs d'equip, etc.).

Respecte a les qualificacions, aquestes seran numèriques, anant del 0 al 10; considerant-se superada la matèria a partir del 5.

Per tal de qualificar a l'alumnat es tindran en compte els següents aspectes.

1. Guia individual d'observació d'aula.
2. Registre individual de dades sobre l'execució d'activitats i qualitat de les mateixes.
3. Proves escrites. Amb qüestions de tipus objectiu, d'interpretació de dades (en els climogrames), d'esquemes i quadres incomplets, de localització en mapes i d'exposició d'un xicotet tema.
4. Intervencions orals.
5. Llista de control i de treball individual que incloga indicadors referits al seu interès i curiositat, a l'ordre i la neteja en el treball i cooperació en les tasques i activitats d'equip.
6. Aprenentatges bàsics del tema.

7.5. Activitats de reforç i ampliació.

Les diferents actuacions educatives hauran de preveure l'atenció a la diversitat de l'alumnat, compatibilitzant el desenvolupament de tots amb l'atenció personalitzada a les necessitats de cadascun.

Estan previstes sessions de reforç a les àrees instrumentals per als alumnes que ho necessiten, segons el criteri de l'equip educatiu. El reforç en Ciències Socials consistirà en l'adaptació dels continguts conceptuals al nivell educatiu en què es trobe l'alumne/a, així com les proves d'avaluació i control. En alguns casos s'adaptaran els llibres de text amb continguts més simplificats.

Tanmateix, estan previstes activitats d'ampliació dels diferents temes per als alumnes que ho necessiten. Aquestes activitats es realitzaran generalment com a complement del deure que se'ls plantege per a treballar fora de classe i amb la consegüent revisió i correcció a classe.

Els controls que s'apliquen als alumnes amb NEE, s'adaptaran al seu nivell i les preguntes es trauran de les fitxes que prèviament hauran treballat.

10.2. CIÈNCIES SOCIALS. 2 ESO A i B

1.SITUACIÓ D'APRENENTATGE

JUSTIFICACIÓ. CONTEXTUALITZACIÓ.

Esta programació s'adreça als alumnes de Segon d'ESO del SES LA LLOSA DE RANES, a la localitat de la Llosa de Ranes.

Aquest curs hi ha dos grups d'aquest curs, 2 ESO A i 2 ESO B.

OBJECTIUS

Objectius de l'àrea en segon d'ESO.

1 Reconéixer els mecanismes essencials que regeixen el funcionament dels fets socials i econòmics dintre de l'estructura de la nostra societat i, així comprendre i saber analitzar els problemes més importants de les societats contemporànies. (1)

2 Adquirir i utilitzar el vocabulari específic de l'àrea amb precisió i rigor. (11)

3 Estudiar, comparar i contrastar la informació adquirida a través de diferents fonts d'informació directa (enquestes, treballs de camp, etc.) i indirecta (vídeos, imatges, obres d'art, etc.). (12, 13)

4 Manejar i interpretar correctament diferents instruments de treball geogràfic i històric com les gràfiques, els mapes, les sèries estadístiques, etc.; saber interpretar l'escala gràfica i els signes convencionals que s'empren en els distints tipus de mapes (físics, polítics, històrics, etc.). (2, 3, 12, 13)

5 Elaborar croquis, senzills gràfics, organigrames i mapes conceptuals per a representar els fenòmens històrics i geogràfics treballats. (12, 13)

6 Realitzar menudes investigacions de caràcter descriptiu, organitzant les dades i les idees; i resoldre diversos problemes mitjançant l'aplicació de tècniques i procediments senzills de busca i tractament de la informació propis de la Geografia i de la Història. (12).

7 Reconéixer les peculiaritats del coneixement científic sobre els assumptes socials, i valorar el rigor i la objectivitat en la busca de dades i la investigació de tot tipus d'informacions sobre el medi natural i social. (1)

8 Comparar les característiques de les societats i ciutats rurals, industrials i post industrials. (1, 2, 3, 4)

9 Classificar els distints tipus de ciutats existents segons els sistemes de producció i les activitats econòmiques que se'n practiquen. (1, 2, 3, 4).

10 Descriure els índexs de benestar d'Europa, d'Espanya i de la Comunitat Valenciana. (1, 2, 4)

11 Identificar el sistema urbà de les ciutats del món, Espanya i la Comunitat Valenciana. (1, 3, 4).

12 Identificar la distribució de la població en el planeta, Espanya i la Comunitat Valenciana, entendre el concepte de *densitat de població* i especificar els factors que condicionen la distribució (factors físics, històrics i econòmics). (1, 2, 3, 4)

13 Diferenciar entre població rural i urbana en el món i a Espanya. (1, 2, 3, 4).

- 14 Explicar les conseqüències del progressiu envelliment de la població mundial i valorar les possibles conseqüències dels desequilibris actuals i futurs. (1, 4).
- 15 Conèixer les distintes fases de l'evolució de la població mundial, comparant els règims demogràfics de els països desenvolupats i dels països subdesenvolupats. (1, 4)
- 16 Explicar el model de transició demogràfica i les conseqüències de l'actual envelliment de la població en els països desenvolupats, fent especial atenció en les series estadístiques de la Comunitat Valenciana i d'Espanya. (1, 12).
- 17 Analitzar les característiques de la població de la Comunitat Valenciana i d'Espanya: índexs de natalitat i fecunditat, taxa de mortalitat, creixement vegetatiu, esperança de vida, piràmides d'edat, distribució en el territori, etc. (1, 4)
- 18 Descriure el model demogràfic dels països rics i pobres així com explicar les causes i les conseqüències de les seues dinàmiques. (1, 5)
- 19 Realitzar activitats relacionades amb l'estudi demogràfic: elaborar i interpretar piràmides de població, realitzar càlculs de densitat de població, interpretar series estadístiques, etc. (1, 12, 13)
- 20 Entendre els conceptes de taxa de natalitat, taxa de fecunditat, taxa de mortalitat i taxa de creixement natural; saber-los calcular correctament i valorar la informació que ens aporten. (1, 12)
- 21 Comprendre les causes dels moviments migratoris i classificar els distints tipus de migracions segons les causes que les motiven, el destí al que es dirigeixen; la seua forma i la seua duració. (1)
- 22 Identificar els fluxos migratoris en l'actualitat i analitzar l'evolució dels moviments migratoris a Espanya i a la Comunitat Valenciana. (1, 2, 4, 9)
- 23 Reflexionar sobre les conseqüències que generen els moviments migratoris en els territoris emissors i receptores d'immigrants, valorant la necessitat d'adoptar polítiques migratòries que favoreixquen la integració i eviten els conflictes entre la societat emissora i receptora. (1, 3, 4, 14, 15)
- 24 Definir la població activa i establir la seua distribució per sectors econòmics en el planeta i Espanya. (1, 4)
- 25 Valorar la incorporació de la donar al món laboral. (1,14)
- 26 Comprendre els diversos indicadors del desenvolupament econòmic i social; i establir les principals diferències entre les grans àrees desenvolupades de la Terra i els països del Tercer Món. (1, 2, 4)
- 27 Saber en què consisteix l'actual globalització dels mercats i de els processos productius; i descriure la nova divisió internacional del treball. (1, 2, 3, 4)
- 28 Reconèixer la importància de l'evolució dels mitjans de transport i les noves tecnologies de la informació i la comunicació en el món de la economia. (1, 2, 4)
- 29 Ordenar els esdeveniments històrics en eixos cronològics i localitzar-los en l'espai per tal d'adquirir una perspectiva global de l'evolució històrica de la Humanitat que tinga en compte els processos de canvi i de permanència. (1, 5)
- 30 Conèixer els orígens de l'Islam, identificar els seus preceptes bàsics i analitzar les diferents fases de la seua expansió després de la mort de Mahoma. (1, 5)

- 31 Saber com es va produir la conquesta àrab de la Península Ibèrica, indicant les batalles, les dates i els personatges més representatius d'aquest període històric. (5)
- 32 Localitzar en un eix cronològic les distintes etapes de la història de Al-Àndalus i comparar el sistema polític i la organització estatal de Al-Àndalus des de l'època dels Emirats dependents fins els Regnes de Taifes. (5, 7)
- 33 Conèixer la evolució política, econòmica i cultural del regne de Granada. (1, 5)
- 34 Reconèixer els distints grups que formaven la societat de Al-Àndalus i comprendre les acuses de les conversions religioses. (1, 5)
- 35 Analitzar les causes i la evolució de la Reconquesta així com el procés de repoblament dels territoris ocupats, localitzant en el mapa les etapes més importants. (3, 5, 7).
- 36 Conèixer l'art i la cultura de les diferents comunitats que convivia en la Península: jueus, mossàrabs, mudèjars, etc. (1, 7, 10)
- 37 Conèixer la base econòmica de Al-Àndalus i identificar els cultius i les innovacions tècniques que els àrabs introduïren en la Península. (3, 5)
- 38 Reconèixer els edificis i monuments més emblemàtics de Al-Àndalus. (5, 10)
- 39 Enumerar les grans aportacions de la cultura musulmana al món occidental, així com les seues principals científics i filòsofs. (1, 7, 8, 10)
- 40 Analitzar els elements que, des de la mort de Carlemany, propiciaren el naixement del feudalisme. (1, 5)
- 41 Explicar la composició i els trets distintius dels distints estaments de la societat medieval: mode de vida, nivell de riquesa, activitats econòmiques, etc. (1, 5)
- 42 Entendre els pactes de fidelitat i vassallatge que establien els distints grups socials que integraven el sistema feudal. (1, 5)
- 43 Descriure distints edificis característics del món rural de l'Edat Mitjana: el castell, el monestir, els habitatges dels camperols, etc. (2, 3)
- 44 Saber com estava organitzada l'Església en la Edat Mitjana, quins eren les seues principals ordes religioses; i valorar la importància d'aquesta institució en l'Europa Cristiana. (1 5)
- 45 Explicar els trets distintius de l'art romànic a Europa i a Espanya en les seues diverses manifestacions: arquitectura, escultura i pintura. (1, 10)
- 46 Conèixer els orígens de la ciutat medieval, identificar els seus principals edificis i reconèixer les activitats econòmiques que se desenvolupaven en el seu interior, dedicant una especial atenció al funcionament dels gremis. (1, 2, 5)
- 47 Identificar i localitzar en el mapa les principals rutes comercials i centres mercantils de la Edat Mitjana. (1, 2, 3, 5)
- 48 Conèixer la composició i les formes de vida dels distints grups socials que habitaven la ciutat medieval, adonant-se de la nova classe social: la burgesia. (1, 5)
- 49 Analitzar les causes del renaixement cultural de les ciutats en el segle XIII i valorar la funció cultural i ideològica de les Universitats a partir d'aquest moment. (1, 8)
- 50 Comprendre les noves necessitats religioses de la vida urbana en la Edat Mitjana i valorar la funció de les Ordes Mendicants en aquest període històric. (1, 2, 5)

- 51 Explicar els trets distintius de l'art gòtic a Europa, Espanya i les Comunitat Valenciana en les seues diverses manifestacions: arquitectura, escultura i pintura. (1, 7, 8, 10)
- 52 Conèixer les causes de la crisi de la Baixa Edat Mitjana (segles XIV i XV). (1, 5, 7)
- 53 Identificar les característiques i la evolució de els regnes cristians des del segle XII fins als de la Edat Mitjana. (1, 5, 7)
- 54 Descriure la forma de govern i les institucions dels Estats cristians de la Península a partir del segle XII. (5)
- 55 Conèixer els orígens i l'evolució de la Corona de Castella i de la Corona de Aragó; adonant-se de l'expansió política i econòmica de la Corona d'Aragó en el Mediterrani occidental. (1, 2, 5, 7, 8)
- 56 Desenvolupar l'evolució històrica del Regne de València en la Edat Mitjana. (1, 2, 5, 7, 8, 10)
- 57 Comprendre els principis de l'Humanisme i el Renaixement, tant a Europa com a Espanya, així com explicar la renovació espiritual que va representar la Reforma luterana i la Contrareforma catòlica. (1, 5)
- 58 Establir les característiques estètiques del Renaixement així com observar i analitzar obres característiques d'aquest estil artístic en les seues diverses vessants europees, amb especial atenció a les obres que trobem a Espanya. (8, 10)
- 59 Reconèixer les bases ideològiques i l'estructuració social de la monarquia absoluta tant a Europa com a Espanya a través de l'exposició de l'articulació de la monarquia dels Reies Catòlics a Espanya. (1, 5)
- 60 Desenvolupar la política interior i exterior de la Monarquia dels Àustriacs, fent atenció al descobriment del Nou Món i observant especialment la història de la Comunitat Valenciana al llarg d'aquests anys. (1, 5, 7, 8)
- 61 Analitzar les característiques i l'estètica del Barroc, amb especial atenció a les obres espanyoles. (1, 10)
- 62 Entendre la relació entre els esdeveniments més significatius de la història de la Comunitat Valenciana, la història d'Espanya i la Història Universal, respectant els aspectes comuns i els de caràcter divers, a fi de valorar la pertinència a varies identitats col·lectives. (1, 5, 7)
- 63 Valorar la diversitat lingüística i cultural en el món i en el territori espanyol; i ser respectuosos i tolerants amb les actituds, creences i formes de vida de persones o grups que pertanyen a societats o cultures diferents a la pròpia. (6, 9)
- 64 Reconèixer les actituds i situacions discriminatòries que han tingut lloc al llarg de la història per raó de raça, sexe, religió... o de qualsevol altra condició o circumstància personal o social; i mostrar una actitud solidaria amb els individus i col·lectivitats que han sigut objecte d'aquesta discriminació. (14)
- 65 Mostrar-se solidari front els grans desequilibris demogràfics i econòmics dels països subdesenvolupats. (4, 14)
- 66 Apreciar els drets i llibertats de les persones com un triomf irrenunciable de la humanitat, denunciar les actituds discriminatòries i injustes i mostrar-se solidari amb aquells que estan privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris. (14, 15)

Els nombres entre parèntesis (1, 2,...) indiquen l'objectiu general de l'àrea de Ciències Socials, Geografia i Història al qual fa referència cadascun dels objectius del Segon Curs.

COMPETÈNCIES CLAU

Les competències clau són els aprenentatges conceptuals i procedimentals que ha d'haver desenvolupat l'alumne en finalitzar l'ensenyament obligatori per assolir la seua realització personal, exercir una ciutadania activa, incorporar-se a la vida adulta de manera satisfactòria i ser capaç de desenvolupar un aprenentatge permanent al llarg de la vida.

En el marc de la proposta realitzada per la Unió Europea, s'estableixen huit competències bàsiques:

1. Competència en comunicació lingüística

Aquesta competència fa referència a la utilització del llenguatge com a instrument de comunicació oral i escrita, de representació, interpretació i comprensió de la realitat, de construcció i comunicació del coneixement i d'organització i autoregulació del pensament, les emocions i la conducta.

2. Competència matemàtica, i en ciència, tecnologia i enginyeria

Consisteix en l'habilitat per utilitzar i relacionar els nombres, les seues operacions bàsiques, els símbols i les formes d'expressió i raonament matemàtic, tant per produir i interpretar diferents tipus d'informació, com per ampliar el coneixement sobre aspectes quantitatius i espacials de la realitat, i per resoldre problemes relacionats amb la vida quotidiana i amb el món laboral.

3. Competència digital

Consisteix a disposar d'habilitats per cercar, obtenir, processar i comunicar informació, i per transformar-la en coneixement. Incorpora diferents habilitats, que van des de l'accés a la informació fins a la seua transmissió en diferents suports, incloent la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació com a element essencial per informar-se, aprendre i comunicar-se.

4. Competència ciutadana

Fa possible comprendre la realitat social en què vivim, cooperar, conviure i exercir la ciutadania democràtica en una societat plural, així com comprometre's a contribuir a millorar-la. Integra coneixements diversos i habilitats complexes que permeten participar, prendre decisions, escollir com comportar-se en determinades situacions i responsabilitzar-se de les eleccions i decisions adoptades.

5. Competència en consciència i expressió cultural

Suposa conèixer, comprendre, apreciar i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzar-les com a font de plaer i considerar-les com a part del patrimoni dels pobles.

6. Competència personal, social i per aprendre a aprendre

Consisteix a disposar d'habilitats per iniciar-se en l'aprenentatge i ésser capaç de continuar aprenent de manera cada vegada més eficaç i autònoma d'acord amb els propis objectius i necessitats.

8. Competència emprenedora

Aquesta competència fa referència a l'adquisició de la consciència i l'aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionades, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement d'un mateix i l'autoestima, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, de calcular riscos i d'afrontar els problemes, així com la capacitat de demorar la necessitat de satisfacció immediata, d'aprendre dels errors i d'assumir riscos.

Desenvolupament de les competències clau

1. Competència social i ciutadana

Comprendre l'aportació que les diferents cultures han fet a l'evolució de la humanitat.

Reflexionar de forma crítica sobre els fets i els problemes socials i històrics.

Expressar les opinions pròpies de forma assertiva.

Escollar activament; saber posar-se en el lloc de l'altre i comprendre'n el punt de vista.

Relacionar-se, cooperar i fer feina en equip.

Comprendre els valors democràtics.

Entendre els comportaments i les formes de vida en contextos històrics i/o culturals diferents del propi.

2. Competència cultural i artística

Desenvolupar la sensibilitat per gaudir amb diferents expressions del patrimoni natural i cultural.

Valorar la importància del patrimoni per accedir al coneixement de les societats del passat.

Interessar-se per contribuir a la conservació del patrimoni cultural i artístic.

3. Competència digital

Obtenir informació a través de fonts de diferent natura: cartogràfiques, iconogràfiques, textuais, etc.

Fer servir els cercadors per localitzar informació a Internet, seguint un criteri específic.

Analitzar dades quantitatives de taules i gràfics.

Relacionar, analitzar, comparar i sintetitzar la informació procedent de les diferents fonts treballades.

4. Competència en comunicació lingüística

Interpretar texts de tipologia diversa, llenguatges icònics, simbòlics i de representació.

Saber expressar adequadament les idees i les emocions pròpies, oralment i per escrit.

Fer servir diferents variants del discurs, en especial la descripció i l'argumentació.

Defensar el punt de vista personal amb arguments coherents i pertinents.

Elaborar definicions dels conceptes estudiats, utilitzant la terminologia més adequada en cada cas.

Escollar, analitzar i tenir en compte opinions diferents a la pròpia amb sensibilitat i esperit crític.

5. Competència matemàtica

Interpretar escales numèriques i gràfiques.

Analitzar i comparar la informació quantitativa de taules, llistats, gràfics i mapes.

Fer càlculs matemàtics senzills per comparar dimensions, calcular distàncies i diferències horàries.

7. Competència per aprendre a aprendre

Desenvolupar el gust per l'aprenentatge continu i l'actualització permanent.

Cercar explicacions multi causals per comprendre un fenomen i avaluar-ne les conseqüències.

Anticipar possibles escenaris o conseqüències de les accions individuals i socials.

Saber comunicar i expressar de forma efectiva els resultats de la pròpia feina.

Prendre consciència del que s'ha après i el que falta per aprendre.

8. Autonomia i iniciativa personal

Comprendre les activitats plantejades i planificar l'estratègia més adequada per resoldre-les.

Saber argumentar de forma lògica i coherent els punts de vista propis.

Prendre decisions i saber triar la manera de recuperar la informació més adequada en cada cas.

Fer un seguiment dels aprenentatges realitzats.

SABERS. ESTRUCTURA I CLASSIFICACIÓ

SABERS BÀSICS EXIGIBLES PER SUPERAR LA MATÈRIA

Amb la finalitat de garantir el dret de l'alumnat perquè el seu rendiment escolar sigui valorat conforme a criteris de plena objectivitat, hauran de fer-se públics els criteris generals que s'hagin aplicat per a l'avaluació dels aprenentatges, promoció i titulació.

S'informarà al començament del període lectiu sobre els continguts mínims exigibles per a la superació de les diferents matèries, els procediments de recuperació i de suport previstos, i els criteris d'avaluació i els procediments de qualificació aplicables.

A continuació, i per a cadascuna de les unitats d'aquest curs, s'indiquen els continguts mínims exigibles que l'alumnat haurà d'haver adquirit per superar la matèria de Geografia i Història en el segon curs de l'ESO:

SITUACIÓ 1. LA RUPTURA DEL MARE NOSTRUM

L'INICI DE L'EDAT MITJANA

– Els principals regnes germànics europeus després de la fragmentació de l'Imperi romà d'Occident.

L'arribada dels visigots a Espanya.

Reconeixement i localització de l'Imperi romà d'Orient.

Identificació de Carlemany com a emperador.

SITUACIÓ 2. L'EMPREMTA ANDALUSINA

L'ISLAM

El procés d'expansió de l'Islam al món.
La conquesta d'Al-Andalus.
Etapes i formes de govern en la història d'Al-Andalus.
L'economia i l'organització social d'Al-Andalus.
Trets generals de l'art islàmic i andalusí; identificació dels monuments.

SITUACIÓ 3. FER LA GUERRA , RESAR O CULTIVAR LA TERRA

L'EUROPA FEUDAL

Les funcions de la monarquia feudal.
La composició dels estaments en la societat medieval.
Trets distintius de l'estament nobiliari, la seva dedicació a la guerra i l'armament que utilitzava.
El feu i la vida dels pagesos durant l'edat mitjana.
La importància de l'Església a l'edat mitjana.
La cultura i l'art romànic

SITUACIÓ 4. PER CAMINS I MURALLES

EL RESSORGIMENT DE LES CIUTATS

Les raons que van estimular el renaixement de la vida urbana.
Els principals espais de la ciutat medieval.
Les activitats econòmiques que es realitzaven a la ciutat medieval.
Els grups socials que habitaven la ciutat medieval.
Les causes de la crisi de la Baixa Edat Mitjana.
L'origen i la contextualització històrica del Gòtic.
Les característiques bàsiques de l'art gòtic.
L'arquitectura gòtica.
La pintura i l'escultura en l'art gòtic.

situació 5 CONQUISTA I REPOBLACIÓ

ELS REGNES CRISTIANS PENINSULARS

L'evolució de les fronteres entre el món cristià i el món musulmà a la Península ibèrica entre els segles VIII i XII.
La creació i l'evolució del primer regne independent aparegut dins del domini islàmic: el regne d'Astúries.
Els comtats i els regnes pirinencs.
El regne de Lleó i el regne de Castella i Lleó.
El Romànic a la Península ibèrica.
L'arquitectura gòtica.
La pintura i l'escultura en l'art gòtic.

SITUACIÓ 6. PODER REIAL I AUGES DE LES CORTS

L'ENFORTIMENT DE LES MONARQUIES

La rellevància de la batalla de les Navas de Tolosa.
Conquestes i repoblacions en el territori valencià.
Formació i institucions de la Corona de Castella i la Corona d'Aragó.
El Gòtic a la Península ibèrica i al regne de València.

SITUACIÓ 7. LA LLUITA CONTRA EL CANVI CLIMÀTIC

APOSTA PER UN FUTUR SOSTENIBLE

EL CANVI CLIMÀTIC

L'ESCALFAMENT DE LA TERRA

AUGMENT DE LES DESIGUALTATS

IMPACTE EN EL FUTUR

EMERGÈNCIA CLIMÀTICA

SITUACIÓ 8. CADA VEGADA MÉS I MÉS GRANS.

LES CIUTATS

UN MÓN CADA VEGADA MÉS URBÀ

EVOLUCIÓ DE LES CIUTATS

LA CIUTAT DEL FUTUR

CIUTATS EUROPEES I ESPANYOLES

URBANISME A LA COMUNITAT VALENCIANA

4.2 Continguts comuns

- Interpretació dels factors que expliquen les dinàmiques demogràfiques al llarg del temps, la seua diversitat espacial, els contrastos estructurals i els processos d'integració sociocultural.
- Lectura i interpretació de dades i gràfics demogràfics; transformació d'informació estadística en informació gràfica.
- Localització en el temps i en l'espai de períodes i esdeveniments històrics. Identificació de nocions de simultaneïtat i evolució. Representació gràfica de seqüències temporals.
- Estudi de causes i conseqüències en els fets i processos històrics distingint la seua naturalesa. Identificació de la multiplicitat causal en els fets socials. Anàlisi del paper social dels homes i de les dones en la història.
- Obtenció d'informació de fonts documentals i iconogràfiques elaboració escrita d'aquella.
- Coneixement d'elements bàsics que configuren els estils artístics i interpretació d'obres significatives.
- Valoració de l'herència cultural i del patrimoni artístic com a riquesa que cal preservar i amb la conservació del qual cal col·laborar.

- Busca de la relació entre processos històrics de l'època medieval o moderna i el temps present.
- La importància del patrimoni documental per a l'estudi de la Història: els grans arxius històrics nacionals.

5.SITUACIONS D'APRENENTATGE.

5.1 Temporalització

PRIMERA AVALUACIÓ: SETEMBRE-OCTUBRE

SITUACIÓ 1. LA RUPTURA DEL MARE NOSTRUM

1. Pregunta clau. *Què se'n va fer, de l'antic imperi Romà?*
 2. Un regne germànic: els visigots a Hispània. Visigots i bizantins a València
 3. Bizanci, l'imperi Romà d'Orient
 4. L'imperi Carolingi
 5. Descobreix. *Com va governar el seu imperi, Carlemany?*
 6. *Com era l'art cristià a Orient i Occident*
- REPTE : Saber reproduir un mosaic bizantí

PRIMERA AVALUACIÓ: OCTUBRE/NOVEMBRE

SITUACIÓ 2. L'EMPRENTA ANDALUSINA . L'ISLAM

1. Pregunta clau. *Quin llegat ens han deixat Al-Àndalus*
 2. L'expansió de l'Islam
 3. L'evolució d'Al-Andalus (929-1492)
 4. Prosperitat econòmica
 5. Descobreix. *Les ciutats d'Al-Andalus*
 6. Descobreix. *Šarq Al-Andalus, un territori andalusí*
- REPTE : Què diuen les paraules sobre el nostre llegat andalusí

PRIMERA AVALUACIÓ: NOVEMBRE /DESEMBRE

SITUACIÓ 3. FER LA GUERRA , RESAR O CULTIVAR LA TERRA.L'EUROPA FEUDAL

1. Pregunta clau. *Com s'organitzava la societat feudal?*
 2. La monarquia feudal
 3. Descobreix. *Els privilegiats: la noblesa*
 4. Els privilegiats: el clergat
 6. El feu: senyors i llauradors
 7. La vida monacal
 8. L'arquitectura romànica
 9. La pintura i l'escultura romàniques
- REPTE : Harry potter i els bestiaris medievals

SEGONA AVALUACIÓ: GENER

SITUACIÓ 4. PER CAMINS I MURALLES.EL RESORGIMENT DE LES CIUTAS

- 1.Expansió comercial i ciutats medievals

2. Els habitants de les ciutats medievals
 3. Qui manava durant l'edat Mitjana
 4. Com va afectar la pesta Negra a la societat europea?
 5. Arquitectura, escultura i pintura gòtiques.
- REPTE : Què se servia en un banquet medieval ?

SEGONA AVALUACIÓ: FEBRER

SITUACIÓ 5. CONQUISTA I REPOBLACIÓ. ELS REGNES CRISTIANS PENINSULARS

1. Pregunta clau. *Com es van formar els primers regnes i comtats cristians?*
 2. De Regne d'Astúries a Regne de Lleó
 3. Els comtats i regnes pirinencs
 4. Descobreix. *El camí de Sant Jaume*
 5. L'avanç dels regnes cristians
 6. L'art romànic peninsular
- REPTE : dissenyar un joc sobre l'edat mitjana

SEGONA I TERCERA AVALUACIÓ: MARÇ / ABRIL

SITUACIÓ 6. PODER REIAL I AUGE DE LES CORTS. L'ENFORTIMENT DE LES MONARQUIES

1. COM ERA LA CORONA D'ARAGÓ
 2. COM ERA LA CORONA DE CASTELLA
 3. EL REGNE DE NAVARRA
 4. CONFLICTES A LA BAIXA EDAT MITJANA
 5. ART GÒTIC PENINSULAR
 6. L'ART GÒTIC DEL REGNE DE VALÈNCIA
- REPTE : INVESTIGAR I PREPARAR UNES CORTS COM PERE EL GRAN

TERCERA AVALUACIÓ: ABRIL / MAIG

SITUACIÓ 7. LA LLUITA CONTRE EL CANVI CLIMÀTIC. APOSTA PER UN FUTUR SOSTENIBLE

1. QUÈ ÉS I QUÈ PROVOCA EL CANVI CLIMÀTIC?
 2. COM ENS AFECTA L'ESCALFAMENT DE LA TERRA?
 3. AMB EL CANVI CLIMÀTIC AUGMENTEN LES DESIGUALTATS
 4. L'IMPACTE SOBRE EL FUTUR
 5. LA PETJADA ECOLÒGICA
 6. L'EMERGÈNCIA CLIMÀTICA
- REPTE : QUINA POSICIÓ ADOPTEM EN LA CONFERÈNCIA SOBRE EL CLIMA?

TERCERA AVALUACIÓ: MAIG / JUNY

SITUACIÓ 8. CADA VEGADA MÉS I MÉS GRANS. LES CIUTATS

1. UN MÓN CADA VEGADA MÉS URBÀ
2. LES CIUTATS I LA SEUA EVOLUCIÓ
3. FORMA I ACTIVITATS DE LES CIUTATS
4. LA CIUTAT DEL FUTUR
5. CIUTATS EUROPEES
6. CIUTATS ESPANYOLES

7. LES CIUTATS A LA COMUNITAT VALENCIANA REpte : QUÈ FER PER UNA CIUTAT MÉS NETA I SOSTENIBLE?

2. Organització de les Situacions d'aprenentatge. Objectius didàctics, continguts i criteris d'avaluació per situacions.

1 LA RUPTURA DEL MARE NOSTRUM

OBJECTIUS DIDÀCTICS

Conèixer la distribució territorial dels regnes germànics i la seua organització social.

Analitzar les causes i les conseqüències del procés de "ruralització" que va tenir lloc a occident *a partir del segle V*.

Identificar les diferents etapes de la història de l'Imperi Bizantí, des de l'època de Justinià fins a la caiguda de Constantinoble.

Conèixer la distribució territorial dels pobles bàrbars a Hispània, explicar les característiques de la monarquia visigoda i descriure'n les institucions de govern. Reconèixer els elements més importants de l'organització econòmica, social i cultural de la Hispània visigoda.

Conèixer la biografia de Carlemany, analitzar l'expansió territorial dels francs i localitzar al mapa els territoris conquistats.

Analitzar diferents obres d'art de la Hispània visigoda i de l'Imperi Bizantí.

Descriure les principals característiques de l'Islam i la seua influència en l'organització de les societats islàmiques.

Conèixer les característiques d'una mesquita i les funcions de les seues estances.

SABERS

Els regnes germànics i la ruralització d'occident.

L'Imperi Bizantí. L'època de Justinià.

L'Imperi Bizantí entre els segles VII i XV.

La Hispània visigoda. L'organització de la monarquia visigoda.

La societat visigoda. La cultura i l'art visigots.

Carlemany i la dinastia carolíngia.

Lectura i interpretació de textos històrics.

Anàlisi i interpretació de mapes, dibuixos, relleus i mosaics.

Localització al mapa de la distribució territorial del regne visigot, de l'Imperi Bizantí i de l'Imperi Carolíngi.

Observació i anàlisi d'edificis visigots i bizantins, i descripció d'altres manifestacions artístiques d'aquest període històric.

Elaboració d'un mapa conceptual de la fragmentació de la unitat mediterrània.

Anàlisi de la planta i els elements constructius d'una basílica bizantina.

Localització dels episodis més significatius de la fragmentació del món antic en un eix cronològic.

Curiositat i interès per conèixer el llegat cultural bizantí i visigot.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Descobrir si coneixen la distribució territorial dels regnes germànics i la interacció que els pobles bàrbars van mantenir amb les poblacions conquerides. Comprovar que reconeixen alguns dels esdeveniments més importants de les diferents etapes de la història de l'Imperi Bizantí. Observar si saben explicar la relació que van mantenir els cristians bizantins i els cristians occidentals entre els segles VII i XI. Constatar que coneixen el procés d'expansió dels visigots per Hispània i l'organització del regne de Toledo. Verificar que reconeixen els elements característics de les esglésies visigodes. Comprovar que saben explicar el procés de "ruralització" d'occident. Veure si coneixen l'expansió territorial de la dinastia carolíngia i les accions de Carlemany per tractar de reconstruir la unitat de l'Imperi Romà d'Occident.

2: L'EMPREMTA ANDALUSINA. L'ISLAM

OBJECTIUS:

Explicar el procés d'expansió de l'Islam en el món i a el Al-Àndalus. Caracteritzar la societat i les diferents formes de govern existents a el Al-Àndalus al llarg dels segles de dominació musulmana. Analitzar l'economia i l'organització social de Al-Àndalus. Valorar la riquesa de la cultura islàmica a el Al-Àndalus i reconèixer la importància de l'herència musulmana en la nostra cultura i patrimoni. Reconèixer les característiques de l'art islàmic i andalusí i identificar els monuments d'època andalusina que es conserven en el nostre territori.

SABERS

La conquesta musulmana de la Península Ibèrica i la formació de Al-Àndalus. Evolució política, social i econòmica de l'emirat dependent i l'emirat independent. El califat de Còrdova, els regnes de taifes i el regne nassarita de Granada. Les activitats econòmiques desenvolupades a el Al-Àndalus. La ciutat hispanomusulmana: característiques espacials i funcions. L'organització social a el Al-Àndalus. La cultura i l'art islàmic i la seua expressió a el Al-Àndalus. Els principals restes arquitectòniques de l'època andalusina existents a la Península Ibèrica.

CRITERIS D'AVUACIÓ

Verificar que reconeixen els principis fonamentals de la religió islàmica, així com els seus textos i els seus llocs sagrats. Constatar que expliquen com es va produir la integració dels pobles conquerits pels musulmans. Observar si descriuen la relació entre els exèrcits musulmans i els visigots en la conquesta de la Península Ibèrica. Veure si elaboren un eix cronològic amb les diferents etapes de la història de Al-Àndalus.

Comprovar que reconeixen les activitats econòmiques i l'estructura de les ciutats a el Al-Àndalus.

Assegurar-se que expliquen els trets de la cultura i l'art islàmics i que citen les restes arquitectòniques més importants existents a Espanya.

Veure si estableixen les característiques dels diferents grups socials que formaven la societat andalusina.

3: FER LA GUERRA , RESAR O CULTIVAR LA TERRA. L'EUROPA FEUDAL

OBJECTIUS:

Identificar els factors que van afavorir l'aparició i el desenvolupament del feudalisme després de la mort de Carlemany.

Entendre els pactes de fidelitat i vassallatge dels diferents grups socials que integraven el sistema feudal.

Explicar la composició dels estaments de la societat medieval.

Comprendre les funcions de la monarquia feudal.

Conèixer els trets distintius de l'estament nobiliari, la seua dedicació a la guerra i l'armament que utilitzava.

Descriure com era un castell medieval i com vivien els seus habitants, insistint especialment en les activitats que feia el senyor del castell.

Definir el feu i conèixer-ne les parts i les diferents rendes senyoriales existents.

Saber com vivien els llauradors durant l'edat mitjana i quin tipus de relacions mantenien amb els senyors feudals.

Reconèixer la importància de l'Església i els monestirs a l'edat mitjana.

Analitzar l'arquitectura, la pintura i l'escultura romàniques.

SABERS

Veure si són capaços de reconèixer la composició i les funcions dels diferents estaments de la societat feudal.

Constatar que expliquen el lloc que ocupava el monarca i la noblesa guerrera en la societat feudal.

Confirmar que identifiquen les característiques dels castells medievals.

Observar si comparen les activitats i les condicions de vida dels llauradors lliures i dels serfs al feu.

Verificar que reconeixen el pes de l'Església en l'àmbit privat i públic i entenen les causes de les croades.

Comprovar que identifiquen els principals elements arquitectònics de les esglésies romàniques.

Veure si sintetitzen les característiques de l'escultura i la pintura romàniques.

Criteris d'avaluació

Veure si són capaços de reconèixer la composició i les funcions dels diferents esta- **CRITERIS** ments de la societat feudal.

Constatar que expliquen el lloc que ocupava el monarca i la noblesa guerrera en la societat feudal.

Confirmar que identifiquen les característiques dels castells medievals.

Observar si comparen les activitats i les condicions de vida dels pagesos lliures i dels serfs en el feu.

Verificar que reconeixen el pes de l'Església en l'àmbit privat i públic i que entenen les causes de les croades.

Comprovar que identifiquen els elements arquitectònics principals de les esglésies romàniques.

Veure si sintetitzen les característiques de l'escultura i la pintura romànica.

4:PER CAMINS I MURALLES .LES CIUTATS MEDIEVALS

OBJECTIUS

Conèixer les raons que van estimular el renaixement de la vida urbana.

Identificar els espais principals de la ciutat medieval.

Reconèixer els grans centres mercantils i les rutes comercials de l'Edat Mitjana.

Conèixer les activitats econòmiques que es realitzaven a la ciutat medieval i comprendre la funció dels gremis.

Identificar als grups socials que vivien a la ciutat medieval.

Exposar les formes de govern de les ciutats.

Explicar l'augment del poder reial amb el suport de la burgesia.

Analitzar la crisi de la Baixa Edat Mitjana i explicar les revoltes i els conflictes urbans i de llauradors que van tenir lloc en aquest període.

Reconèixer les característiques de l'art gòtic i comentar-ne algunes obres representatives.

SABERS

L'expansió agrària, els nous instruments agrícoles i l'augment demogràfic.

La recuperació de la vida urbana.

Els edificis i les construccions de la ciutat medieval.

Els artesans i els gremis.

El comerç: fires, mercats i les grans rutes comercials marítimes.

Identificació dels grans centres mercantils europeus de l'Edat Mitjana.

La societat urbana i el naixement d'un nou grup social: la burgesia.

Descripció d'una casa-taller i una casa de la burgesia.

El govern de les ciutats i la cultura urbana.

El suport de la burgesia al poder reial.

Les Corts i els Parlaments.

La crisi de la Baixa Edat Mitjana (segles XIV i XV): la fam, la guerra i la pesta.

Les revoltes de llauradors i urbanes.

L'arquitectura gòtica i el seu màxim exponent: la catedral gòtica.

L'escultura i la pintura gòtiques.

Criteris d'avaluació

Comprovar que saben explicar les conseqüències de l'expansió agrària que es va produir a Europa occidental a partir del segle XI.

Descobrir si identifiquen els elements que van possibilitar l'expansió del comerç entre els segles XIII i XV.

Veure si saben valorar com va contribuir la burgesia a consolidar el poder real.

Confirmar que descriuen correctament les característiques de les ciutats medievals i dels grups socials que hi vivien.

Verificar que reconeixen les característiques del treball artesà i la funció dels gremis a les ciutats.

Constatar que expliquen les característiques principals de l'arquitectura gòtica.

Observar si indiquen els trets distintius de la pintura gòtica.

Assegurar-se que enumeren les causes i les conseqüències de la crisi dels segles XIV i XV.

5: L'ORIGEN DELS PRIMERS REGNES PENINSULARS (segles VIII-XIII)

OBJECTIUS

Identificar l'evolució de les fronteres entre el món cristià i musulmà a la Península Ibèrica entre els segles VIII i XII.

Conèixer la creació i l'evolució del primer regne independent aparegut dins del domini islàmic: el regne d'Astúries.

Exposar el desenvolupament del regne de Lleó i del regne de Castella.

Reconèixer la funció de la Marca Hispànica.

Conèixer la creació i l'evolució del regne de Pamplona, el regne d'Aragó i els comtats catalans.

Exposar l'ofensiva territorial dels regnes cristians entre els segles XI i XII i la reacció islàmica amb l'entrada dels almoràvits i almohades.

Comprendre què eren els repoblaments, com es van realitzar i com van evolucionar.

Conèixer la base de l'economia dels regnes cristians.

Entendre la importància del Camí de Sant Jaume a l'Edat Mitjana com un mitjà d'intercanvi cultural i econòmic.

Conèixer la consolidació i evolució dels regnes hispànics.

Localitzar en un mapa el desenvolupament de la Reconquesta dels regnes de Castella, Portugal i la Corona d'Aragó al segle XIII.

Descriure la manera com es va dur a terme la repoblació dels territoris conquistats pels regnes cristians i comparar el tracte que es va donar a la població islamitzada.

Explicar l'organització del poder i les institucions de govern dels regnes de Castella, Navarra i la Corona d'Aragó.

Analitzar l'economia ramadera de la Corona de Castella, les seues principals rutes comercials i el predomini de la noblesa.

Conèixer l'expansió comercial de la Corona d'Aragó pel Mediterrani, així com les seues conquestes militars a la zona.

Analitzar la crisi econòmica, social i política que va tenir lloc a la Baixa Edat Mitjana a Castella i a la Corona d'Aragó.

Conèixer les principals característiques de l'art romànic i gòtic peninsulars.

SABERS

L'origen dels regnes cantàbrics: el regne d'Astúries, el regne de Lleó i la formació del regne de Castella.

Límits i primera expansió dels regnes cristians occidentals.

La creació de la Marca Hispànica.

El regne de Pamplona, el regne d'Aragó i els comtats catalans.

Límits dels primers nuclis cristians als Pirineus.

El sistema de pàries.

L'expansió dels segles XI i XII: les conquestes de la vall del Tajo i de l'Ebre.

Les invasions almoràvits i almohades.

La repoblació dels territoris conquistats: els repoblaments lliures i els repoblaments comunals.

L'economia agrícola i ramadera dels regnes cristians entre els segles IX i XII.

El Camí de Sant Jaume i el pelegrinatge a l'Edat Mitjana.

La Catedral de Sant Jaume.

La interacció cultural entre cristians, musulmans i jueus.

Les formes de vida de les comunitats jueves, mossàrabs i mudèjars.

Criteris d'avaluació

Confirmar que detecten l'evolució dels regnes cantàbrics en relació amb els musulmans.

Observar si saben localitzar en un mapa els primers comtats i regnes pirinencs.

Veure si indiquen els elements arquitectònics de la catedral de Sant Jaume.

Verificar que expliquen l'expansió territorial dels segles XI i XII.

Comprovar que exposen les diferències entre els repoblaments comunals i lliures.

Veure si identifiquen les diferents cultures que van convergir a la Península Ibèrica a l'Edat Mitjana.

6: EL PODER REIAL I AUGES DE LES CORTS

OBJECTIUS

Especificar les etapes del domini musulmà a les terres valencianes.

Reconèixer el desenvolupament agrícola impulsat pels musulmans a la nostra terra.

Conèixer les activitats artesanals i comercials desenvolupades a les ciutats de l'actual Comunitat Valenciana des dels segles VIII al XII.

Valorar l'esplendor cultural de les terres valencianes durant l'època de taifes.

Explicar com es va portar a terme la reconquesta i la repoblació de les terres de València.

Descriure la situació dels mudèjars sota el domini cristià.
Identificar les institucions del Regne de València i valorar la seua participació en l'expansió comercial i militar pel Mediterrani de la Corona d'Aragó.
Especificar les bases de l'expansió econòmica del Regne de València.
Caracteritzar l'art gòtic que trobem a la Comunitat Valenciana.
La consolidació dels regnes hispànics: la Corona de Castella, el regne de Portugal, el regne de Pamplona i la Corona d'Aragó.
La Reconquesta i expansió territorial del segle XIII.
La repoblació dels territoris reconquistats.
Les institucions de govern: la monarquia, les Corts i els municipis.
L'economia de la Corona de Castella: la ramaderia, les rutes de la llana i el poder de la noblesa.
La Mesta i el comerç castellà.
L'economia diversificada, les rutes comercials de la Corona d'Aragó i el predomini de la burgesia.
Les conquestes militars de la Corona d'Aragó.
Els enfrontaments nobiliaris a la Corona de Castella durant la Baixa Edat Mitjana.
El canvi dinàstic, els conflictes socials al camp i a la ciutat i la guerra civil a la Corona d'Aragó.
L'art Romànic a la Península Ibèrica: arquitectura, escultura i pintura.
L'art Gòtic a la Península Ibèrica: arquitectura, escultura i pintura.

SABERS

L'època musulmana (segles VIII-XII).
Les activitats econòmiques en Sarq-Al-Andalus.
La cultura en les taifes valencianes.
La reconquesta de les terres de l'actual Comunitat Valenciana.
El repartiment de les terres conquistades.
Les institucions del Regne de València.
El Regne de València en l'expansió mediterrània.
La repoblació cristiana en el Regne de València.
La vida dels mudèjars.
L'expansió econòmica del Regne de València durant el segle XV.
L'art gòtic al Regne de València.
Interpretació d'un eix cronològic sobre la història valenciana en l'Edat Mitjana.
Localització geogràfica dels territoris que ocupaven les taifes valencianes.
Lectura i comentari de textos històrics sobre la conquesta de la ciutat de València.
Anàlisi d'un plànol de la ciutat de València al segle XV.
Valoració del patrimoni artístic i monumental de la Comunitat Valenciana

Criteris d'avaluació

Descobrir si saben localitzar geogràficament els territoris que ocupaven les taifes valencianes i les seues principals ciutats.

Comprovar que elaboren un eix cronològic amb els esdeveniments clau en la història del Regne de València.

Observar si saben explicar com es va produir la conquesta i repoblació cristiana de les terres valencianes.

Confirmar que identifiquen els poders i les facultats de les principals institucions del Regne de València.

Valorar si saben descriure la vida de la població mudèjar del Regne de València en les moreries.

Observar si relacionen el Consolat del Mar i la Séquia del Xúquer amb l'auge comercial i agrícola del Regne de València.

Veure si reconeixen les principals manifestacions artístiques del gòtic valencià.

Veure si coneixen l'evolució històrica en la consolidació dels regnes hispànics.

Constatar que exposen els esdeveniments de la Reconquesta del segle XIII i les característiques de la repoblació.

Verificar que diferencien les institucions de govern de la Corona de Castella i de la Corona d'Aragó.

Avaluar si són capaços d'explicar les peculiaritats econòmiques i socials de la Corona de Castella i de la Corona d'Aragó.

Comprovar que determinen alguns elements de la crisi de la Baixa Edat Mitjana i els conflictes socials que va ocasionar.

Descobrir si identifiquen mostres representatives de l'arquitectura romànica i gòtica a la Península Ibèrica.

7: LA LLUITA CONTRA EL CANVI CLIMÀTIC. APOSTA PER UN FUTUR SOSTENIBLE.

OBJECTIUS

Conèixer els factors que provoquen el canvi climàtic.

Reconèixer els factors que desencadenen l'escalfament del planeta i com ens afecten

Explicar com afecta el canvi climàtic a les desigualtats humanes

Comprendre l'impacte que podria tenir cap al futur

Entendre com afrontar l'emergència climàtica

SABERS

El canvi climàtic

L'escalfament de la Terra

Canvi climàtic i desigualtats

Impacte sobre el futur

Les desigualtats en la petjada ecològica

Afrontar l'emergència climàtica

Criteris d'avaluació

Comprovar que descriuen els factors que determinen el canvi climàtic

Observar i identificar i analitzar els factors que provoquen l'escalfament del

planeta

Constatar i explicar com augmenten les desigualtats amb el canvi climàtic.

Assegurar-se que són capaços d'explicar l'impacte que podria tenir en el futur

Veure si reconeixen i expliquen les desigualtats en la petjada ecològica

Explicar i raonar com cal afrontar l'emergència climàtica

8: CADA VEGADA MÉS I MÉS GRANS. LES CIUTATS I ELS PROCESSOS D'URBANITZACIÓ

OBJECTIUS

Conèixer els factors que defineixen la ciutat.

Establir les diferents funcions urbanes.

Reconèixer la utilitat del pla urbà per caracteritzar les diverses morfologies urbanes.

Diferenciar les etapes del creixement urbà al llarg del temps.

Comprendre les característiques de les grans ciutats del món.

Establir els quatre nivells bàsics de la jerarquia urbana.

Entendre la ciutat com un ecosistema humà.

Exposar l'estructura del sistema urbà espanyol.

Especificar les particularitats de les ciutats de la Comunitat Valenciana.

SABERS

El concepte de ciutat.

Les funcions urbanes: funció politicomilitar, funció comercial i financera, funció industrial, funció artísticocultural i funció residencial.

La morfologia urbana: el nucli antic, l'eixample i els barris perifèrics.

Les etapes del creixement d'urbanització: la ciutat preindustrial, la ciutat industrial i la ciutat post industrial.

Les característiques de les grans ciutats en el món actual.

La jerarquia urbana: metròpolis globals, metròpolis mundials, metròpolis nacionals i centres regionals i comarcals.

La ciutat com un ecosistema humà.

La jerarquia de les ciutats espanyoles: metròpolis nacionals, metròpolis regionals, metròpolis subregionals, centres subregionals i capitals comarcals.

Els eixos del sistema urbà espanyol.

Les ciutats de la Comunitat Valenciana.

Identificació del creixement urbà mitjançant l'anàlisi de plans urbans.

Identificació del tipus de pla urbà que es correspon amb les diverses modalitats de la morfologia urbana.

Observació i anàlisi d'un mapamundi que mostra les aglomeracions urbanes del planeta.

Criteris d'avaluació

Comprovar que descriuen els factors que determinen que un nucli de població constitueixi una ciutat.

Observar si identifiquen i analitzen models de trama urbana a partir de

l'observació de plans de ciutats.

Constatar que expliquen alguns dels trets de les ciutats actuals que són resultat del seu procés d'expansió a escala mundial.

Assegurar-se que són capaços d'explicar les característiques principals de la ciutat postindustrial.

Veure si reconeixen i expliquen *inputs* i *outputs* d'un nucli urbà actualment, així com la gestió dels principals problemes.

Verificar que assenyalen en un mapa els eixos del sistema espanyol i les seues metròpolis, tant regionals com subregionals.

6. ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES.

Activitats i estratègies d'ensenyança i aprenentatge.

Una vegada immersos en cada situació es buscaran totes les estratègies que es consideren oportunes, i que bàsicament consistiran en:

- . Lectura i comentari de textos senzills i d'imatges al·lusives al tema.
- . Ús de diccionaris, atles, internet...
- . Debats en grup.
- . Ús de mitjans audiovisuals.
- . Confecció de murals individuals o en grup.
- . Confecció de gràfiques, mapes,
- . Observació de fonts d'informació, mapes, atles, etc.
- . Ús d'un quadern de classe que enregistre el treball diari de l'alumne/a.

7. AVALUACIÓ

7.1. Criteris d'avaluació generals.

1. Localitzar llocs o espais en un mapa utilitzant dades de coordenades geogràfiques i obtenir informació sobre l'espai representat a partir de la llegenda i la simbologia i comunicar les conclusions de forma oral o escrita.
2. Localitzar en un mapa els elements bàsics que configuren el medi físic mundial, d'Europa, de l'Estat espanyol i de la C. Valenciana (oceans i mars, continents, unitats de relleu i rius) i caracteritzar els trets que predominen en un espai concret.
3. Comparar els trets físics més destacats (relleu, clima, aigües i elements biogeogràfics) que formen els grans medis naturals del planeta, amb especial referència a l'Estat espanyol i a la C. Valenciana, localitzar-los en l'espai representat i relacionar-los amb les possibilitats que ofereixen als grups humans.
4. Identificar i explicar alguns exemples dels impactes que l'acció humana té sobre el medi natural, analitzar-ne les causes i els efectes i reflexionar sobre les mesures i conductes que serien necessàries per limitar-los.
5. Utilitzar les convencions i unitats cronològiques i les nocions d'evolució i canvi aplicant-les als fets i processos referits a la prehistòria i història antiga del món, de la península Ibèrica i de la C. Valenciana en l'àmbit mediterrani.
6. Identificar les principals diferències entre caçadors i recol·lectors. Exposar els canvis que va suposar la revolució neolítica en l'evolució de la

humanitat i valorar la seva importància i les conseqüències en comparar-los amb els elements que van constituir les societats depredadores.

7. Caracteritzar i valorar la cultura talaiòtica com a manifestació específica del megalitisme a la C. Valenciana.

8. Identificar els trets més rellevants que caracteritzen les primeres civilitzacions urbanes i les seves aportacions a l'evolució de la humanitat.

9. Caracteritzar els trets essencials de la civilització grega, identificant els elements originals d'aquesta i valorant el seu paper i la seva gran aportació a la civilització occidental. Reconèixer els elements culturals i artístics bàsics.

10. Caracteritzar els trets més significatius de la civilització romana, valorar la transcendència de la romanització per a la pervivència del seu llegat en la cultura occidental, especialment a Hispània i esmentar el seu llegat a la C. Valenciana.

11. Fer una lectura comprensiva de fonts d'informació escrita de contingut geogràfic o històric i comunicar la informació obtinguda de manera correcta per escrit.

7.2. Instruments d'avaluació.

Per tal d'avaluar el procés d'aprenentatge es tindran en compte els següents instruments:

- Revisió i anàlisi de quaderns de classe.
- Observació de la participació de l'alumnat en el treball de grup, de la seua motivació i interès o de l'ús i elaboració dels materials cartogràfics- Els intercanvis orals durant les activitats d'iniciació, posada en comú i comunicació de les activitats realitzades.
- Anàlisi i revisió de tasques i produccions de l'alumnat.
- Proves escrites i preguntes orals sobre l'assimilació dels sabers bàsics.
Autoavaluació i coavaluació.
- Observació de la motivació i interès de l'alumne/a davant de les Situacions d'aprenentatge.
- Utilització de l'intercanvi oral durant les activitats d'introducció, durant les posades en comú i durant la comunicació del contingut dels cartells de grup.
- Anàlisi i revisió d'activitats, tasques i produccions de l'alumnat, treball de grup i quaderns de classe.
- Interrogació i preguntes orals sobre l'assimilació dels conceptes bàsics dels dos/tres temes que componen la Unitat.
- Observació de l'aportació de material i de la participació de l'alumnat en els treballs de grup:

7.3. Tipus d'avaluació.

L'avaluació és un procés continu, sent la seua finalitat analitzar tot el procés d'ensenyament i aprenentatge. Abraça doncs molts aspectes. L'avaluació de l'alumnat té per objecte conèixer els coneixements que posseeix, el grau de maduresa i, en definitiva els progressos en la consecució dels objectius generals programats, a fi de detectar les dificultats amb que topa, conèixer les

causes i ajustar les activitats programades i les estratègies didàctiques adaptades a les necessitats de l'alumnat. Per açò utilitzarem:

7.3.1. L'avaluació inicial.

Al principi del curs , amb la finalitat d'establir el nivell actual de competència (NAC) de cada alumne. Per a esta avaluació utilitzarem:

- Els informes individualitzats elaborats pel professor del curs anterior, i que el trobarem a l'expedient de cada alumne/a.
- L'observació directa, realització d'exercicis i qüestionaris, etc.
- Una prova inicial, que en el nostre cas consisteix en un control dels conceptes que deuen d'haver assolit en cursos anteriors.
- Informe del departament d'Orientació.

7.3.2. L'avaluació trimestral.

S'obtindrà de traure la mitjana dels controls del trimestre, és a dir la valoració dels coneixements que entrarà com a nota de l'àrea, suposant un 50 % de la nota trimestral, més la suma de les destreses i hàbits de treball –on s'inclou el quadern, el treball de casa i a l'aula, les monografies, etc.– que suposarà un 30% de la nota total, mentre que l'observació directa a l'aula –on se té en compte la participació a les classes, l'aportació de materials de diferents fonts i l'interés per la matèria– es valorarà amb un 20%.

La nota final s'obtindrà de la mitjana dels tres trimestres o avaluacions, amb una nota de 5. No hi haurà controls específics de recuperació de matèria durant el curs.

7.4. Criteris de qualificació.

La **ponderació valorativa** de la qualificació global de cada avaluació, així com de l'avaluació final, s'obtindrà de la suma dels següents percentatges:

- **50%:** Avaluem els Sabers bàsics ,en els continguts i aspectes conceptuals (bàsicament controls orals -escrits on desenvolupen els continguts de cada tema)
- **30%:** En el desenvolupament de destreses (aplicació de tècniques apreses, revisió del quadern de classe en els aspectes de contingut i presentació, treballs monogràfics, etc.)
- **20%:**En l'observació directa a l'aula: participació en els debats de classe, en els treballs d'equip, etc.).

Respecte a les qualificacions, aquestes seran numèriques, anant del 0 al 10; considerant-se superada la matèria a partir del 5.

Per tal de qualificar als alumnes es tindran en compte els següents aspectes.

- Guia individual d'observació d'actituds i d'hàbits de treball.

- Registre individual de dades sobre l'execució d'activitats i qualitat de les mateixes.
- Proves escrites. Amb qüestions de tipus objectiu, d'interpretació de dades (en els climogrames), d'esquemes i quadres incomplets, de localització en mapes i d'exposició d'un xicotet tema.
- Intervencions orals.
- Llista de control i d'observació d'actituds i hàbits de treball individual que incloga indicadors referits al seu interès i curiositat, a l'ordre i la neteja en el treball o la participació i cooperació en les tasques i activitats d'equip.
- Aprenentatges i procediments bàsics del tema.

7.5. Activitats de reforç i ampliació.

Les diferents actuacions educatives hauran de preveure l'atenció a la diversitat de l'alumnat, compatibilitzant el desenrotllament de tots amb l'atenció personalitzada a les necessitats de cada un.

Estan previstes sessions de reforç a les àrees instrumentals per als alumnes que ho necessiten, segons el criteri de l'equip educatiu. El reforç en Ciències Socials consistirà en l'adaptació dels continguts conceptuals al nivell educatiu en què es trobe l'alumne/a, així com les proves d'avaluació i control. En alguns casos s'adaptaran els llibres de text amb continguts més simplificats.

Tanmateix, estan previstes activitats d'ampliació dels diferents temes per als alumnes que ho necessiten. Aquestes activitats es realitzaran generalment com a complement del deure que se'ls plantege per a treballar fora de classe i amb la consegüent revisió i correcció a classe.

Els controls que s'apliquen als alumnes amb NEE, s'adaptaran al seu nivell i les preguntes es trauran del les fitxes que prèviament hauran treballat._

10.3. PROGRAMACIÓ CC.SS. 3r ESO A i B

B1.SITUACIONS D'APRENENTATGE

JUSTIFICACIÓ. CONTEXTUALITZACIÓ.

Enguany tenim un grup de 3er ESO , desdoblant en dues aules. Per tant estipulat per al centre en 3r ESO A i 3r ESO B.

OBJECTIUS

Objectius de l'àrea en tercer d'ESO

OBJECTIUS	COMPETÈNCIES CLAU
1. Conèixer els processos i mecanismes que regeixen els fets socials i les interrelacions entre fets polítics, econòmics i culturals i utilitzar aquest coneixement per a comprendre la pluralitat de causes que expliquen l'evolució de les societats actuals, el paper que homes i dones exerceixen en aquestes i els seus problemes més rellevants.	Competències socials i cíviques. Aprendre a aprendre. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor.
2. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interaccions que es donen entre ells i les que els grups humans estableixen en la utilització de l'espai i dels seus recursos, valorant les conseqüències de tipus econòmic, social, cultural, polític i mediambiental.	Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia. Competències socials i cíviques. Aprendre a aprendre.
3. Comprendre el territori com el resultat de la interacció de les societats sobre el medi on es desenvolupen i al que organitzen.	Competències socials i cíviques. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.
4. Identificar, localitzar i comprendre les característiques bàsiques de la diversitat geogràfica del món i de les grans àrees geoeconòmiques, així com els trets físics i humans d'Europa, Espanya i la Comunitat Valenciana.	Competències socials i cíviques. Consciència i expressions culturals.
5. Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i esdeveniments històrics rellevants de la història del món, d'Europa, d'Espanya i de la Comunitat Valenciana per a adquirir una perspectiva global de l'evolució de la Humanitat i elaborar una interpretació d'aquesta que facilite	Competències socials i cíviques. Aprendre a aprendre. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.

la comprensió de la pluralitat de comunitats socials a les que es pertany, reconeixent aspectes comuns i respectant els de caràcter distint.	Competència digital.
6. Valorar la diversitat cultural manifestant actituds de respecte i tolerància cap a altres cultures i cap a opinions que no coincideixen amb les pròpies, sense renunciar per aquest motiu a un judici sobre aquestes.	Consciència i expressions culturals. Comunicació lingüística. Competències socials i cíviques.
7. Comprendre els elements tècnics bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques en la seua realitat social i cultural per a valorar i respectar el patrimoni natural, his-tòric, cultural i artístic, material i immaterial, assumint la responsabilitat que suposa la seua conservació i apreciament-lo com un recurs per a l'enriquiment individual i col·lectiu.	Competències socials i cíviques. Consciència i expressions culturals. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor. Aprendre a aprendre.
8. Adquirir i utilitzar el vocabulari específic i les nocions de causalitat, canvi i permanència que aporten la Geografia i la Història per a que la seua incorporació al vocabulari habitual augmente la precisió en l'ús del llenguatge i millore la comunicació.	Comunicació lingüística. Aprendre a aprendre.
9. Buscar, seleccionar, comprendre i relacionar informació verbal, gràfica, icònica, estadística i cartogràfica, procedent de fonts diverses, incloses les històriques i les que proporciona l'entorn físic i social, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació, interpretar aquesta informació críticament, tractar-la d'acord amb la finalitat perseguida i comunicar-la als altres de manera organitzada i intel·ligible.	Comunicació lingüística. Competència digital. Consciència i expressions culturals.
10. Realitzar treballs en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, argumentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes humans i socials.	Comunicació lingüística. Competències socials i cíviques. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor. Aprendre a aprendre.
11. Conèixer el funcionament de les societats democràtiques, apreciament els seus valors i bases fonamentals, la responsabilitat en l'exercici del deure i els drets i llibertats com una fita irrenunciable i una condició necessària per a la pau, denunciant actituds i situacions violentes, discriminatòries i injustes i mostrant-se solidari amb els pobles, grups socials i persones privades dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.	Competències socials i cíviques. Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor. Aprendre a aprendre.
12. Adquirir una consciència històrica i ambiental que permeta als alumnes elaborar la seua interpretació personal del món, tenir inquietud	Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor. Comunicació lingüística.

per saber, per informar-se, per afrontar la realitat amb capacitat de judici i desig de millorar-la, dignificant el valor de l'esforç i del compromís.

Consciència i expressions culturals.
Competències socials i cíviques.

COMPETÈNCIES CLAU

LES COMPETÈNCIES CLAU EN EL CURRÍCULUM DE LA LOMLOE

L'adquisició de competències és un llarg procés que inclou tota la vida de cada ésser humà. S'inicia en l'etapa acadèmica i continua en la vida adulta. Ara bé, els anys de formació escolar són fonamentals per al desenvolupament personal, social i professional posterior.

Precisament per afavorir al màxim aquest desenvolupament, s'han identificat un grup de set competències, que, pel seu rol vertebrador, s'han anomenat Competències Clau:

- Comunicació lingüística
- Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia
- Competència digital
- Aprendre a aprendre
- Competències socials i cíviques
- Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor
- Consciència i expressions culturals

COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA

La competència en comunicació lingüística és el resultat de l'acció comunicativa en un context social i cultural determinat.

És una competència complexa que inclou tant aspectes pròpiament lingüístics com socials, culturals i pràctics.

El seu desenvolupament s'articula al voltant de cinc components relacionats amb els seus àmbits d'aplicació o dimensions:

- El **component lingüístic** se centra, principalment, en les dimensions lèxica, gramatical, semàntica, fonològica, ortogràfica i ortoèpica.
- El **component pragmàtic-discursiu** contempla les dimensions relacionades amb l'aplicació del llenguatge i els discursos en contextos comunicatius concrets.
- El **component sociocultural** inclou les dimensions centrades en el coneixement del món i la dimensió intercultural.
- El **component estratègic** se centra en el desenvolupament de destreses i estratègies comunicatives per a la lectura, l'escriptura, la parla, l'escolta i la conversa.
- El **component personal** potencia l'actitud, la motivació i els trets de la personalitat a través de la interacció comunicativa.

COMPETÈNCIA MATEMÀTICA I COMPETÈNCIES BÀSIQUES EN CIÈNCIA I TECNOLOGIA

a) La competència matemàtica.

La competència matemàtica implica la capacitat d'aplicar el raonament matemàtic i les seues eines per a descriure, interpretar i predir diferents fenòmens en el seu context. Aquesta competència exigeix coneixements sobre:

- Els nombres, les mesures i les estructures.
- Les operacions i les representacions matemàtiques.
- La comprensió dels termes i els conceptes matemàtics.

La competència matemàtica comporta, al seu torn, el desenvolupament d'un seguit de destreses que se centren en:

- L'aplicació de les eines i els coneixements matemàtics a diferents contextos personals, socials, professionals i científics.
- La realització de judicis fundats i de cadenes argumentals en la realització de càlculs.
- L'anàlisi de gràfics i representacions matemàtiques i la manipulació d'expressions algebraiques.

Aquests coneixements i destreses s'articulen en quatre àrees interrelacionades entre si i relacionades amb els nombres, l'àlgebra, la geometria i l'estadística:

- La quantitat se centra en la quantificació dels atributs dels objectes, les relacions, les situacions i les entitats del món.
- L'espai i la forma inclouen fenòmens del nostre entorn visual i físic com ara propietats i posicions d'objectes o descodificació d'informació visual.
- El canvi i les relacions se centren en les relacions entre els objectes i les circumstàncies en què aquests objectes s'interrelacionen.
- La incertesa i les dades són un element central de l'anàlisi matemàtica present en diferents moments del procés de resolució de problemes.

b) Les competències bàsiques en ciència i tecnologia

Les competències bàsiques en ciència i tecnologia proporcionen un acostament al món físic, tot propiciant:

- La interacció responsable amb el medi natural a través d'accions que afavoreixen la conservació del medi natural.
- El desenvolupament del pensament científic amb l'aplicació dels mètodes propis de la racionalitat científica i les destreses tecnològiques.

Els àmbits que cal abordar per a adquirir les competències en ciències i tecnologia són:

- Sistemes físics, que estan associats al comportament de les substàncies en l'àmbit fisicoquímic.
- Sistemes biològics propis dels éssers vius dotats d'una complexitat orgànica que cal conèixer per preservar-los i per evitar-ne el deteriorament.
- Sistemes de la Terra i de l'espai des de la perspectiva geològica i cosmogònica, centrada en l'origen de l'univers i de la Terra.

Sistemes tecnològics derivats, bàsicament, de l'aplicació dels

coneixements científics als usos quotidians d'instruments, màquines i eines.

COMPETÈNCIA DIGITAL

La competència digital implica l'ús creatiu, crític i segur de les tecnologies de la informació i la comunicació per afavorir-ne l'ús en l'entorn laboral, potenciar l'aprenentatge, gestionar el temps lliure i contribuir a la participació en la societat.

Per a assolir aquests objectius, el desenvolupament de la competència s'articula al voltant dels àmbits següents:

- La informació, particularment la gestió de la informació, el coneixement dels suports a través dels quals es difon i l'ús de motors de recerca.
- La comunicació, desenvolupant el coneixement dels mitjans de comunicació digital i la utilització de paquets de programari de comunicació.
- La creació de continguts, centrant-se en l'ús de diversos formats (text, àudio, vídeo, imatges) i programes/aplicacions per a crear continguts.
- La seguretat, que implica conèixer els riscos associats a l'ús de les tecnologies o de recursos en línia i les estratègies o actituds adequades per a evitar-los.
- La resolució de problemes, centrada en l'ús de dispositius digitals per a resoldre problemes i la identificació de fonts per a buscar ajuda teòrica o pràctica.

APRENDRE A APRENDRE

La competència per aprendre a aprendre es caracteritza per l'habilitat a l'hora d'iniciar l'aprenentatge, organitzar-lo i persistir-hi.

És una competència fonamental per facilitar l'aprenentatge al llarg de la vida i s'articula al voltant de:

- La capacitat per motivar-se a aprendre, que depèn de la curiositat i la consciència de la necessitat d'aprendre de l'alumnat.
- L'organització i la gestió de l'aprenentatge, que demana conèixer i controlar els processos d'aprenentatge propis en la realització de les tasques d'aprenentatge.

Al seu torn, l'organització i la gestió de l'aprenentatge es desenvolupa a través de dos aspectes clau de la competència per aprendre a aprendre:

- La comprensió de processos mentals implicats en l'aprenentatge: què se saben i què desconeixen, i el coneixement de disciplines i estratègies per dur a terme una tasca.
- L'adquisició de destreses d'autoregulació i control fonamentats en el desenvolupament d'estratègies de planificació, revisió i avaluació.

COMPETÈNCIES SOCIALS I CÍVIQUES

a) La competència social

La competència social es relaciona amb el benestar personal i col·lectiu pel que fa a la salut, tant física com mental, i a l'estil de vida saludable que l'afavoreix.

Aquesta competència està estretament lligada als entorns socials immediats de

l'alumnat i s'articula a través de:

- Els coneixements que permeten comprendre i analitzar de manera crítica els codis de conducta i els usos de diferents societats i entorns.
- La comprensió de conceptes bàsics relatius a l'individu, al grup, a l'organització del treball, a la igualtat i a la no-discriminació.
- El reconeixement de les dimensions intercultural i socioeconòmica de les societats europees.

La competència cívica

La competència cívica es basa en el coneixement dels conceptes de democràcia, justícia, igualtat, ciutadania i drets civils. Aquest coneixement comporta al seu torn:

- La comprensió de com es formulen aquests conceptes en la Constitució, la Carta dels Drets Fonamentals de la UE i altres declaracions internacionals.
- L'aplicació d'aquests conceptes en diverses institucions a escala local, regional, nacional, europea i internacional.
- La identificació dels esdeveniments contemporanis més destacats i la comprensió de processos socials i culturals de la societat actual.

La competència cívica comporta, al seu torn, el desenvolupament d'un seguit de destreses que se centren en:

- L'habilitat per interactuar eficaçment en l'àmbit públic i per manifestar solidaritat i interès per a resoldre els problemes que afecten la comunitat.
- La reflexió crítica i creativa i la participació constructiva en les activitats de la comunitat o de l'àmbit mediat i immediat.
- La presa de decisions en els contextos local, nacional i europeu i, en particular, per mitjà de l'exercici del vot i de l'activitat social i cívica.

SENTIT D'INICIATIVA I ESPERIT EMPRENEDOR

La competència sentit d'iniciativa i esperit emprenedor implica la capacitat de transformar les idees en accions, per a la qual cosa es requereix:

- Adquirir consciència de la situació en la qual s'ha d'intervindre o que s'ha de resoldre.
- Planificar i gestionar els coneixements, destreses o habilitats i actituds necessaris amb criteri propi, amb la finalitat d'assolir l'objectiu previst.

Aquests objectius s'assoleixen, en la competència sentit d'iniciativa i esperit emprenedor, a través dels àmbits següents:

- La capacitat creadora i d'innovació centrada en el desenvolupament de la creativitat, l'autoconeixement, l'autonomia, l'esforç i la iniciativa.
- La capacitat proactiva de gestionar projectes, que implica destreses com la planificació, la gestió i la presa de decisions o la resolució de problemes.
- La capacitat de gestionar el risc i manejar la incertesa en diferents contextos i situacions.
- Les qualitats de lideratge i de treball, tant individual com formant part d'un equip o liderant-lo.
- El sentit crític i de la responsabilitat, en especial pel que fa a assumir

les pròpies responsabilitats.

CONSCIÈNCIA I EXPRESSIONS CULTURALS

La competència en Consciència i expressions culturals s'articula al voltant dels aspectes següents:

- Conèixer les manifestacions culturals i artístiques i valorar-les com una font d'enriquiment personal i com a part del patrimoni dels pobles.
- Desenvolupar la pròpia capacitat estètica i creadora vinculada al domini de les capacitats relacionades amb diferents codis artístics i culturals.

Aquests aspectes de la competència en Consciència i expressions culturals es desenvolupen a través de:

- El coneixement de gèneres, estils, tècniques i llenguatges artístics.
- El desenvolupament de la capacitat i l'interès per expressar-se i per comunicar idees.
- La potenciació de la iniciativa, la creativitat i la imaginació.
- L'interès per les obres artístiques i la participació en la vida cultural de l'entorn.
- La capacitat d'esforç i la disciplina necessàries per a la producció artística.

CONTINGUTS. ESTRUCTURA I CLASSIFICACIÓ

Continguts comuns

- Obtenció i processament d'informació, explícita i implícita, a partir de l'observació de la realitat geogràfica i de documents visuals, cartogràfics i estadístics, inclosos els proporcionats per les tecnologies de la informació i la comunicació. Comunicació oral o escrita de la informació obtinguda.
- Realització de debats, anàlisi de casos o resolució de problemes sobre alguna qüestió d'actualitat fonamentant les opinions, argumentant les propostes, respectant les dels altres i utilitzant el vocabulari geogràfic adequat.
- Elaboració de treballs de síntesi o d'indagació utilitzant informació de fonts variades i presentació correcta d'estos, combinant diferents formes d'expressió, incloses les possibilitats proporcionades per les tecnologies de la informació i la comunicació.
- Anàlisi i interpretació dels diferents paisatges geogràfics i històrics i dels elements que els configuren.
- Percepció de la realitat geogràfica mitjançant l'observació directa o indirecta. Interpretació i elaboració de gràfics. Lectura, anàlisi i interpretació d'imatges i mapes de diferents escales i característiques.
- Adquisició i aplicació del vocabulari geogràfic, històric i artístic bàsic en la realització d'exposicions orals i escrites d'informes i opinions de contingut social.
- Coneixement dels medis naturals de la Terra i del seu funcionament com a camí per valorar-los com a riquesa que s'ha de respectar i conservar.
- Obtenció d'informació mitjançant fonts diverses (iconogràfiques, arqueològiques, d'obres d'art, escrites, TIC, etc.). Classificació del tipus d'informació que proporcionen i elaboració escrita de la informació obtinguda.
- Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per a l'estudi de la història, tant en la recerca d'informació com en la comunicació de resultats.

Continguts mínims:

Bloc: Activitat econòmica i espai geogràfic

L'aprofitament econòmic del medi físic: relacions entre naturalesa, desenvolupament i societat

- L'activitat econòmica. Necessitats humanes i béns econòmics.
- Conceptes i institucions bàsiques per a comprendre el funcionament de l'activitat econòmica en una economia de mercat i la seua repercussió en el desenvolupament econòmic i en les unitats familiars. Canvis en el món del treball.

Les activitats agràries i les transformacions en el món rural. L'activitat pesquera i la utilització del mar. Les fonts d'energia i la importància de les energies renovables. L'activitat industrial i els espais industrials.

Diversitat i importància creixent dels serveis en l'economia actual. Observació i identificació dels paisatges geogràfics resultants.

Presència de consciència del caràcter limitat dels recursos, de la necessitat de racionalitzar el seu consum i de l'impacte de l'activitat econòmica en l'espai. El problema del canvi climàtic.

Localització i caracterització de les principals zones i focus d'activitat econòmica, amb especial referència al territori espanyol i europeu. Agricultura, indústria i serveis en la Comunitat Valenciana.

Bloc: Organització política i espai geogràfic

L'organització política de les societats

- L'Estat com a entitat política i geogràfica.
- Funcions i tipus de règims polítics. Identificació dels principis i institucions dels règims democràtics.

Organitzacions supraestats. El paper de l'Organització de les Nacions Unides.

L'organització política i administrativa d'Espanya i de la Unió Europea

- Funcionament de les institucions espanyoles i europees.
- El model autonòmic espanyol. La Comunitat Valenciana.

Bloc: Transformacions i desequilibris en el món actual

El món contemporani

- Interdependència i globalització. Desenvolupament i subdesenvolupament
- Desenvolupament humà desigual. Rebuig de les desigualtats entre les persones i els pobles del món. Polítiques de cooperació i solidaritat. Les grans àrees geopolítiques, geoeconòmiques i culturals del món. La comunitat iberoamericana. La situació d'Espanya en el món.
- Tendències i conseqüències dels desplaçaments de població en el món actual. Les migracions contemporànies: migració econòmica i política.
- Riscos i problemes mediambientals. Mesures correctores i polítiques de sostenibilitat. Disposició favorable per a contribuir, individualment i col·lectiva-

ment, a la racionalització en el consum i al desenrotllament humà de forma equitativa i sostenible.

L'espai geogràfic europeu i espanyol

– L'espai geogràfic europeu. La Unió Europea en el món actual: tendències demogràfiques, econòmiques i estratègies de desenrotllament.

– La diversitat geogràfica d'Espanya. Les activitats agràries i pesqueres a Espanya. El desenrotllament rural. La indústria i els espais industrials espanyols. La producció energètica i minera. La terciarització de l'economia espanyola: el comerç i el turisme. El desenrotllament de les noves tecnologies. L'articulació del territori: infraestructures de transport i telecomunicacions. El procés d'urbanització i el sistema urbà espanyol. Els impactes de l'activitat humana en el medi físic. El problema de l'aigua. Els desequilibris regionals. Estudi geogràfic de la Comunitat Valenciana.

BLOC Història des de l'Inici de l'Edat Moderna

1. Nous mons i cultures antigues
2. Com va canviar Europa?
3. L'època renaixentista
4. El Renaixement : ruptura artística o retorn a l'Antiguitat
5. Art i Imperi : L'auge dels Àustria
6. El Renaixement a Espanya i al Regne de València
7. El s. XVIII a Europa : el palau símbol del poder absolut
8. L'ocàs de l'Imperi : El segle d'Or espanyol , llums i ombres

SITUACIONS D'APRENTATGE

Organització de les situacions d'aprenentatge

TERCER CURS: GEOGRAFIA FÍSICA, ECONÒMICA I POLÍTICA I HISTÒRIA

D. L'ORGANITZACIÓ POLÍTICA DELS ESTATS

1. L'Estat com a organització política de la societat
2. Els Estats del món i les relacions internacionals
3. L'Estat i la globalització
4. L'organització territorial d'Espanya
5. L'Estat de les autonomies
6. Estudi de cas: La Unió Europea

TEMA 1 UNA REVOLUCIÓ DIGITAL GLOBAL

- a. L'activitat econòmica
- b. Organització del sistema productiu
- c. Els sistemes econòmics
- d. Un món globalitzat
- e. Factors de la globalització
- f. Implicacions de la globalització

TEMA 2 REPTES DEMOGRÀFICS

- a. Població mundial
- b. Creixement de la població
- c. Estructura de la població
- d. Models demogràfics
- e. Migracions
- f. Fluxos migratoris
- g. Migracions a Europa
- h. Migracions a Espanya
- i. Reptes demogràfics a Espanya

TEMA 3 EL MANTENIMENT DE LA HUMANITAT

- a. L'alimentació mundial
- b. Activitats agràries
- c. Paisatges agraris
- d. Cultius al món
- e. Sistemes agraris tradicionals
- f. Sistemes agraris evolucionats
- g. La ramaderia actual
- h. La pesca sostenible
- i. El Sector Primari a la UE

TEMA 4 EL SECTOR SECUNDARI AL S. XXI

- a. Activitats del Sector secundari
- b. L'activitat industrial

- c. La quarta Revolució Industrial
- d. Espais industrials
- e. Grans regions industrials al món
- f. Les fonts d'energia
- g. El problema energètic
- h. La indústria minera
- i. El sector secundari a la UE

TEMA 5 ELS DESAFIaments DEL SECTOR SECUNDARI

- a. El sector serveis
- b. El transport com a sector estratègic
- c. Revolució en les formes de mobilitat
- d. Les activitats comercials
- e. Impacte del Turisme
- f. El paper fonamental de les comunicacions
- g. Un nou sector quaternari
- h. El sector terciari a la UE

TEMA 6 L'ECONOMIA ESPANYOLA

- a. El sector primari a Espanya
- b. Paisatges agraris espanyols
- c. Potència agrària exportadora
- d. La indústria a Espanya
- e. Reptes d'un país exportador
- f. El transport a Espanya
- g. El turisme a Espanya

TEMA 7 EL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

- a. Model actual de creixement econòmic
- b. La riquesa al món
- c. El desenvolupament humà
- d. El desenvolupament social
- e. Les desigualtats
- f. Els objectius de desenvolupament sostenible a Espanya i a la UE

D. LA POBLACIÓ I L'ACTIVITAT ECONÒMICA A LA C. VALENCIANA

- a. La població a la C. Valenciana
- b. El sector primari a la C. Valenciana
- c. El sector secundari a la C. Valenciana
- d. El sector terciari a la C. Valenciana
- e. Patrimoni natural a la C. Valenciana
- f. Organització de l'autonomia

TEMA 8 L'INICI DE L'EDAT MODERNA

1. El canvi d'Europa a l'Edat Moderna
2. La monarquia dels Reis Catòlics
3. La monarquia autoritària
4. Els viatges de Colom
5. Magallanes i Elcano
6. Els pobles del nou món

TEMA 9 L'ÈPOCA RENAIXENTISTA

1. La impremta i la difusió del Humanisme
2. La Reforma de Luter
3. Reacció de l'Església Catòlica a la Reforma
4. El Renaixement
5. Expansió del Renaixement

TEMA 10 L'AUGE DELS ÀUSTRIA

1. L'Imperi de Carles V
2. La conquesta d'Amèrica
3. Les riqueses de les Índies
4. La societat colonial
5. Impacte de la colonització a Espanya
6. El regnat de Felip II
7. Un imperi immens
8. El Renaixement a Espanya i al Regne de València

TEMA 11 EL SEGLE XVII A EUROPA

1. La guerra dels Trenta Anys
2. La monarquia absoluta
3. El parlamentarisme
4. Crisi i canvis econòmics
5. La revolució científica
6. El Barroc

TEMA 12 EL SEGLE D'OR ESPANYOL

1. La crisi econòmica durant el s. XVII
2. La hegemonia dels Àustria
3. La societat hispànica
4. El Regne de València sota els Àustria
5. El Barroc a la C. Valenciana
6. El Barroc a Espanya

Objectius didàctics per unitats.

TEMA D. L'ORGANITZACIÓ POLÍTICA DE LES SOCIETATS

Reconèixer les principals competències i funcions de l'estat.

Definir què és un estat i comparar els elements dels estats democràtics i els no democràtics.

Explicar en què consisteix la globalització i com ha afectat els estats.

Identificar les funcions que, segons la divisió de poders, exerceixen les diferents institucions en els règims democràtics.

Valorar la importància de la constitució dins els estats democràtics.

Caracteritzar els municipis i les províncies i la seva funció administrativa en el territori espanyol.

Conèixer les organitzacions supranacionals més importants.

Valorar el paper que exerceixen les organitzacions no governamentals en la societat actual i reconèixer les més destacades.

Conèixer l'organització territorial d'Espanya.

Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.

TEMA 1. L'ORGANITZACIÓ ECONÒMICA DE LES SOCIETATS

Descriure els trets generals de l'activitat econòmica i identificar-ne els factors de producció i els agents econòmics.

Explicar en què consisteix la producció de béns i posar exemples de béns de producció i de consum.

Reflexionar sobre les repercussions de la sobreexplotació dels recursos naturals.

Caracteritzar com l'oferta i la demanda regulen el funcionament del mercat.

Valorar la rellevància econòmica de la publicitat i l'impacte sobre les pròpies pautes de consum.

Comprovar que saben definir diversos conceptes relacionats amb el mercat laboral.

Explicar què són els cicles econòmics i quin és el seu funcionament.

Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.

Descriure una crisi econòmica i relacionar-la amb els cicles econòmics.

Reflexionar sobre les repercussions socials i econòmiques de les crisis econòmiques.

Analitzar informació econòmica d'un diari.

TEMA 2 ELS MOVIMENTS DE LA POBLACIÓ

Descriure els trets generals de la població mundial

Explicar el creixement de la població mundial.

Reflexionar sobre les repercussions de la superpoblació per als recursos naturals del planeta.

Valorar la rellevància dels models demogràfics

Comprovar que saben definir diversos conceptes relacionats amb la demografia

Explicar què són els cicles demogràfics i els moviments de població

Buscar informació sobre els fluxos migratoris

Descriure els principals fluxos migratoris mundials.

Reflexionar sobre les repercussions socials i culturals de les migracions en un món globalitzat.

Analitzar informació migratòria a Europa i a Espanya.

TEMA 3. L'AGRICULTURA, LA RAMADERIA, LA PESCA I LA SILVICULTURA

Identificar els condicionants físics de l'agricultura.

Reconèixer els sistemes de conreu que es practiquen al món.

Conèixer la distribució geogràfica de l'agricultura de subsistència i de l'agricultura de mercat.

Conèixer els diferents tipus d'agricultura de subsistència.

Explicar quins són els objectius de l'agricultura de mercat i els mitjans dels quals disposa per aconseguir-los.

Reconèixer i saber localitzar al mapa els diferents tipus de ramaderia que es practiquen al món.

Comparar la pesca tradicional i la pesca industrial.

Conèixer els principals caladors de pesca del món.

Explicar en què consisteix l'explotació forestal.

Identificar les principals masses boscoses del món.
Explicar en què consisteix l'explotació sostenible dels recursos.
Descriure els paisatges agraris d'Espanya.

TEMA 4. EL SECTOR SECUNDARI

Comprendre què és una matèria primera i la seva importància econòmica.
Identificar i classificar els diferents tipus de matèries primeres.
Reconèixer diferents tipus d'explotacions i recursos miners.
Descriure les característiques de les fonts d'energia tradicionals.
Conèixer els avantatges i els inconvenients de les fonts d'energia alternatives més importants.
Descriure les activitats relacionades amb la construcció i l'evolució del sector a Espanya a partir de l'anàlisi de gràfiques.
Buscar informació a fonts de consulta alternatives al llibre de text.
Comprendre en què va consistir la bombolla immobiliària i les seves repercussions.
Investigar sobre un problema mediambiental a l'entorn immediat propi o a la Comunitat Autònoma.
Comprendre en què consisteix l'activitat industrial i quins són els elements del procés industrial.
Classificar un seguit d'indústries segons la finalitat dels productes fabricats.
Reconèixer els elements que formen part del procés industrial.
Explicar la divisió tècnica i social del treball.
Descriure, comparar i situar cronològicament les tres revolucions industrials.
Prendre consciència de les injustícies i les infraccions dels drets humans en diferents contextos històrics i geogràfics dins el context de l'activitat industrial.
Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.
Identificar els factors que determinen la localització de la indústria.
Caracteritzar l'activitat industrial a Espanya.

TEMA 5. EL SECTOR TERCIARI

Descriure els trets generals del sector terciari i reconèixer les principals activitats d'aquest sector econòmic.
Reconèixer les diferents submodalitats del sector terciari: terciari banal i terciari superior.
Classificar correctament les activitats terciàries segons el servei que fan i el mercat al qual es dirigeixen.
Descriure l'evolució i la importància de l'educació i la sanitat a Espanya com a serveis.
Valorar les principals repercussions socials, econòmiques i culturals de la tecnologia i dels mitjans de comunicació en el món actual.
Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.
Comprendre la importància de la investigació, el desenvolupament i la innovació per al desenvolupament econòmic d'un país.

Utilitzar adequadament les xarxes socials per relacionar-se.
Elaborar diferents tipus de missatges i documents publicitaris.

ELS TRANSPORTS I EL TURISME

Conèixer els avantatges i els inconvenients dels diferents mitjans de transport terrestre, marítim i aeri.
Indicar la funció dels diferents mitjans de transport.
Interpretar gràfics i taules de dades sobre els transports i el turisme.
Caracteritzar la revolució dels transports i el concepte de xarxes del transport.
Comprendre l'impacte econòmic del turisme i les seves implicacions socials i culturals.
Identificar i valorar aspectes negatius i positius del turisme.
Localitzar geogràficament els principals nuclis turístics del món.
Descriure el procés de transport i comercialització d'un producte agrari.
Reflexionar sobre la utilitat de la taxa turística.
Caracteritzar els transports i el turisme d'Espanya.
Reflexionar i valorar els aspectes positius i negatius de l'aplicació de la taxa turística.

TEMA 6. L'ECONOMIA ESPANYOLA

Conèixer els elements que intervenen en el sector primari a Espanya
Explicar les característiques dels paisatges agraris espanyols.
Conèixer el potencial exportador de l'agricultura espanyola.
Explicar la transició energètica a Espanya.
Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.
Comprendre la localització industrial d'Espanya.
Analitzar els reptes del transport a Espanya
Reflexionar : Espanya un país exportador?
Descriure la situació del turisme actual a Espanya i el seu futur.

TEMA 7. EL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

Saber com ha evolucionat la relació entre societat i natura al llarg del temps i analitzar els factors que expliquen el desenvolupament de la consciència ecològica.
Comprendre i diferenciar el desenvolupament sostenible del creixement insostenible.
Conèixer la distribució desigual dels recursos naturals al món i el paper que duen a terme les grans empreses en la seva explotació.
Prendre consciència de la limitació dels recursos naturals i de la necessitat d'adoptar mesures d'estalvi energètic com ara l'ús de recursos renovables.
Analitzar i reflexionar sobre les dificultats dels països africans per accedir i explotar els seus propis recursos naturals.

Explicar els fenòmens responsables de la contaminació de l'aigua, la

contaminació atmosfèrica i la desforestació.

Reconèixer els agents responsables de la sobreexplotació dels recursos hídrics.

Explicar les accions principals que es duen a terme en política ambiental i reconèixer la necessitat d'introduir noves mesures per assolir un desenvolupament sostenible.

Identificar les noves formes de consum.

Descriure les característiques i les problemàtiques dels paisatges humanitzats espanyols.

Analitzar els parcs nacionals i els espais protegits d'Espanya.

D. GEOGRAFIA FÍSICA, ECONÒMICA I POLÍTICA DE LA COMUNITAT VALENCIANA

Conèixer les característiques del relleu de la Comunitat Valenciana: el relleu, les planes i les costes.

Localitzar a un mapa les grans unitats del relleu de la Comunitat Valenciana.

Descriure el clima de la Comunitat i interpretar mapes temàtics de precipitacions i de temperatures mitjanes anuals.

Conèixer els rius, els embassaments i les llacunes litorals de la Comunitat Valenciana.

Reconèixer i localitzar el patrimoni natural de la Comunitat Valenciana.

Descriure les activitats del sector primari de la Comunitat Valenciana.

Identificar les activitats relacionades amb la mineria, l'energia i la indústria.

Explicar la importància econòmica i social dels serveis i el turisme.

Detallar les característiques del comerç i el transport a la Comunitat Valenciana.

Analitzar mapes i gràfics relacionats amb les activitats i els sectors econòmics de la Comunitat.

Explicar l'origen històric de l'autogovern de la Comunitat Valenciana i descriure el seu Estatut d'Autonomia.

Descriure les institucions autonòmiques i l'organització territorial de la Comunitat Valenciana.

TEMA 8 L'INICI DE L'EDAT MODERNA

Descriure els trets generals del canvi a Europa

Explicar les característiques de la monarquia autoritària

Reflexionar sobre la monarquia dels reis Catòlics

Caracteritzar els viatges de Colom

Valorar la conquesta dels nous territoris

Explicar la volta al món de Magallanes i Elcano.

Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.

Descriure els pobles del nou món.

Reflexionar sobre la colonització del Nou Món.

Analitzar informació de les cultures precolombines

TEMA 9 L'ÈPOCA RENAIXENTISTA

Explicar la reforma de Luter
Reflexionar sobre la contribució de la impremta al Humanisme
Reflexionar sobre la reacció de la Església Catòlica a la Reforma
Valorar la ruptura artística del Renaixement
Comprovar els grans canvis tècnics dels artistes renaixentistes
Explicar l'expansió del Renaixement per Europa
Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.
Descriure una pintura renaixentista
Analitzar informació de les obres dels principals artistes renaixentistes

TEMA 10 L'AUGE DELS ÀUSTRIA

Descriure : com es va formar i es va organitzar l'imperi dels Àustria
Explicar les característiques de l'Imperi de Carles V
Reflexionar sobre l'explotació de les riqueses de les Índies
Caracteritzar la societat colonial
Valorar la defensa dels indis
Comprovar l'impacte d'Amèrica en la societat i l'economia d'Espanya
Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.
Descriure l'Imperi de Felip II
Reflexionar sobre la complexitat de gestionar un Imperi tan gran
Analitzar informació sobre el Renaixement a Espanya i a la C. Valenciana

TEMA 11 EL SEGLE XVII A EUROPA

Descriure la guerra dels Trenta Anys
Explicar com va sorgir la monarquia absoluta
Reflexionar sobre el parlamentarisme
Caracteritzar els canvis econòmics
Valorar la revolució científica
Explicar. La crisi del s. XVII
Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.
Descriure el Barroc
Reflexionar sobre el Barroc com art d'emoció i propaganda
Analitzar informació de l'escultura i la pintura barroca.

TEMA 12 L'OCÀS DE L'IMPERI

Descriure la decadència de l'Imperi hispànic

Explicar les característiques de la crisi econòmica del S..XVII

Reflexionar sobre la societat hispànica

Explicar com era el Regne de València sota els Àustria

Buscar informació en fonts de consulta alternatives al llibre de text.

Descriure el llegat de l'arquitectura i l'escultura barroca a Espanya i a la C. Valenciana

Reflexionar sobre les funcions que complia la pintura barroca espanyola.

Analitzar una pintura barroca.

B4.- Temporalització.

SITUACIONS D'APRENENTATGE	TEMPORALITZACIÓ
D. L'organització política dels Estats	Setembre
1. L'organització de l'economia	Setembre-Octubre
2. Reptes demogràfics	Octubre –Novembre
3. El Sector primari	Novembre
4. El sector secundari	Novembre-Desembre
5. El sector terciari	Gener
6. L'economia espanyola	Gener-Febrer
7. El desenvolupament sostenible	Febrer-Març
D. Població i economia a la C. Valenciana	Març
8. L'inici de l'edat Moderna	Abril
9. L'època renaixentista	Abril-Maig
10. L'auge dels Àustria	Maig
11. El segle XVII a Europa	Maig- Juny
12. L'ocàs de l'Imperi	Juny

B5. Organització dels Recursos didàctics

Recursos Didàctics

Per a cada Situació d'Aprenentatge, els Recursos Didàctics disponibles són els següents:

1. Llibre de l'Alumne i de l'Alumna

2. *Quaderns d'Activitats*

Els Quaderns d'Activitats serveixen per a reforçar continguts bàsics del Llibre de l'Alumne i de l'Alumna. D'altra banda, en combinació amb la resta de materials, són un instrument per atendre les necessitats individuals de l'alumnat, ja que permeten practicar els coneixements que seqüencien els diferents temes.

3. Recursos Didàctics

Adreces d'internet. Cada situació disposa d'adreces d'internet que serveixen per a reforçar i complementar els continguts, les habilitats i les competències treballades a cada unitat.

Activitats d'Avaluació Inicial. Una pàgina d'activitats dissenyades per a avaluar els coneixements previs de l'alumnat abans de començar l'estudi de cada situació d'aprenentatge.

Activitats de Reforç i d'Ampliació. Una pàgina d'activitats de reforç i una altra d'ampliació permeten consolidar els coneixements dels continguts de la Situació i ampliar-ne alguns aspectes importants.

Activitats d'Avaluació Final. Preguntes seguint el model de les avaluacions de diagnòstic per a l'Educació Secundària Obligatoria permeten avaluar el nivell d'assoliment dels alumnes per a cadascun dels Estàndards d'Aprenentatge.

Recursos Organitzatius

L'organització dels recursos materials i personals és un element bàsic per fer possible el desenvolupament del procés d'ensenyament aprenentatge. Algunes de les decisions més rellevants en l'ús dels recursos didàctics i organitzatius seran:

- Establir els mecanismes de coordinació de responsabilitats educatives (els instruments, els espais i els temps d'aquesta coordinació). S'establiran les responsabilitats de la comissió de coordinació pedagògica, dels departaments didàctics i dels equips docents en totes les mesures d'atenció a la diversitat.
- Definició dels principis generals sobre metodologia i didàctica per a l'atenció a la diversitat (tal com hem vist a la secció anterior).
- Definició dels criteris per assignar els espais i per distribuir els temps en l'organització de les mesures d'atenció a la diversitat.

En relació amb l'organització dels espais: s'atendran tant els processos educatius que afavoreixen la individualització de l'aprenentatge com altres més socialitzadors. En primer lloc, en relació amb els espais comuns (passadissos, patis, lavabos,

biblioteca, aules d'usos múltiples, laboratoris...), es procurarà que siguen accessibles per a tots els alumnes que presenten deficiències de qualsevol mena. En segon lloc, l'interior de l'aula habitual haurà de facilitar la realització d'una diversitat d'activitats. El mobiliari serà adaptat, lleuger i funcional..

En relació amb la distribució del temps, pel que fa a l'horari dels alumnes: tot i respectant les normes imposades des de l'administració educativa, l'atenció a la diversitat exigeix una certa flexibilitat per agrupar hores de classe diferents de les ordinàries. D'aquesta manera es facilita la realització d'activitats interdisciplinàries, d'agrupaments flexibles de reforç, aprofundiments, etc. Pel que fa a l'horari dels professors, cal establir uns temps per a la coordinació entre professors d'àrees diferents i entre professors de cursos diferents. La coordinació del professorat és un dels factors clau en l'organització i l'eficàcia de l'atenció a la diversitat.

- Establir els criteris per a l'organització i la selecció dels materials curriculars i altres recursos didàctics necessaris per a l'atenció a la diversitat.

En relació amb l'organització dels materials curriculars per a l'alumnat (llibres, cartografies, material de laboratori, instruments musicals, material per a educació física...), cal tindre en compte alguns criteris com: ús compartit per tots els alumnes, que no siguen discriminatoris, que siguen segurs i adaptats a l'edat dels alumnes, que no siguen perjudicials per al medi ambient...

En relació amb els materials curriculars per al professorat: han de ser recursos útils i pràctics per a l'elaboració i el desenvolupament del projecte curricular, i per a l'elaboració de les programacions d'aula. S'ha de tindre en compte que aquests materials respecten la pluralitat d'opcions didàctiques que pot seguir el professorat...

B.3.Els espais d'aprenentatge

En el marc de la seua Programació Didàctica, els centres han de precisar, en cada Curs, els objectius que garanteixen les Competències Clau, segons el currículum, assumir-los com a objectius del centre i determinar la participació de cadascuna de les àrees del currículum en la consecució de les competències.

El caràcter multidisciplinari de moltes de les competències s'allunya de la concepció del currículum com un conjunt de compartiments estancs entre les diverses àrees i matèries i, per això, requereix una coordinació d'actuacions docents en les quals el treball en equip ha de ser una constant.

Així doncs, el desenvolupament de la Programació Docent de Centre requereix tant processos de formació i elaboració reflexiva i intel·lectual per part de l'equip docent,

com diversos mètodes de treball cooperatiu. Aquests mètodes han de ser respectuosos amb la diversitat dels docents, però han de generar il·lusió per col·laborar en un projecte comú en el qual cadascú aportarà la seua millor experiència professional i aprendrà i compartirà coneixements amb altres companys.

El currículum de cada Centre no es limitarà a les competències clau, malgrat que les incloga. En el currículum hi haurà competències clau fonamentals i altres que no ho seran tant, perquè cada alumne puga desenvolupar al màxim les seues

potencialitats a partir dels Estàndards d'aprenentatge propis de cada àrea o matèria. No es pot oblidar que la funció de l'escola és garantir uns mínims per a tots i, alhora, el màxim per a cada alumne.

El desenvolupament de competències va acompanyar d'una pràctica pedagògica exigent tant per a l'alumnat com per al professorat. Per a l'alumnat, perquè s'ha d'implicar en l'aprenentatge i ha d'adquirir les habilitats que li permetran construir els seus propis esquemes explicatius per comprendre el món on viu, construir la seua identitat personal, interactuar en situacions variades i continuar aprenent.

Per al docent, perquè haurà de desplegar els recursos didàctics necessaris que li permetran desenvolupar els continguts propis de l'àrea com a components de les Competències Clau, i poder assolir els objectius del currículum. No obstant això, malgrat que les competències tenen un caràcter transversal i interdisciplinari respecte de les disciplines acadèmiques, això no ha d'impedir que des de cada àrea es determinen aprenentatges específics que resulten rellevants en la consecució de competències concretes.

El docent haurà de buscar situacions pròximes als alumnes perquè aquests puguin aplicar, en diferents contextos, els continguts dels quatre sabers que conformen cadascuna de les competències (saber, saber fer, saber ser i saber estar). Així mateix, crearà contextos i situacions que representen reptes per als alumnes, que els conviden a qüestionar-se els seus sabers actuals, que els obliguen a ampliar la perspectiva i a contrastar les seues opinions amb les dels seus companys, a justificar i a interpretar amb rigor, etc.

Per a treballar les competències bàsiques relacionades amb el domini emocional i les habilitats socials tindran un especial protagonisme les activitats de planificació i d'execució de tasques en grup que afavoreixquen el diàleg, l'escolta, la cooperació i la confrontació d'opinions.

La forma d'avaluar el nivell de competència assolit serà a través de l'aplicació dels coneixements i les habilitats treballades. Ara bé, les competències suposen un domini complet de l'activitat en qüestió; no són només habilitats, malgrat que aquestes sempre estiguen presents. Per tant, a més a més de les habilitats, també es tindran en compte les actituds i els elements cognitius.

El repte de l'avaluació rau en l'obligació d'obtenir uns resultats concrets, perquè les administracions educatives realitzaran una avaluació general de diagnòstic la finalitat de la qual serà comprovar el grau d'adquisició de les competències bàsiques en cada nivell educatiu.

B6. Mesures de Inclusió Activitats complementàries

Podem definir les activitats complementàries i extraescolars com aquelles que contribueixen de manera important al desenvolupament integral de la personalitat de l'alumne i constitueixen un camp específic per a la iniciativa i la capacitat d'organització del Centre.

Les activitats complementàries i extraescolars han de considerar-se com accions complementàries que tenen com a finalitat primordial, propiciar el ple

desenvolupament de la personalitat de l'alumne, en la finalitat del qual és imprescindible que transcendeixen l'àmbit purament acadèmic estenent l'acció formativa dels alumnes fins al mitjà en què el Centre Educatiu es trobe inserit i incidint en els seus aspectes econòmics, culturals, sociolaborals, etcètera, pel que no han d'enfocar-se com activitats imprescindibles per a la consecució dels objectius específics assignats a les determinades matèries, sinó com un complement de l'acció instructiva i formativa d'aquestes.

Els objectius a aconseguir amb la realització d'activitats complementàries i extraescolars són:

Afavorir el desenvolupament personal dels alumnes i el seu accés al patrimoni cultural, sense discriminació alguna per raons de sexe, raça, capacitat o origen social.

Adaptar-se a les peculiaritats i interessos individuals dels alumnes.

Respondre a les exigències d'una societat democràtica, complexa i tecnificada.

Compensar les desigualtats socials, culturals o per raó de sexe, sense incórrer en el favoritisme, però tenint en compte les diverses capacitats dels alumnes.

Preparar la inserció a la vida activa, per al desenvolupament de les responsabilitats socials i professionals pròpies de l'existència adulta.

Es consideren activitats extraescolars en els centres públics d'ensenyament, senyalant alguns aspectes que les caracteritzen:

Completen la formació mínima que han de rebre tots els ciutadans i ciutadanes.

Són activitats que no poden formar part de l'horari lectiu, és a dir, de l'horari que comprén la jornada escolar, inclosos els períodes de descans que s'estableixen entre dos classes consecutives.

Tenen caràcter voluntari, per tant cap alumne pot ser obligat a assistir a aquestes activitats.

No formen part del procés d'avaluació individual per on passa l'alumnat per a la superació dels diferents ensenyaments que integren els plans d'estudis, encara que el projecte ha de ser avaluat com a part del pla anual d'actuació del centre educatiu.

No poden constituir motiu ni mitjà de discriminació alguna per cap membre de la comunitat educativa.

No poden tindre caràcter lucratiu.

Han d'incloure's a la programació general anual, una vegada aprovades pel Consell Escolar del centre.

B7. INSTRUMENTS D' AVALUACIÓ

7.1. Criteris d'avaluació generals.

1. Identificar els principals agents i institucions econòmiques així com les funcions que exerceixen en el marc d'una economia cada vegada més interdependent, i aplicar este coneixement a l'anàlisi i valoració d'algunes realitats econòmiques actuals, amb referència específica a l'agricultura, la indústria i els servicis de la Comunitat Valenciana.
2. Conèixer, identificar i valorar els aspectes geogràfics de l'entorn i de la Comunitat Valenciana, com a resultat de les interaccions entre el medi natural i l'activitat humana.

3. Analitzar indicadors socioeconòmics de diferents països i utilitzar eixe coneixement per a reconèixer els desequilibris espacials en la distribució de la riquesa; explicar els factors que originen les desigualtats en el món i les seues conseqüències.
4. Valorar la importància dels desplaçaments migratoris contemporanis, analitzar les seues causes i els seus efectes.
5. Identificar els trets característics de la societat espanyola actual i la seua estructura social, analitzar les desigualtats que li són pròpies.
6. Identificar i localitzar, a través de la representació cartogràfica, els estats i les àrees geoeconòmiques i culturals del món. Conèixer l'organització politicoadministrativa de la Unió Europea i d'Espanya, amb referència específica a la Comunitat Valenciana.
7. Distingir els principals tipus de recursos naturals i la seua distribució en el món. Valorar la seua importància social i comprendre la necessitat d'explotar-los racionalment. Percebre i descriure els efectes mediambientals de les activitats humanes, particularment a Europa i a Espanya, amb especial atenció a la Comunitat Valenciana. Conèixer els plantejaments i les mesures en defensa del medi ambient, en els àmbits europeu, espanyol i de la Comunitat Valenciana, així com manifestar interès i respecte pel medi.
8. Identificar i localitzar les grans àrees geopolítiques, econòmiques i culturals del món, amb especial atenció a la Unió Europea i Iberoamèrica. Analitzar els efectes de la integració d'Espanya en la Unió Europea. Explicar la posició d'Espanya en el sistema de relacions internacionals.
9. Caracteritzar els principals sistemes d'explotació agrària existents en el món, localitzar alguns exemples representatius d'estos, i utilitzar eixa caracterització per a analitzar alguns problemes de l'agricultura espanyola, en especial, de la Comunitat Valenciana.
10. Conèixer les característiques que defineixen els espais industrials, comercials i turístics i la seua distribució geogràfica, i destacar la de la Comunitat Valenciana.
11. Situar els principals eixos de transport i comunicacions i els fluxos d'intercanvi comercial, amb especial atenció a Europa, a Espanya i a la Comunitat Valenciana.
12. Apreciar la magnitud dels impactes de l'acció humana sobre el medi ambient i valorar la importància de la sostenibilitat.
13. Comparar els trets geogràfics comuns i diversos que caracteritzen Espanya, fent referència explícita a la geografia de la Comunitat Valenciana. Identificar i explicar l'organització politicoadministrativa de l'Estat Espanyol i la diversitat de les comunitats autònomes, en especial, la de la Comunitat Valenciana. Analitzar els desequilibris territorials espanyols i les seues causes.
14. Obtenir i utilitzar informacions rellevants sobre temes geogràfics i també dels històrics, de fonts variades progressivament més complexes. Relacionar les informacions, valorar-les i combinar-les per a explicar fets socials i espacials. Adquirir autonomia per a prendre notes, consultar fonts escrites i accedir a bases de dades aprofitant les possibilitats de les tecnologies de la informació.
15. Realitzar, individualment o en grup, treballs i exposicions orals sobre temes de la matèria, utilitzant el vocabulari pertinent i la correcció formal adequada.

16. Interpretar i elaborar distints tipus de mapes, croquis, gràfics i taules estadístiques, i utilitzar-los com a font d'informació i mitjans d'anàlisi i síntesi.
17. Descriure tot tipus de fonts històriques : mapes , arbres genealògics , pintures , escultures i arquitectures dels estils estudiats , gravats , textos originals de l'època.
18. Analitzar i reflexionar sobre totes les fonts històriques utilitzades
19. Comparar els trets històrics comuns i diversos que caracteritzen Espanya, fent referència explícita a la Història de la Comunitat Valenciana. Identificar i explicar cada etapa històrica i els seus canvis
20. Apreciar el ric patrimoni artístic i cultural tan d'Espanya com de la C. Valenciana

7.2. Instruments d'avaluació.

Per tal d'avaluar el procés d'aprenentatge es tindran en compte els següents instruments:

- ✓ Revisió i anàlisi de quaderns de classe.
- ✓ Observació de la participació de l'alumnat en el treball de grup, de la seua motivació i interès o de l'ús i elaboració dels materials cartogràfics- Els intercanvis orals durant les activitats d'iniciació, posada en comú i comunicació de les activitats realitzades.
- ✓ Anàlisi i revisió de tasques i produccions de l'alumnat.
- ✓ Proves escrites i preguntes orals sobre l'assimilació dels sabers bàsics de les situacions d'aprenentatge . Autoavaluació i coavaluació.
- ✓ Observació de la motivació i interès de l'alumne/a davant de les Unitats Didàctiques.
- ✓ Utilització de l'intercanvi oral durant les activitats d'introducció, durant les posades en comú i durant la comunicació del contingut dels cartells de grup.
- ✓ Anàlisi i revisió d'activitats, tasques i produccions de l'alumnat, treball de grup i quaderns de classe.
- ✓ Interrogació i preguntes orals sobre l'assimilació dels conceptes bàsics dels dos/tres temes que componen la Unitat.
- ✓ Observació de l'aportació de material i de la participació de l'alumnat en els treballs de grup.

7.3. Tipus d'avaluació.

L'avaluació és un procés continu, sent la seua finalitat analitzar tot el procés d'ensenyament i aprenentatge. Abraça doncs molts aspectes. L'avaluació de l'alumnat té per objecte conèixer els coneixements que posseeix, el grau de maduresa i, en definitiva els progressos en la consecució dels objectius generals programats, a fi de detectar les dificultats amb que topa, conèixer les causes i ajustar les activitats programades i les estratègies didàctiques adaptades a les necessitats de l'alumnat. Per açò utilitzarem:

Avaluació inicial.

Al principi del curs, amb la finalitat d'establir el nivell actual de competència (NAC) de cada alumne. Per a esta avaluació utilitzarem:

- Els informes individualitzats elaborats pel professor del curs anterior, i que el trobarem a l'expedient de cada alumne/a.
- L'observació directa, realització d'exercicis i qüestionaris, etc.
- Una prova inicial, que en el meu cas consisteix en un control dels conceptes que deuen d'haver assolit en cursos anteriors. Es valorarà la correcció i la originalitat en les respostes.
- Els aspectes formals com la lletra llegible, etc.
- Informe del departament d'Orientació.

Avaluació trimestral.

S'obtindrà de traure la mitjana dels controls del trimestre, és a dir la valoració dels coneixements que entrarà com a nota de l'àrea, suposant un 50 % de la nota trimestral, més la suma dels procediments i hàbits de treball –on s'inclou el quadern, el treball de casa i a l'aula, les monografies, etc.– que suposarà un 30% de la nota total, mentre que l'actitud –on se té en compte la participació a les classes, l'aportació de materials de diferents fonts i l'interés per la matèria– es valorarà amb un 20%.

La nota final s'obtindrà de la mitjana dels tres trimestres o avaluacions, havent d'obtenir-se una mitjana de 5. No hi haurà controls específics de recuperació de matèria durant el curs ,

7.4. Criteris de qualificació.

La **ponderació valorativa** de la qualificació global de cada avaluació, així com de l'avaluació final, s'obtindrà de la suma dels següents percentatges:

- **50%:** En els SABERS BÀSICS i aspectes conceptuals (bàsicament controls orals -escrits on desenvolupen els continguts de cada tema)

- **30%:** En el desenvolupament de DESTRESES (aplicació de tècniques apreses, revisió del quadern de classe en els aspectes de contingut i presentació, treballs monogràfics, etc.)
- **20%:** En L'OBSERVACIÓ DIRECTA A L'AULA: comportament, participació en els debats de classe, en els treballs d'equip, etc.).

Respecte a les qualificacions, aquestes seran numèriques, anant del 0 al 10; considerant-se superada la matèria a partir del 5.

Per tal de qualificar als alumnes es tindran en compte els següents aspectes.

- Guia individual d'observació d'actituds i d'hàbits de treball.
- Registre individual de dades sobre l'execució d'activitats i qualitat de les mateixes.
- Proves escrites. Amb qüestions de tipus objectiu, d'interpretació de dades (en els climogrames), d'esquemes i quadres incomplets, de localització en mapes i d'exposició d'un xicotet tema.
- Intervencions orals.
- Llista de control i d'observació d'actituds i hàbits de treball individual que incloga indicadors referits al seu interès i curiositat, a l'ordre i la neteja en el treball o la participació i cooperació en les tasques i activitats d'equip.
- Aprenentatges i procediments bàsics del tema.

7.5. Activitats de reforç i ampliació.

Les diferents actuacions educatives hauran de preveure l'atenció a la diversitat de l'alumnat, compatibilitzant el desenrotllament de tots amb l'atenció personalitzada a les necessitats de cada un.

Estan previstes sessions de reforç a les àrees instrumentals per als alumnes que ho necessiten, segons el criteri de l'equip educatiu. El reforç en Ciències Socials consistirà en l'adaptació dels continguts conceptuals al nivell educatiu en què es trobe l'alumne/a, així com les proves d'avaluació i control. En alguns casos s'adaptaran els llibres de text amb continguts més simplificats.

Tanmateix, estan previstes activitats d'ampliació dels diferents continguts per a l'alumnat que ho necessiten. Aquestes activitats es realitzaran generalment com

a complement del deure que se'ls plantege per a treballar fora de classe i amb la consegüent revisió i correcció a classe.

Els controls que s'apliquen als alumnes amb NEE, s'adaptaran al seu nivell i les preguntes es trauran de les fitxes que prèviament hauran treballat.

10.4. PROGRAMACIÓ CIÈNCIES SOCIALS.

4t ESO A

Justificació. Contextualització.

Aquest curs tenim un grup de 4rt de ESO: 4rt ESO A amb 22 alumnes.

OBJECTIUS

Objectius de l'àrea en quart d'ESO.

1. Reconèixer els mecanismes essencials que regeixen el funcionament dels fets socials i econòmics dins de l'estructura de la nostra societat i, d'aquesta manera, comprendre i saber analitzar els problemes més urgents de les societats contemporànies (la immigració, la globalització, les desigualtats socioeconòmiques, etc.). (1)
2. Adquirir i utilitzar el vocabulari específic de l'àrea amb precisió i rigor. (11)
3. Obtindre i relacionar informació de fonts de diversos tipus i saber manejar i interpretar correctament diversos instruments de treball geogràfic com les gràfiques, els mapes, les sèries estadístiques, etc. (12, 13)
4. Utilitzar les noves tecnologies d'informació i de la comunicació per a la cerca, la gestió i el tractament de la informació. (12, 13)
5. Analitzar l'Europa del barroc: una població estancada, una economia de base agrària, una societat estamental, l'absolutisme monàrquic i l'art barroc. (5, 7, 8, 11)
6. Reconèixer les causes de la Guerra de Successió, la configuració de les aliances d'ambdós bàndols i la configuració política que va comportar l'aprovació dels decrets de Nova Planta. (5, 7, 8, 9, 11)
7. Entendre el significat polític dels Borbons en l'Espanya del segle XVIII: Les reformes de Felip V, Ferran VI i Carles III. (5, 7, 8, 11)
8. Analitzar les particularitats artístiques, polítiques, econòmiques i socials de la Comunitat Valenciana del segle XVIII (5, 7, 8, 9, 10)
9. Conèixer el pensament il·lustrat europeu en els seus vessants econòmics i polítics, i identificar els principals pensadors amb les seves aportacions analitzant la seva repercussió a Espanya i més concretament a la Comunitat Valenciana. (10, 11, 15)
10. Comprendre la ruptura històrica que va representar la Revolució Francesa analitzant les novetats polítiques que va aportar i reconèixer les causes i les idees que van conduir a la Restauració europea. (1, 5, 7, 11)
11. Conèixer i diferenciar les revolucions liberals ocorregudes el segle XIX, identificant els conceptes de nacionalisme i liberalisme, i prestar especial atenció a la seva influència en els processos d'unificació alemany i italià. (1, 5, 7, 11)
12. Conèixer les bases de la revolució industrial, les noves fonts d'energia, els sectors industrials, la revolució dels transports, l'organització del moviment obrer i les noves ideologies: marxisme, anarquisme i internacionalisme. (1, 5, 7, 11)

13. Analitzar el desenvolupament polític d'Espanya en general ,i de la Comunitat Valenciana, en particular, durant el segle XIX: la crisi de l'Antic Règim, la restauració de l'absolutisme, la independència de les colònies americanes, la revolució liberal, el Sexenni Democràtic i la Restauració. (5, 7, 8, 11)
14. Reconèixer les transformacions demogràfiques i agrícoles del segle XIX a Espanya prestant una atenció especial a la Comunitat Valenciana. (4, 5, 7, 8)
15. Analitzar les particularitats artístiques, culturals, polítiques, econòmiques i socials de la Comunitat Valenciana del segle XIX. (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11)
16. Explicar les causes de l'expansió colonial i de la Primera Guerra Mundial, així com les seves conseqüències a Europa. (4, 5, 7, 11, 13, 14, 15)
17. Conèixer els principals corrents artístics i culturals del segle XIX a Europa diferenciant els principals autors i les obres més significatives del període. (6, 10, 11)
18. Conèixer les característiques principals del període d'entreguerres: la Revolució russa, el crac del 29 i la gran depressió, el feixisme italià i el nazisme alemany. (5, 7, 14, 15)
19. Conèixer la història espanyola des de la crisi de la Restauració, la II República i la Guerra Civil, prestant especial atenció a la Comunitat Valenciana. (5, 7, 9, 11)
20. Explicar les causes i les conseqüències de la Segona Guerra Mundial. (5, 7, 11)
21. Identificar els aspectes més significatius del món bipolar i les característiques de cada un dels blocs: el capitalista i el socialista. (5, 7, 11)
22. Conèixer les causes de la caiguda dels blocs i les característiques principals del món actual.(5, 7)
23. Analitzar l'evolució dels aspectes econòmics, polítics i socials del règim franquista a Espanya, prestant especial atenció a la Comunitat Valenciana. (5, 7, 9, 14)
24. Conèixer el procés de transició cap a la democràcia que es va iniciar amb la mort de Franco, prestant especial atenció a la Comunitat Valenciana. (5, 7, 9, 14)
25. Conèixer el procés de formació de la Unió Europea, les institucions europees i la seva tasca, així com les conseqüències de l'annexió espanyola. (4, 5, 7)
26. Reconèixer els distints governs democràtics espanyols i les seves principals línies d'actuació des de la transició fins a l'actualitat, reflexionant sobre l'evolució política, econòmica i cultural en la Comunitat Valenciana. (4, 5, 6, 7, 8, 14)
27. Identificar els principis que regeixen la Constitució espanyola de 1978 en la forma de govern de l'Estat espanyol, la seva organització estatal i valorar-la com a garantia de les llibertats individuals i col·lectives. (5, 7, 8, 14)
28. Explicar els distints mecanismes de participació de la ciutadania espanyola en l'exercici del poder a escala continental, estatal i autonòmica, reconèixer la funció dels partits polítics i identificar els partits polítics més importants d'Espanya, tot fent referència a la Comunitat Valenciana. (14)
29. Identificar els principals corrents artístics del segle XX en el món prestant atenció a la contribució espanyola a les arts figuratives durant aquest segle,

tant en pintura, escultura com arquitectura, prestant especial atenció a la Comunitat Valenciana. (8, 9, 10)

30. Explicar les raons de la globalització econòmica a escala planetària i conèixer els principals moviments socials que s'oposen al procés de globalització. (4, 5, 7)
31. Identificar les distintes àrees geopolítiques, econòmiques i culturals del món; analitzar els fluxos comercials i els principals problemes de desequilibri socioeconòmic entre elles. (4)
32. Sensibilitzar-se amb els principals problemes del món actual (el desigual accés als recursos, la globalització, els conflictes polítics, etc.), entenent-los com una problemàtica en la qual tots hi estem implicats i de la qual tots en som responsables. (1, 4, 5, 7, 14)
33. Valorar l'impacte de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) en l'accés a la informació, el flux de capitals i el comerç mundial. (12, 15)
34. Analitzar els problemes derivats del desigual accés a la riquesa en el món (fam, baix nivell educatiu, desequilibris demogràfics, etc.) i reflexionar sobre l'actuació dels organismes que tracten de lluitar contra la pobresa. (4, 14)
35. Reconèixer les característiques singulars del patrimoni natural, històric i artístic de la Comunitat Valenciana i d'Espanya, assumint les responsabilitats que en suposa la protecció i la conservació. (6, 8, 9, 10)
36. Valorar la diversitat cultural al món, a Espanya i a la Comunitat Valenciana, i ser respectuosos i tolerants amb les actituds, creences i formes de vida de persones o grups que pertanyen a societats o cultures diferents a la pròpia. (6, 10, 14, 15)
36. Apreciar els drets i les llibertats de les persones com a una fita irrenunciable de la humanitat, denunciar les actituds discriminatòries i injustes, i mostrar-se solidari amb els qui estiguin privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris. (14, 15)
37. Reconèixer les actituds i les situacions discriminatòries que han tingut lloc al llarg de la història per raons de raça, sexe, religió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social, i mostrar una actitud solidària amb els individus i les col·lectivitats que han estat objecte d'aquesta discriminació. (5, 7, 14, 15)

COMPETÈNCIES CLAU

LES COMPETÈNCIES CLAU EN EL CURRÍCULUM DE LA LOMLOE

L'adquisició de competències és un llarg procés que inclou tota la vida de cada ésser humà. S'inicia en l'etapa acadèmica i continua en la vida adulta. Ara bé, els anys de formació escolar són fonamentals per al desenvolupament personal, social i professional posterior.

Precisament per afavorir al màxim aquest desenvolupament, s'han identificat un grup de set competències, que, pel seu rol vertebrador, s'han anomenat Competències Clau:

- Comunicació lingüística
- Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia
- Competència digital
- Aprendre a aprendre
- Competències socials i cíviques
- Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor
- Consciència i expressions culturals

COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA

La competència en comunicació lingüística és el resultat de l'acció comunicativa en un context social i cultural determinat.

És una competència complexa que inclou tant aspectes pròpiament lingüístics com socials, culturals i pràctics.

El seu desenvolupament s'articula al voltant de cinc components relacionats amb els seus àmbits d'aplicació o dimensions:

- El **component lingüístic** se centra, principalment, en les dimensions lèxica, gramatical, semàntica, fonològica, ortogràfica i ortoèpica.
- El **component pragmàtic-discursiu** contempla les dimensions relacionades amb l'aplicació del llenguatge i els discursos en contextos comunicatius concrets.
- El **component sociocultural** inclou les dimensions centrades en el coneixement del món i la dimensió intercultural.
- El **component estratègic** se centra en el desenvolupament de destreses i estratègies comunicatives per a la lectura, l'escriptura, la parla, l'escolta i la conversa.
- El **component personal** potencia l'actitud, la motivació i els trets de la personalitat a través de la interacció comunicativa.

COMPETÈNCIA MATEMÀTICA I COMPETÈNCIES BÀSIQUES EN CIÈNCIA I TECNOLOGIA

a) La competència matemàtica.

La competència matemàtica implica la capacitat d'aplicar el raonament matemàtic i les seues eines per a descriure, interpretar i predir diferents fenòmens en el seu context. Aquesta competència exigeix coneixements sobre:

- Els nombres, les mesures i les estructures.
- Les operacions i les representacions matemàtiques.
- La comprensió dels termes i els conceptes matemàtics.

La competència matemàtica comporta, al seu torn, el desenvolupament d'un seguit de destreses que se centren en:

- L'aplicació de les eines i els coneixements matemàtics a diferents contextos personals, socials, professionals i científics.
- La realització de judicis fundats i de cadenes argumentals en la realització de càlculs.
- L'anàlisi de gràfics i representacions matemàtiques i la manipulació d'expressions algebraiques.

Aquests coneixements i destreses s'articulen en quatre àrees interrelacionades entre si i relacionades amb els nombres, l'àlgebra, la geometria i l'estadística:

- La quantitat se centra en la quantificació dels atributs dels objectes, les relacions, les situacions i les entitats del món.
- L'espai i la forma inclouen fenòmens del nostre entorn visual i físic com ara propietats i posicions d'objectes o descodificació d'informació visual.
- El canvi i les relacions se centren en les relacions entre els objectes i les circumstàncies en què aquests objectes s'interrelacionen.
- La incertesa i les dades són un element central de l'anàlisi matemàtica present en diferents moments del procés de resolució de problemes.

b) Les competències bàsiques en ciència i tecnologia

Les competències bàsiques en ciència i tecnologia proporcionen un acostament al món físic, tot propiciant:

- La interacció responsable amb el medi natural a través d'accions que afavoreixen la conservació del medi natural.
- El desenvolupament del pensament científic amb l'aplicació dels mètodes propis de la racionalitat científica i les destreses tecnològiques.

Els àmbits que cal abordar per a adquirir les competències en ciències i tecnologia són:

- Sistemes físics, que estan associats al comportament de les substàncies en l'àmbit fisicoquímic.
- Sistemes biològics propis dels éssers vius dotats d'una complexitat orgànica que cal conèixer per preservar-los i per evitar-ne el deteriorament.
- Sistemes de la Terra i de l'espai des de la perspectiva geològica i cosmogònica, centrada en l'origen de l'univers i de la Terra.
- Sistemes tecnològics derivats, bàsicament, de l'aplicació dels coneixements científics als usos quotidians d'instruments, màquines i eines.

COMPETÈNCIA DIGITAL

La competència digital implica l'ús creatiu, crític i segur de les tecnologies de la informació i la comunicació per afavorir-ne l'ús en l'entorn laboral, potenciar l'aprenentatge, gestionar el temps lliure i contribuir a la participació en la societat.

Per a assolir aquests objectius, el desenvolupament de la competència s'articula al voltant dels àmbits següents:

- La informació, particularment la gestió de la informació, el coneixement dels suports a través dels quals es difon i l'ús de motors de recerca.
- La comunicació, desenvolupant el coneixement dels mitjans de comunicació digital i la utilització de paquets de programari de comunicació.
- La creació de continguts, centrant-se en l'ús de diversos formats (text, àudio, vídeo, imatges) i programes/aplicacions per a crear continguts.
- La seguretat, que implica conèixer els riscos associats a l'ús de les tecnologies o de recursos en línia i les estratègies o actituds adequades per a evitar-los.
- La resolució de problemes, centrada en l'ús de dispositius digitals per a resoldre problemes i la identificació de fonts per a buscar ajuda teòrica o pràctica.

APRENDRE A APRENDRE

La competència per aprendre a aprendre es caracteritza per l'habilitat a l'hora d'iniciar l'aprenentatge, organitzar-lo i persistir-hi.

És una competència fonamental per facilitar l'aprenentatge al llarg de la vida i s'articula al voltant de:

- La capacitat per motivar-se a aprendre, que depèn de la curiositat i la consciència de la necessitat d'aprendre de l'alumnat.
- L'organització i la gestió de l'aprenentatge, que demana conèixer i controlar els processos d'aprenentatge propis en la realització de les tasques d'aprenentatge.

Al seu torn, l'organització i la gestió de l'aprenentatge es desenvolupa a través de dos aspectes clau de la competència per aprendre a aprendre:

- La comprensió de processos mentals implicats en l'aprenentatge: què se saben i què desconeixen, i el coneixement de disciplines i estratègies per dur a terme una tasca.
- L'adquisició de destreses d'autoregulació i control fonamentats en el desenvolupament d'estratègies de planificació, revisió i avaluació.

COMPETÈNCIES SOCIALS I CÍVIQUES

a) La competència social

La competència social es relaciona amb el benestar personal i col·lectiu pel que fa a la salut, tant física com mental, i a l'estil de vida saludable que l'afavoreix.

Aquesta competència està estretament lligada als entorns socials immediats de l'alumnat i s'articula a través de:

- Els coneixements que permeten comprendre i analitzar de manera crítica els codis de conducta i els usos de diferents societats i entorns.
- La comprensió de conceptes bàsics relatius a l'individu, al grup, a l'organització del treball, a la igualtat i a la no-discriminació.
- El reconeixement de les dimensions intercultural i socioeconòmica de les societats europees.

La competència cívica

La competència cívica es basa en el coneixement dels conceptes de

democràcia, justícia, igualtat, ciutadania i drets civils. Aquest coneixement comporta al seu torn:

- La comprensió de com es formulen aquests conceptes en la Constitució, la Carta dels Drets Fonamentals de la UE i altres declaracions internacionals.
- L'aplicació d'aquests conceptes en diverses institucions a escala local, regional, nacional, europea i internacional.
- La identificació dels esdeveniments contemporanis més destacats i la comprensió de processos socials i culturals de la societat actual.

La competència cívica comporta, al seu torn, el desenvolupament d'un seguit de destreses que se centren en:

- L'habilitat per interactuar eficaçment en l'àmbit públic i per manifestar solidaritat i interès per a resoldre els problemes que afecten la comunitat.
- La reflexió crítica i creativa i la participació constructiva en les activitats de la comunitat o de l'àmbit mediat i immediat.
- La presa de decisions en els contextos local, nacional i europeu i, en particular, per mitjà de l'exercici del vot i de l'activitat social i cívica.

SENTIT D'INICIATIVA I ESPERIT EMPRENEDOR

La competència sentit d'iniciativa i esperit emprenedor implica la capacitat de transformar les idees en accions, per a la qual cosa es requereix:

- Adquirir consciència de la situació en la qual s'ha d'intervindre o que s'ha de resoldre.
- Planificar i gestionar els coneixements, destreses o habilitats i actituds necessaris amb criteri propi, amb la finalitat d'assolir l'objectiu previst.

Aquests objectius s'assoleixen, en la competència sentit d'iniciativa i esperit emprenedor, a través dels àmbits següents:

- La capacitat creadora i d'innovació centrada en el desenvolupament de la creativitat, l'autoconeixement, l'autonomia, l'esforç i la iniciativa.
- La capacitat proactiva de gestionar projectes, que implica destreses com la planificació, la gestió i la presa de decisions o la resolució de problemes.
- La capacitat de gestionar el risc i manejar la incertesa en diferents contextos i situacions.
- Les qualitats de lideratge i de treball, tant individual com formant part d'un equip o liderant-lo.
- El sentit crític i de la responsabilitat, en especial pel que fa a assumir les pròpies responsabilitats.

CONSCIÈNCIA I EXPRESSIONS CULTURALS

La competència en Consciència i expressions culturals s'articula al voltant dels aspectes següents:

- Conèixer les manifestacions culturals i artístiques i valorar-les com una font d'enriquiment personal i com a part del patrimoni dels pobles.
- Desenvolupar la pròpia capacitat estètica i creadora vinculada al domini de les capacitats relacionades amb diferents codis artístics i culturals.

Aquests aspectes de la competència en Consciència i expressions culturals es desenvolupen a través de:

- El coneixement de gèneres, estils, tècniques i llenguatges artístics.
- El desenvolupament de la capacitat i l'interés per expressar-se i per comunicar idees.
- La potenciació de la iniciativa, la creativitat i la imaginació.
- L'interés per les obres artístiques i la participació en la vida cultural de l'entorn.
- La capacitat d'esforç i la disciplina necessàries per a la producció artística.

SABERS BÀSICS. ESTRUCTURA I CLASSIFICACIÓ

Continguts comuns

- Localització en el temps i en l'espai de períodes i esdeveniments històrics. Identificació de nocions de simultaneïtat i evolució. Representació gràfica de seqüències temporals.
- Estudi de causes i conseqüències en els fets i processos històrics distingint la seua naturalesa. Identificació de la multiplicitat causal en els fets socials. Anàlisi del paper social dels homes i de les dones en la història.
- Obtenció d'informació de fonts documentals i iconogràfiques elaboració escrita d'aquella.
- Coneixement d'elements bàsics que configuren els estils artístics i interpretació d'obres significatives.
- Valoració de l'herència cultural i del patrimoni artístic com a riquesa que cal preservar i amb la conservació del qual cal col·laborar.
- Busca de la relació entre processos històrics de l'època medieval o moderna i el temps present.
- La importància del patrimoni documental per a l'estudi de la Història: els grans arxius històrics nacionals.
- Realització de debats, anàlisi de casos o resolució de problemes sobre alguna qüestió d'actualitat fonamentant les opinions, argumentant les propostes, respectant les dels altres i utilitzant el vocabulari geogràfic adequat.
- Elaboració de treballs de síntesi o d'indagació utilitzant informació de fonts variades i presentació correcta d'estos, combinant diferents formes d'expressió, incloses les possibilitats proporcionades per les tecnologies de la informació i la comunicació.

- Anàlisi i interpretació dels diferents paisatges històrics i dels elements que els configuren.
- Adquisició i aplicació del vocabulari històric i artístic bàsic en la realització d'exposicions orals i escrites d'informes i opinions de contingut social.
- Obtenció d'informació mitjançant fonts diverses (iconogràfiques, arqueològiques, d'obres d'art, escrites, TIC, etc.). Classificació del tipus d'informació que proporcionen i elaboració escrita de la informació obtinguda. Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per a l'estudi de la història, tant en la recerca d'informació com en la comunicació de resultats.

Continguts mínims:

- Conèixer els trets característics de l'Antic Règim.
- Identificar els factors que van desencadenar les revolucions polítiques a Europa i a Amèrica.
- Identificar els factors que van fer possible el desenvolupament de la industrialització.
- Definir el nacionalisme del s. XIX i les conseqüències en el mapa polític europeu.
- Espanya en el s. XIX : la Guerra de la Independència i les Corts de Cadis.
- Identificar les causes i conseqüències de la Primera Guerra Mundial.
- Conèixer la Rússia del començament del s. XX.
- Caracteritzar el feixisme i el nazisme.
- Reconèixer les causes i les conseqüències de la Segona Guerra Mundial.
- Analitzar el desenvolupament de la Segona República i la Guerra Civil .
- Definir guerra freda i conèixer els dos blocs antagònics que la formaven.
- Explicar com la situació de molts països del Tercer Món és responsabilitat del colonialisme i posterior descolonització.
- Diferenciar l'Europa occidental de la oriental.

- Caracteritzar el franquisme.
- Valorar l'evolució de la UE.
- Explicar el procés de transició política.

SITUACIONS D'APRENENTATGE

- Organització de les situacions d'aprenentatge

1. EL SEGLE XVIII: LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM. DE SERFS A CIUTADANS

1. L'EUROPA DEL SEGLE XVIII
2. LA SOCIETAT ESTAMENTAL
3. EL PENSAMENT IL·LUSTRAT
4. LA FALLIDA DE L'ABSOLUTISME
5. LA REVOLUCIÓ AMERICANA
6. EL SEGLE XVIII A ESPANYA: ELS BORBONS
7. EL REFORMISME BORBÒNIC
8. L'ESCLAT DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA
9. LES ETAPES DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA (1)
10. LES ETAPES DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA (2)
11. L'IMPERI NAPOLEÒNIC
12. RESTAURACIÓ, LIBERALISME I NACIONALISME
13. LES REVOLUCIONS LIBERALS I NACIONALS
14. CAP A UNA EUROPA DE NACIONS

2. LA INDUSTRIALITZACIÓ DE LES SOCIETATS EUROPEES .UN MÓN CONNECTAT

1. AUGMENT DEMOGRÀFIC I EXPANSIÓ AGRÍCOLA
2. L'ERA DEL MAQUINISME
3. LA REVOLUCIÓ DELS TRANSPORTS
4. EL CAPITALISME INDUSTRIAL
5. LA SEGONA FASE DE LA INDUSTRIALITZACIÓ
6. LA NOVA SOCIETAT INDUSTRIAL
7. MARXISME, ANARQUISME I INTERNACIONALISME

3. L'ESPANYA DEL SEGLE XIX: LA CONSTRUCCIÓ D'UN RÈGIM LIBERAL

1. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1808-1814)
2. L'ENFRONTAMENT ENTRE ABSOLUTISME I LIBERALISME
3. INDEPENDÈNCIA DE LES COLÒNIES AMERICANES (1808-1826)

4. LA REVOLUCIÓ LIBERAL (1833-1843)
5. L'ETAPA ISABELINA: EL LIBERALISME MODERAT (1843-1868)
6. EL SEXENNI DEMOCRÀTIC (1868-1874)
7. LA RESTAURACIÓ MONÀRQUICA (1874-1898)
8. LA POBLACIÓ ESPANYOLA EN EL SEGLE XIX
9. LES TRANSFORMACIONS EN L'AGRICULTURA
10. ELS INICIS DE LA INDUSTRIALITZACIÓ
11. MINERIA I FERROCARRIL
12. LA INDÚSTRIA ESPANYOLA DES DE FINALS DEL SEGLE XIX
13. LA SOCIETAT ESPANYOLA DEL SEGLE XIX
14. MOVIMENT OBRER: ANARQUISME I MARXISME

4. L'ÈPOCA DE L'IMPERIALISME. IMPERIALISME I GRAN GUERRA

1. L'IMPERIALISME I LES SEVES CAUSES
2. CONQUESTA, ORGANITZACIÓ I EXPLOTACIÓ DE LES COLÒNIES
3. EL REPARTIMENT DEL MÓN
4. LES CONSEQÜÈNCIES DE LA COLONITZACIÓ
5. LES CAUSES DE LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL
6. LA GRAN GUERRA
7. L'ORGANITZACIÓ DE LA PAU
6. L'ART EN EL CANVI DE SEGLE: L'IMPRESSIONISME
7. EL MODERNISME
8. LA REVOLUCIÓ RUSSA

5. EL PODER DE LA PROPAGANDA . L'EUROPA DELS DICTADORS

1. LA URSS DE STALIN
2. ELS ESTATS UNITS: ELS FELIÇOS ANYS 20
3. EL "CRAC" DEL 29 I EL "NEW DEAL"
4. EL FEIXISME ITALIÀ
5. LA INSTAURACIÓ DEL NAZISME A ALEMANYA
6. EL III REICH ALEMANY
7. L'ART DE LA REBEL·LIA

6. TEMPS DE CONFRONTACIÓ A ESPANYA (1902-1939)

1. EL DECLIVI DEL TORN DINÀSTIC (1898-1917)
2. CRISI DE LA RESTAURACIÓ I DICTADURA (1917-1931)
3. DE LA MONARQUIA A LA REPÚBLICA

4. EL BIENNI REFORMISTA (1931-1933)
5. EL BIENNI CONSERVADOR I EL FRONT POPULAR (1933-1936)
6. L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL (1936-1939)
7. LES DUES ZONES ENFRONTADES
8. L'EVOLUCIÓ BÈL·LICA

7. LA II GUERRA MUNDIAL I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES

1. CAUSES I CONTENTENTS DE LA SEGONA GUERRA MUNDIAL
2. EL DESENVOLUPAMENT DEL CONFLICTE (1939-1945)
3. LES CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA
4. LA FORMACIÓ DE BLOCS ANTAGÒNICS
5. GUERRA FREDA I COEXISTÈNCIA PACÍFICA
6. LA FI DELS IMPERIS COLONIALS
7. DESCOLONITZACIÓ I TERCER MÓN

8. ESPANYA DURANT EL FRANQUISME. UNA GENERACIÓ DIVIDIDA I SENSE DEMOCRÀCIA

1. EL FRANQUISME: UNA DICTADURA MILITAR
2. LA POSTGUERRA: MISÈRIA I AUTARQUIA
3. L'ÈPOCA DEL DESENVOLUPAMENT (1959-1973)
4. LA MODERNITZACIÓ DE LA SOCIETAT ESPANYOLA
5. L'OPOSICIÓ AL FRANQUISME
6. LA FI DEL FRANQUISME

9. BLOCS I GUERRA FREDA

1. ELS ESTATS UNITS, LÍDER DEL MÓN CAPITALISTA
2. L'EUROPA OCCIDENTAL (1945-1973)
3. EL JAPÓ, UNA POTÈNCIA ASIÀTICA
4. LA UNIÓ SOVIÈTICA, UNA GRAN POTÈNCIA
5. L'EXPANSIÓ DEL COMUNISME
6. CRISI ECONÒMICA I POLÍTICA EN ELS PAÏSOS INDUSTRIALITZATS
7. CRISI I ENFONSAMENT DEL COMUNISME

10. ESPANYA EN DEMOCRÀCIA

1. LA INSTAURACIÓ DE LA DEMOCRÀCIA
2. L'ESPANYA DE LES AUTONOMIES
3. LA CRISI DEL GOVERN D'UCD
4. L'ETAPA SOCIALISTA (1982-1996)
5. ELS GOVERNS DEL PARTIT POPULAR (1996-2004)
6. LA SOCIETAT ESPANYOLA EN EL CANVI DE SEGLE

11. L'ERA GLOBAL I DIGITAL. EL MÓN DESPRÉS DE LA CAIGUDA DEL MUR DE BERLÍN

1. LA CREACIÓ DE LA UNIÓ EUROPEA
2. LES INSTITUCIONS EUROPEES EN L'ACTUALITAT
3. LES POLÍTIQUES COMUNES DE LA UNIÓ EUROPEA
4. ELS REPTES DE FUTUR DE LA UNIÓ EUROPEA
6. LA INTEGRACIÓ D'ESPANYA EN LA COMUNITAT EUROPEA
7. ESPANYA, UN PAÍS DE LA UNIÓ EUROPEA
8. EL NOU ORDRE INTERNACIONAL
9. CONFLICTES EN EL MÓN ACTUAL
10. LA GLOBALITZACIÓ
11. UN MÓN DESIGUAL
12. LA SOCIETAT DEL SEGLE XX
13. LA REVOLUCIÓ TECNOLÒGICA
14. ELS REPTES DEL MÓN ACTUAL
15. LA RUPTURA ARTÍSTICA DEL SEGLE XX

- DISTRIBUCIÓ DEL TEMPS.

SITUACIONS D'APRENENTATGE	TEMPORALITZACIÓ
1. El segle XVIII: La Crisis de l'Antic Règim	Setembre - Octubre
2. Les revolucions industrials	Octubre/Novembre
3. El s. XIX a Espanya	Novembre
4. Imperialisme i Gran Guerra	Desembre
5. L'Europa dels dictadors	Gener
6. Espanya durant el primer terç del s. XX	Febrer
7. La Segona Guerra Mundial	Febrer / Març
8. La Dictadura franquista	Març/Abril
9. Un món dividit: Guerra Freda i Descolonització	Abril
10. Espanya des del 1975 fins hui	Maig
11. El món després de la caiguda del mur de Berlín	Juny

6. METODOLOGIA

6.1. Metodologia general i específica

En el marc de la seua Programació Didàctica, els centres han de precisar, en cada Curs, els objectius que garanteixen les Competències Clau, segons el currículum, assumir-los com a objectius del centre i determinar la participació de cadascuna de les àrees del currículum en la consecució de les competències.

El caràcter multidisciplinari de moltes de les competències s'allunya de la concepció del currículum com un conjunt de compartiments estancs entre les diverses àrees i matèries i, per això, requereix una coordinació d'actuacions docents en les quals el treball en equip ha de ser una constant.

Així doncs, el desenvolupament de la Programació Docent de Centre requereix tant processos de formació i elaboració reflexiva i intel·lectual per part de l'equip docent, com diversos mètodes de treball cooperatiu. Aquests mètodes han de ser respectuosos amb la diversitat dels docents, però han de generar il·lusió per col·laborar en un projecte comú en el qual cadascú aportarà la seua millor experiència professional i aprendrà i compartirà coneixements amb altres companys.

El currículum de cada Centre no es limitarà a les competències clau, malgrat que les incloga. En el currículum hi haurà competències clau fonamentals i altres que no ho seran tant, perquè cada alumne puga desenvolupar al màxim les seues potencialitats a partir dels Estàndards d'aprenentatge propis de cada àrea o matèria. No es pot oblidar que la funció de l'escola és garantir uns mínims per a tots i, alhora, el màxim per a cada alumne.

El desenvolupament de competències va acompanyat d'una pràctica pedagògica exigent tant per a l'alumnat com per al professorat. Per a l'alumnat, perquè s'ha d'implicar en l'aprenentatge i ha d'adquirir les habilitats que li permetran construir els seus propis esquemes explicatius per comprendre el món on viu, construir la seua identitat personal, interactuar en situacions variades i continuar aprenent.

Per al docent, perquè haurà de desplegar els recursos didàctics necessaris que li permetran desenvolupar els continguts propis de l'àrea com a components de les Competències Clau, i poder assolir els objectius del currículum. No obstant això, malgrat que les competències tenen un caràcter transversal i interdisciplinari respecte de les disciplines acadèmiques, això no ha d'impedir que des de cada àrea es determinen aprenentatges específics que resulten rellevants en la consecució de competències concretes.

El docent haurà de buscar situacions pròximes als alumnes perquè aquests puguin aplicar, en diferents contextos, els continguts dels quatre sabers que conformen cadascuna de les competències (saber, saber fer, saber ser i saber estar). Així mateix, crearà contextos i situacions que representen reptes per als alumnes, que els conviden a qüestionar-se els seus sabers actuals, que els obliguen a ampliar la

perspectiva i a contrastar les seues opinions amb les dels seus companys, a justificar i a interpretar amb rigor, etc.

Per a treballar les competències bàsiques relacionades amb el domini emocional i les habilitats socials tindran un especial protagonisme les activitats de planificació i d'execució de tasques en grup que afavoreixen el diàleg, l'escolta, la cooperació i la confrontació d'opinions.

La forma d'avaluar el nivell de competència assolit serà a través de l'aplicació dels coneixements i les habilitats treballades. Ara bé, les competències suposen un domini complet de l'activitat en qüestió; no són només habilitats, malgrat que aquestes sempre estiguen presents. Per tant, a més a més de les habilitats, també es tindran en compte les actituds i els elements cognitius.

El repte de l'avaluació rau en l'obligació d'obtenir uns resultats concrets, perquè les administracions educatives realitzaran una avaluació general de diagnòstic la finalitat de la qual serà comprovar el grau d'adquisició de les competències bàsiques en cada nivell educatiu

6.2. Recursos didàctics i organitzatius

Recursos Didàctics

Per a cada tema, els Recursos Didàctics disponibles són els següents:

1. Llibre de l'Alumne i de l'Alumna

2. *Quaderns d'Activitats*

Els Quaderns d'Activitats serveixen per a reforçar continguts bàsics del Llibre de l'Alumne i de l'Alumna. D'altra banda, en combinació amb la resta de materials, són un instrument per atendre les necessitats individuals de l'alumnat, ja que permeten practicar els coneixements que seqüencien els diferents temes.

3. Recursos Didàctics

Adreces d'internet. Cada tema disposa d'adreces d'internet que serveixen per a reforçar i complementar els continguts, les habilitats i les competències treballades a cada tema.

Activitats d'Avaluació Inicial. Una pàgina d'activitats dissenyades per a avaluar els coneixements previs de l'alumnat abans de començar l'estudi de cada tema.

Activitats de Reforç i d'Ampliació. Una pàgina d'activitats de reforç i una altra d'ampliació permeten consolidar els coneixements dels continguts del tema i ampliar-ne alguns aspectes importants.

Activitats d'Avaluació Final. Deu preguntes seguint el model de les avaluacions de diagnòstic per a l'Educació Secundària Obligatoria permeten avaluar el nivell d'assoliment dels alumnes per a cadascun dels Estàndards d'Aprenentatge.

Recursos Organitzatius

L'organització dels recursos materials i personals és un element bàsic per fer possible el desenvolupament del procés d'aprenentatge-ensenyament. Algunes de les decisions més rellevants en l'ús dels recursos didàctics i organitzatius seran:

- Establir els mecanismes de coordinació de responsabilitats educatives (els instruments, els espais i els temps d'aquesta coordinació). S'establiran les responsabilitats de la comissió de coordinació pedagògica, dels departaments didàctics i dels equips docents en totes les mesures d'atenció a la diversitat.
- Definició dels principis generals sobre metodologia i didàctica per a l'atenció a la diversitat (tal com hem vist a la secció anterior).
- Definició dels criteris per assignar els espais i per distribuir els temps en l'organització de les mesures d'atenció a la diversitat.

En relació amb l'organització dels espais: s'atendran tant els processos educatius que afavoreixen la individualització de l'aprenentatge com altres més socialitzadors. En primer lloc, en relació amb els espais comuns (passadissos, patis, lavabos, biblioteca, aules d'usos múltiples, laboratoris...), es procurarà que siguen accessibles per a tots els alumnes que presenten deficiències de qualsevol mena. En segon lloc, l'interior de l'aula habitual haurà de facilitar la realització d'una diversitat d'activitats. El mobiliari serà adaptat, lleuger i funcional..

En relació amb la distribució del temps, pel que fa a l'horari dels alumnes: tot i respectant les normes imposades des de l'administració educativa, l'atenció a la diversitat exigeix una certa flexibilitat per agrupar hores de classe diferents de les ordinàries. D'aquesta manera es facilita la realització d'activitats interdisciplinàries, d'agrupaments flexibles de reforç, aprofundiments, etc. Pel que fa a l'horari dels professors, cal establir uns temps per a la coordinació entre professors d'àrees diferents i entre professors de cursos diferents. La coordinació del professorat és un dels factors clau en l'organització i l'eficàcia de l'atenció a la diversitat.

- Establir els criteris per a l'organització i la selecció dels materials curriculars i altres recursos didàctics necessaris per a l'atenció a la diversitat.

En relació amb l'organització dels materials curriculars per a l'alumnat (llibres, cartografies, material de laboratori, instruments musicals, material per a educació física...), cal tindre en compte alguns criteris com: ús compartit per tots els alumnes, que no siguen discriminatoris, que siguen segurs i adaptats a l'edat dels alumnes, que no siguen perjudicials per al medi ambient...

En relació amb els materials curriculars per al professorat: han de ser recursos útils i pràctics per a l'elaboració i el desenvolupament del projecte curricular, i per a l'elaboració de les programacions d'aula. S'ha de tindre en compte que aquests materials respecten la pluralitat d'opcions didàctiques que pot seguir el professorat...

6.3. Activitats complementàries

Podem definir les activitats complementàries i extraescolars com aquelles que contribueixen de manera important al desenvolupament integral de la personalitat de l'alumne i constitueixen un camp específic per a la iniciativa i la capacitat d'organització del Centre.

Les activitats complementàries i extraescolars han de considerar-se com accions complementàries que tenen com a finalitat primordial, propiciar el ple

desenvolupament de la personalitat de l'alumne, en la finalitat del qual és imprescindible que transcendeixen l'àmbit purament acadèmic estenent l'acció formativa dels alumnes fins al mitjà en què el Centre Educatiu es trobi inserit i incidint en els seus aspectes econòmics, culturals, sociolaborals, etcètera, pel que no han d'enfocar-se com activitats imprescindibles per a la consecució dels objectius específics assignats a les determinades matèries, sinó com un complement de l'acció instructiva i formativa d'aquestes.

Els objectius a aconseguir amb la realització d'activitats complementàries i extraescolars són:

Afavorir el desenvolupament personal dels alumnes i el seu accés al patrimoni cultural, sense discriminació alguna per raons de sexe, raça, capacitat o origen social.

Adaptar-se a les peculiaritats i interessos individuals dels alumnes.

Respondre a les exigències d'una societat democràtica, complexa i tecnificada.

Compensar les desigualtats socials, culturals o per raó de sexe, sense incórrer en el favoritisme, però tenint en compte les diverses capacitats dels alumnes.

Preparar la inserció a la vida activa, per al desenvolupament de les responsabilitats socials i professionals pròpies de l'existència adulta.

Es consideren activitats extraescolars en els centres públics d'ensenyament, senyalant alguns aspectes que les caracteritzen:

Completen la formació mínima que han de rebre tots els ciutadans i ciutadanes.

Són activitats que no poden formar part de l'horari lectiu, és a dir, de l'horari que forma la jornada escolar, inclosos els períodes de descans que s'estableixen entre dos classes consecutives.

Tenen caràcter voluntari, per tant cap alumne pot ser obligat a assistir a aquestes activitats.

No formen part del procés d'avaluació individual per on passa l'alumnat per a la superació dels diferents ensenyaments que integren els plans d'estudis, encara que el projecte ha de ser avaluat com a part del pla anual d'actuació del centre educatiu.

No poden constituir motiu ni mitjà de discriminació alguna per cap membre de la comunitat educativa.

No poden tindre caràcter lucratiu.

Han d'incloure's a la programació general anual, una vegada aprovades pel Consell Escolar del centre.

7. AVALUACIÓ

7.1. Criteris d'avaluació generals.

1. Analitzar les transformacions del segle XVIII, especialment les del reformisme borbònic a Espanya i Amèrica, amb referència explícita al final del foralisme valencià.

2. Distingir els canvis polítics que condueixen a la crisi de l'Antic Règim i a les revolucions liberals, així com la seua repercussió a Espanya.

3. Comprendre els trets fonamentals de les revolucions liberals burgeses i assenyalar, a través d'exemples representatius, els grans processos de transformació que va experimentar el món occidental en el segle XIX.

4. Identificar i caracteritzar les distintes etapes de l'evolució política i econòmica d'Espanya durant el segle XIX, amb especial referència a l'expansió econòmica valenciana de finals del segle XIX.
5. Comprendre les transformacions socioeconòmiques de la Revolució industrial, així com els esdeveniments més rellevants que expliquen el protagonisme d'Europa durant l'època de l'imperialisme, les seues conseqüències i el seu declivi.
6. Analitzar el procés de consolidació de l'Estat liberal i del sistema capitalista en el món, relacionant-ho amb l'expansió colonial i identificar les seues peculiaritats a Espanya.
7. Assenyalar les connexions entre els principals esdeveniments mundials i conflictes de la primera mitat del segle XX.
8. Identificar i caracteritzar les distintes etapes de l'evolució política i econòmica d'Espanya durant el segle XX, els avanços i retrocessos fins a aconseguir la modernització econòmica, la consolidació del sistema democràtic i la pertinença a la Unió Europea.
9. Caracteritzar i situar cronològicament i geogràficament les grans transformacions i conflictes mundials que han tingut lloc en la segona meitat del segle XX i aplicar este coneixement a la comprensió d'alguns dels problemes internacionals més destacats de l'actualitat.
10. Conèixer les característiques essencials dels principals estils artístics des del segle XVIII al XX, amb particular atenció a Espanya. Conèixer les principals característiques de l'art barroc valencià, la il·lustració valenciana, el modernisme valencià i la pintura expressionista, així com les principals manifestacions culturals en la Comunitat Valenciana en el segle XX.
11. Identificar les causes i conseqüències de fets i processos històrics significatius, establir connexions entre elles i reconèixer la causalitat múltiple que comporten els fets socials.
12. Valorar el patrimoni documental d'Espanya, amb especial referència a la Comunitat Valenciana. Localitzar els principals arxius, i destacar la seua projecció en la vida cultural espanyola i internacional.
13. Realitzar, individualment o en grup, treballs i exposicions orals sobre temes de la matèria, utilitzant el vocabulari pertinent i la correcció formal adequada.
14. Interpretar i elaborar distints tipus de mapes, croquis, gràfics i taules estadístiques, i utilitzar-los com a font d'informació i mitjans d'anàlisi i síntesi.
15. Comentar i analitzar textos d'especial rellevància històrica, així com obres artístiques significatives.

7.2. Instruments d'avaluació.

Per tal d'avaluar el procés d'aprenentatge es tindran en compte els següents instruments:

- . Revisió i anàlisi de quaderns de classe.
- . Observació elaboració dels materials cartogràfics
- Els intercanvis orals durant les activitats d'iniciació, posada en comú i comunicació de les activitats realitzades.
- . Anàlisi i revisió de tasques i produccions de l'alumnat.
- . Proves escrites i preguntes orals sobre l'assimilació dels conceptes bàsics dels temes que componen la SA. Autoavaluació i coavaluació.

- . Utilització de l'intercanvi oral durant les activitats d'introducció, durant les posades en comú i durant la comunicació del contingut dels cartells de grup.
- . Anàlisi i revisió d'activitats, tasques i produccions de l'alumnat, treball de grup i quaderns de classe.
- . Interrogació i preguntes orals sobre l'assimilació dels conceptes bàsics dels temes que componen la SA.
- . Observació de l'aportació de material i de la participació de l'alumnat en els treballs de grup.

7.3. Tipus d'avaluació.

L'avaluació és un procés continu, sent la seua finalitat analitzar tot el procés d'ensenyament i aprenentatge. Abraça doncs molts aspectes. L'avaluació de l'alumnat té per objecte conèixer els coneixements que posseeix, el grau de maduresa i, en definitiva els progressos en la consecució dels objectius generals programats, a fi de detectar les dificultats amb que topa, conèixer les causes i ajustar les activitats programades i les estratègies didàctiques adaptades a les necessitats de l'alumnat. Per açò utilitzarem:

Avaluació inicial.

Al principi del curs, amb la finalitat d'establir el nivell actual de competència (NAC) de cada alumne. Per a esta avaluació utilitzarem:

- L'observació directa, realització d'exercicis i qüestionaris, etc.
- Una prova inicial, consisteix en un control dels conceptes que deuen d'haver assolit en cursos anteriors.

Avaluació trimestral.

S'obtindrà de traure la mitjana dels controls del trimestre, és a dir la valoració dels sabers bàsics que entrarà com a nota de l'àrea, suposant un 50 % de la nota trimestral, més la suma dels destreses i hàbits de treball –on s'inclou el quadern, el treball de casa i a l'aula, les monografies, treballs trimestrals plantejats, etc.– que suposarà un 30% de la nota total, mentre que l'observació directa a l'aula –on es valorarà l'aportació de materials, cooperació i col·laboració entre grups de treballs, etc. es valorarà amb un 20%.

La nota final s'obtindrà de la mitjana aritmètica dels tres trimestres o avaluacions, amb una nota de 5. No hi haurà proves específiques de recuperació de matèria durant el curs.

7.4. Criteris de qualificació.

La **ponderació valorativa** de la qualificació global de cada avaluació, així com de l'avaluació final, s'obtindrà de la suma dels següents percentatges:

- **50%:** Sabers bàsics (proves escrites on desenvolupen els continguts de cada tema + treballs escrits)
- **30%:** Desenvolupament de les destreses (aplicació de tècniques apreses, revisió del quadern de classe amb activitats per a assolir sabers bàsics i presentació, treballs monogràfics, etc.)
- **20%:** Observació directa a l'aula: participació en els debats de classe, en els treballs d'equip, coordinació i cooperació de treball, etc.

Respecte a les qualificacions, aquestes seran numèriques, anant del 0 al 10; considerant-se superada la matèria a partir del 5.

Per tal de qualificar als alumnes es tindran en compte els següents aspectes.

- Guia individual d'observació d'actituds i d'hàbits de treball.
- Registre individual de dades sobre l'execució d'activitats i qualitat de les mateixes.
- Proves escrites. Amb qüestions de tipus objectiu, d'interpretació de dades (en els climogrames), d'esquemes i quadres incomplets, de localització en mapes i d'exposició de continguts.
- Intervencions orals.
- Llista de control i d'observació d'actituds i hàbits de treball individual que incloga indicadors referits al seu interès i curiositat, a l'ordre i la neteja en el treball o la participació i cooperació en les tasques i activitats d'equip.
- Aprenentatges i procediments bàsics del tema.

7.5. Activitats de reforç i ampliació.

Les diferents actuacions educatives hauran de preveure l'atenció a la diversitat de l'alumnat, compatibilitzant el desenrotllament de tots amb l'atenció personalitzada a les necessitats de cadascun.

El reforç en Ciències Socials consistirà en l'adaptació dels continguts conceptuals al nivell educatiu en què es trobe l'alumne/a, així com les proves d'avaluació i control. En alguns casos s'adaptaran els llibres de text amb continguts més simplificats.

Tanmateix, estan previstes activitats d'ampliació dels diferents temes per als alumnes que ho necessiten. Aquestes activitats es realitzaran generalment com a complement del deure que se'ls plantege per a treballar fora de classe i amb la consegüent revisió i correcció a classe.

Els controls que s'apliquen als alumnes amb NEE, s'adaptaran al seu nivell i les preguntes es trauran del les fitxes que prèviament hauran treballat.

10.5. PROGRAMACIÓ ECONOMIA I EMPREDORIA 4t ESO A

INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ.

Aquest any tenim 7 alumnes a 4rt d'ESO A/B , amb 2 xic i 5 xiques . En el nostre departament que mai ha gaudit de desdoblaments, un grup tan reduït, se'ns presenta com una meravellosa oportunitat d'atenció a la diversitat i tracte personalitzat finalment real.

La programació didàctica **d'Economia i Emprenedoria de 4t ESO** pretén la concreció dels elements del currículum actual, amb la finalitat d'assolir els objectius així com el desenvolupament de les competències clau expressats en la norma, contribuint, de la manera que aquesta determina, a l'assoliment de les finalitats de l'ESO en els àmbits d'aplicació de la nova Llei Orgànica.

Aquesta programació s'articula al voltant dels criteris preceptius expressats en la normativa vigent:

- **L.O.M.L.O.E. (• Reial decret 286/2023 de 18 d'abril**, pel qual s'estableix el currículum bàsic de l'Educació Secundària Obligatòria i del Batxillerat.
- **Ordre ECD / 65/2015, de 21 de gener, (BOE 29 de gener)** per la qual es descriuen les relacions entre les competències, els continguts i els criteris d'avaluació de l'educació primària, l'educació secundària obligatòria i el batxillerat
- **Els objectius** de cada ensenyament i etapa educativa.

- **Les competències**, o capacitats per activar i aplicar de forma integrada els continguts propis de cada ensenyament i etapa educativa, per aconseguir la realització adequada d'activitats i la resolució eficaç de problemes complexos.
- **Els sabers bàsics**, o conjunts de coneixements, habilitats, destreses que contribueixen a l'assoliment dels objectius de cada ensenyament i etapa educativa i a l'adquisició de competències.
- **La metodologia didàctica**, que comprèn tant la descripció de les pràctiques com l'organització del treball dels docents.
- **Els estàndards i resultats d'aprenentatge avaluables**; i els criteris d'avaluació del grau d'adquisició de les competències i de l'assoliment dels objectius de cada ensenyament i etapa educativa.

Aquesta programació didàctica recull, per a 4t d'ESO, pel que fa a la matèria d'Economia, el que expressa Reial Decret 286/2023 de 18 d'abril, pel qual s'estableix el currículum bàsic de l'educació secundària obligatòria i del Batxillerat (BOE 3 de gener de 2015). L'Ordre ECD / 65/2015, de 21 de gener, per la qual es descriuen les relacions entre les competències, els continguts i els criteris d'avaluació de l'educació primària, l'educació secundària obligatòria i el batxillerat, s'ajusta i respon a les orientacions de la Unió Europea, que insisteixen en la necessitat de l'adquisició de les competències clau per part de la ciutadania com a condició indispensable per aconseguir que els individus arribin a un ple desenvolupament personal, social i professional que s'ajusti a les demandes d'un món globalitzat i faci possible el desenvolupament econòmic, vinculat al coneixement, i serà aquest el criteri en què fonamentarem l'orientació metodològica del nostre projecte, el desenvolupament de les competències clau esmentades.

A efectes d'aquesta Ordre, les **competències clau** del currículum són les següents:

- a) Comunicació lingüística.
- b) Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.
- c) Competència digital.
- d) Aprendre a aprendre.
- e) Competències socials i cíviques.
- f) Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor.
- g) Consciència i expressions culturals.
- h) (Competència financera)

D'altra banda, l'ordre referida, expressa, pel que fa a l'avaluació de les competències clau, que:

- S'han d'establir les relacions dels estàndards d'aprenentatge avaluable amb les competències a les que contribueixen, per aconseguir l'avaluació dels nivells d'acompliment competencials assolits per l'alumnat.
- L'avaluació del grau d'adquisició de les competències ha d'estar integrada amb l'avaluació dels continguts, en la mesura que ser competent suposa mobilitzar els coneixements, destreses, actituds i valors per donar resposta a les situacions plantejades, dotar de funcionalitat als aprenentatges i aplicar el que s'aprèn des d'un plantejament integrador.

A més indica que les avaluacions externes de final d'etapa que preveu la Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la Millora de Qualitat Educativa (LOMCE), tindran en compte, tant en el seu disseny com en la seva avaluació els estàndards d'aprenentatge avaluable del currículum, que, d'aquesta mane-

ra, donaran forma i delimitaran els continguts a impartir en cada matèria i curs dels ensenyaments emparades per aquesta Llei.

2.-OBJECTIUS DE L'ÀREA D'ECONOMIA I EMPRENEDORIA

En relació amb els continguts proposats per a l'ESO, establim per a l'àrea d'Economia al curs de 4t d'ESO els següents objectius:

- **Obj.EC.1.** Integrar el concepte d'economia com a ciència de l'elecció. Identificar els principals agents econòmics, la seva actuació i les relacions entre ells. Valorar críticament l'impacte de les accions dels agents econòmics sobre l'entorn.
- **Obj.EC.2.** Adquirir i emprar vocabulari econòmic amb precisió i rigor, de manera que permeti conèixer, valorar i interpretar la realitat econòmica i social que ens envolta.
- **Obj.EC.3.** Descriure la importància de l'empresa i l'emprenedoria en el procés de creació de riquesa d'una societat.
- **Obj.EC.4.** Identificar les conseqüències de les activitats empresarials per a la pròpia empresa, els seus treballadors i la societat en el seu conjunt.
- **Obj.EC.5.** Conèixer, controlar i gestionar les variables d'ingressos i despeses d'un pressupost personal i saber decidir amb racionalitat entre diferents alternatives econòmiques de la vida personal i relacionar amb el benestar propi i social.
- **Obj.EC.6.** Analitzar el paper dels diners en el funcionament de la societat. Valorar l'estalvi com a mitjà per assolir èxits personals.

- **Obj.EC.7.** Explicar el paper del sector públic, com a garant del marc d'actuació i com a agent econòmic. Valorar críticament els efectes de la seva actuació o absència d'actuació respecte a la igualtat i el benestar d'una societat.
- **Obj.EC.8.** Diagnosticar els efectes de la inflació com a element distorsionador de les decisions que prenen els agents econòmics en una societat. -
- **Obj.EC.9.** Analitzar les característiques principals del mercat de treball, les polítiques d'ocupació i valorar les oportunitats que presenta.
- **Obj.EC.10.** Conèixer i valorar els avantatges que ha suposat el comerç internacional, així com els costos que ha implicat en el desenvolupament d'alguns països. Valorar el potencial de la integració econòmica i les perspectives de l'economia aragonesa en el marc de la internacionalització econòmica.
- **Obj.EC.11.** Buscar, seleccionar, comprendre i valorar notícies econòmiques procedents de diferents fonts
- **Obj.EC.12.** Realitzar tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes econòmics.
- **Obj.EMP.13.** contactar amb l'esperit emprenedor a través de la motivació i del coneixement propi.
- **Obj. EMP.14.** valorar el treball i el recolçament d'un equip.
- **Obj.EMP.15.**

Per assolir els objectius d'aquesta matèria, es plantejarà un procés d'ensenyament i aprenentatge eminentment pràctic, de tal manera que es formi l'alumne

amb les capacitats i coneixements necessaris perquè pugui entendre la realitat econòmica que ens envolta i ser crític amb ella.

Es tindran en compte, per a això, les següents recomanacions: relacionar el procés d'ensenyament-aprenentatge amb la vida real, facilitar la construcció d'aprenentatges significatius, relacionant el que l'alumne ja sap amb els nous continguts, afavorir la capacitat d'aprendre a aprendre i crear un clima d'acceptació i cooperació fomentant el treball en grup.

La metodologia utilitzada combinarà estratègies d'exposició i d'indagació o descobriment, que dependrà del tipus de contingut. Així l'aprenentatge dels continguts es farà a través de didàctiques concretes poden ser molt variades, com la realització de treballs d'investigació tant personal com grupal i la seva posterior exposició, l'estudi de casos reals, realització de debats sobre temes econòmics d'actualitat o visites a empreses i organismes econòmics.

En aquest sentit, els estudis de casos i la incorporació de les TIC formaran part essencial de la metodologia de la matèria així com el seguiment dels principals mitjans de comunicació a l'abast de l'alumnat.

3.COMPETÈNCIES

Entenem per **competències clau** aquelles capacitats que ha de desenvolupar l'alumne en finalitzar el cicle per aplicar de manera integrada els continguts de l'assignatura i assimilar-los a la seva pròpia realització personal. Les competències clau contribuiran a l'exercici d'una ciutadania activa, a incorporar-se a la vida adulta de manera satisfactòria i, en definitiva, desenvolupar en l'alumne un aprenentatge permanent durant tota la seva vida. Cadascuna de les matèries

contribueix al desenvolupament de diferents competències i, al mateix temps, cadascuna de les competències clau admet ser treballada des de diferents matèries.

L'assignatura d'Economia a l'educació secundària obligatòria contribueix amb la resta a que l'alumne adquireixi les capacitats que es busquen amb cada competència clau, però tindria especialment la finalitat de desenvolupar les competències matemàtica, social i cívica, iniciativa i esperit emprenedor, a més de la competència financera que s'afegeix de manera extracurricular.

Tot i que cada matèria contribueix de manera diferent a l'adquisició d'aquestes competències bàsiques, el currículum d'Economia contribueix especialment al seu desenvolupament d'aquesta manera:

a) Competència en comunicació lingüística.

Totes les assignatures han de contribuir a la consecució d'aquesta competència per part de l'alumne. La lectura, a més de ser font de plaer, facilita la interpretació i comprensió permetent fer ús de la llengua parlada i escrita. La finalitat de la matèria d'Economia rau primordialment a aconseguir un domini en la competència comunicativa dels alumnes, perquè al final de l'etapa educativa hagin adquirit la capacitat d'entendre notícies bàsiques relacionades amb l'economia en la premsa generalista, així com rebre, entendre i emetre missatges de contingut econòmic correctament. Tal desenvolupament els permetrà construir el pensament i expressar opinions fonamentades sobre les mateixes.

El projecte curricular d'Economia a ESO contribuirà a l'adquisició de la competència lingüística mitjançant la introducció de lectures al llarg de tots els temes (conte inicial, "periscopis", taller de premsa, etc.), comentaris de text periodístic

o la confecció d'activitats específiques de recerca d'informació, de debat i anàlisi.

b) Competència matemàtica.

L'adquisició d'aquesta competència per part de l'alumne suposarà que tingui la capacitat de posar en pràctica processos de raonament que el portin a la solució de problemes de la vida quotidiana. La competència portarà també a que pugui raonar els problemes per extreure informació, sent capaç d'identificar la validesa dels raonaments i dels resultats obtinguts.

El projecte contribueix a l'adquisició de la competència amb la introducció en les diferents unitats d'eines matemàtiques per a la resolució de problemes, a més de la lectura i interpretació de gràfics i la resolució de problemes basats en l'aplicació d'expressions matemàtiques.

c) Competència en el tractament de la informació i competència digital.

La nostra matèria contribueix a potenciar aquesta competència pel fet de tenir com a objectiu proporcionar coneixements i destreses per a la recerca i selecció d'informació fonamentalment en premsa escrita. La recerca d'aquesta informació requereix l'ús adequat de biblioteques, hemeroteques o el domini de les noves tecnologies de la informació per

obtenir el màxim aprofitament en la fase de documentació a l'hora de realitzar treballs d'investigació. La realització guiada d'aquestes recerques constituirà un mitjà per al desenvolupament de la competència digital; a això també contribueix, l'ús que aquesta matèria fa dels nous mitjans de comunicació digitals que impliquen un ús social i participatiu que els alumnes han de conèixer, valorar i utilitzar de manera crítica i responsable.

La LOMCE específica referent a això que, «pel que fa a la competència digital, els continguts, criteris i estàndards d'avaluació de l'assignatura incorporen el coneixement i ús de les principals aplicacions informàtiques: els sistemes de tractament de textos, bases de dades, emmagatzematge i gestió d'informació, correu electrònic, etc. També es procura desenvolupar en l'alumnat la capacitat de cercar, obtenir i tractar la informació, així com d'utilitzar-la de manera crítica i sistemàtica, avaluant la seva pertinència i diferenciant entre informació real i virtual. Una altra capacitat potenciada és la d'utilitzar eines informàtiques per a produir, presentar i comprendre informació de complexitat progressiva i tenir l'habilitat necessària per accedir a serveis basats en Internet, cercar-los i utilitzar-los; però, al mateix temps, també la capacitat de saber com emprar les Tecnologies de la Informació i la Comunicació en suport del pensament crític, la creativitat i la innovació. En aquesta assignatura, la utilització de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació requereix una actitud crítica i reflexiva en relació amb la informació disponible ».

d) Competència per aprendre a aprendre.

L'adquisició d'aquesta competència ha de permetre a l'alumne poder iniciar, organitzar i persistir en l'aprenentatge Busca que l'alumne tingui la capacitat per motivar-se per aprendre, que al seu torn depèn que es generi la curiositat i la necessitat d'aquest aprenentatge.

El projecte presentat busca, a través de la manera en què es presenten els continguts i del tipus d'activitats plantejades, que l'estudiant se senti protagonista del procés i del resultat del seu aprenentatge i, finalment, que arribi a assolir les metes proposades.

S'ha intentat presentar una sèrie de continguts de caràcter pràctic per acostar l'alumne a la realitat que l'envolta amb capacitat crítica i reflexiva. Moltes de les activitats presentades en cada unitat mostren també aquest caràcter competencial que permet l'aprenentatge permanent (activitats de debat, recerca d'informació "periscopis", etc.)

e) Competència social i cívica.

La competència social i cívica té com a objectiu que l'alumne assoleixi un desenvolupament personal i professional que li permeti una eficaç incorporació a la societat i a un entorn laboral real. En aquest sentit, l'Economia és una eina poderosa per a la interpretació del món i poder abordar els fenòmens i problemes socials en diferents contextos. Per poder participar plenament en la societat democràtica, és fonamental adquirir els coneixements que permetin comprendre i analitzar de manera crítica les opinions i comportaments dels altres, respectant la diversitat. D'altra banda, la societat reclama cada vegada més la presència de persones emprenedores amb idees pròpies i iniciativa, que, de forma responsable estiguin disposades a participar i implicar-se en processos de millora aquesta societat.

Tenint en compte tot l'anterior, pretenem crear un esperit crític i reflexiu en l'alumne sobre els problemes econòmics de la nostra societat (atur, inflació, etc.) i la manera de resoldre'ls. A més, els continguts d'algunes unitats plantegen alguns dilemes ètics relacionats amb la globalització i el medi ambient que faran reflexionar a l'alumne. Es plantegen també activitats finals de contingut competencial (exercicis de debat, textos periodístics i propostes d'audiovisuals)

f) Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor.

És la competència més directament relacionada amb l'assignatura. La consecució de la competència en els alumnes permetrà aconseguir futurs ciutadans emprenedors que participin i millorin la societat de manera activa.

Inclou coneixements i destreses relacionats amb el món del treball, l'educació econòmica, la financera i l'organització empresarial.

Els continguts presentats en el projecte busquen en l'alumne fomentar la seva capacitat de pensament creatiu, aspecte aquest fonamental per al naixement dels emprenedors., Així com el coneixement del funcionament de les societats empresarials des del punt de vista ètic i de responsabilitat social. Buscant la consecució d'aquesta competència, s'ha posat especial cura en l'elaboració de les activitats, intentant sempre cobrir les diferents formes d'abordar l'aprenentatge per part dels alumnes. Les activitats d'anàlisi, debat, treball en grup, auto-avaluació, resolució de problemes i de presa de decisions són una constant en tots els temes.

g) Consciència i expressions culturals.

Tot i que no és una competència directament relacionada amb l'assignatura, l'ensenyament de l'assignatura també ha de contribuir a aconseguir-la des del punt de vista de la valoració de les diferents manifestacions culturals i artístiques que tenen la seva repercussió també en l'economia.

Dins dels continguts proposats s'aborda el tema de la globalització que també té un component cultural que exigeix per part de l'alumne una actitud crítica i reflexiva.

h) "Competència financera". (Extracurricular)

Tot i que la LOMLOE no cita la competència financera, dins de les capacitats que l'alumne ha d'aconseguir al llarg de l'etapa. La introducció de l'educació financera en els currículum

d'Educació Secundària és cada vegada més gran i ve donada per les recomanacions de la UE i de l'OCDE que fins i tot la inclou ja dins de les avaluacions realitzades en els informes PISA (1).

Les raons per incloure l'educació financera són variades, i van des de les cada vegada més freqüents crisis econòmiques, als ajustos en els sistemes d'ajuts públics o els canvis demogràfics que suposen el progressiu envelliment de la població en els països desenvolupats. En aquest context es fa necessari que els ciutadans abordin la presa de decisions de tipus financer amb la major informació i coneixement possible, buscant en l'alumne l'adquisició de capacitats que els permetin la presa de decisions intel·ligents en matèria financera, mantenint una actitud crítica i analítica davant de totes les ofertes que se'ls presentin.

Els continguts plantejats aborden la planificació de despeses, l'elaboració de pressupostos, o el foment de l'estalvi com a mitjà per a la consecució de la seguretat financera en el llarg termini. L'alumne ha de ser també capaç de gestionar de manera efectiva les seves despeses o deutes a curt termini, aconseguint així els seus objectius personals

4.- SABERS BÀSICS.

Els continguts no han de ser interpretats com a unitats temàtiques, ni, per tant, necessàriament organitzats tal com apareixen en el Reial Decret. L'organització

dels continguts del currículum en blocs no té com a finalitat establir l'ordre i l'organització de les activitats d'aprenentatge a l'aula, sinó els components de l'educació lingüística i literària. Així mateix, el fet d'exposar de manera diferenciada els continguts no ha d'ocultar la interconnexió que hi ha entre l'ús oral i l'escrit i la interrelació que es dona en moltes activitats socials entre usos orals i escrits.

Al llarg de 11 unitats didàctiques i els repassos trimestrals, el present projecte d'Economia per 4t ESO està estructurat de la següent manera:

- Desenvolupament dels continguts de la Unitat de manera clara i concisa.
- Activitats al final de cada apartat per comprovar si l'alumne ha assimilat correctament els continguts de cada epígraf.
- Al llarg de cada unitat s'ofereixen dos tipus més d'activitats: periscopis (activitats pràctiques que requereixen un major nivell de reflexió) i Activitats resoltes (activitats amb solució que permeten assegurar l'adquisició dels continguts més complexos de la unitat).
- Es planteja gran varietat d'activitats, en les seccions finals de cada unitat, mitjançant les quals s'ajuda l'alumnat a reforçar i consolidar els continguts estudiats.
- Dins de cada unitat l'alumne trobarà diferents iconografies (Sabies que ..., Important, Reflexió, etc.) que ajuden a interpretar les diferents seccions del llibre i la seva utilitat.
- La unitat acaba amb 5 tipus d'activitats: Activitats finals teòriques i pràctiques (que permeten a l'alumne comprovar si ha adquirit els coneixements bàsics de la unitat, Tallers de premsa (per treballar en la recerca d'informació i la com-

premsió i reflexió sobre notícies de premsa), Vocabulari (per recordar les definicions treballades en la unitat), test de repàs (un ràpid repàs de conceptes clau de la unitat) i un Joc econòmic grupal

5.- SITUACIONS D'APRENENTATGE

Seguint la Recomanació 2006/962 / CE del Parlament Europeu i del Consell, de desembre de 2006, aquest text potencia l'aprenentatge per competències, integrades en forma d'activitats en les unitats didàctiques que el despleguen, propiciant l'aprenentatge significatiu, alhora que integrat, dels continguts curriculars. Igualment, en resposta a la norma estatal i de les diferents comunitats autònomes, s'introdueixen en el desenvolupament dels textos, així com en les activitats per als alumnes, els elements necessaris per a la formalització dels èxits a través d'una doble via: nivells de competències convenientment seqüenciats, per curs, així com els corresponents criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluable, vinculats als continguts programats, indicadors d'assoliment en aquest cas i expressats, de manera preceptiu, en la nova Llei Orgànica. El text elaborat per quart curs d'ESO aprofundeix en els següents blocs de contingut: -

- **1 L'economia de les persones**
- **2 Producció, renda i comerç**
- **3 Planificació financera**
- **4 Salut financera**
- **5 La funció de les empreses**
- **6 L'organització empresarial**
- **7 Entorn social, ambiental i cultural**

- **8 L'emprenedoria**
- **9 El treball en equip**
- **10 Creant el teu negoci**
- **11 La posada en marxa del nostre negoci**

Pel que fa al repartiment dels continguts del currículum en relació amb el llibre, proposem la següent seqüenciació:

- **Primera avaluació:** situacions 1, 2 ,3 i 4
- **Segona avaluació:** situacions 5, 6, 7 i 8
- **Tercera avaluació:** situacions 9 , 10 i 11

No obstant això, el Departament d'Economia ha d'ajustar aquesta seqüenciació, i fins i tot alterar l'ordre dels continguts i seccions de cada unitat si ho considera necessari o convenient. Insistim que hem distribuït els continguts al llarg de les dotze unitats tenint en compte la dificultat que planteja el seu aprenentatge, intentant una seqüenciació gradual i lògica.

Els continguts concrets, distribuïts pels diferents blocs que estableix el currículum, es troben recollits de forma detallada en les diferents programacions d'aula.

Estructura de les SITUACIONS D'APRENTATGE

Cada SITUACIÓ D'APRENTATGE comença amb una presentació i el sumari dels sabers bàsics que es treballaran. La situació pretén despertar la curiositat de l'alumnat alhora que l'introdueix d'una manera amena en els continguts que es treballaran.

Els sabers bàsics es presenten organitzats en apartats de doble pàgina que responen a un estàndard d'aprenentatge concret i a l'adquisició i desenvolupament de les competències clau corresponents del currículum.

En desenvolupar els apartats de la unitat en base a estàndards d'aprenentatge concrets, garantim que el desenvolupament dels continguts s'ajustarà en extensió i abast amb el que estableix el currículum de l'assignatura.

Cada apartat conté tres tipus de propostes pràctiques:

- **Activitats resoltes:** dissenyades per repassar conceptes clau i refermar la teoria desenvolupada en la unitat.
- **Activitats:** dissenyades per treballar l'estàndard desenvolupat en l'apartat.
- **periscopis:** dissenyades per treballar l'estàndard desenvolupat en l'apartat, en què es fa un especial èmfasi en la recerca d'informació a la web o en Premsa, o que proposen debats oberts en relació amb el que s'ha estudiat en l'apartat.

La secció final de cada unitat didàctica està destinada a aprofundir en l'assoliment dels estàndards d'aprenentatge i desenvolupar la competència d'aprendre a aprendre a través d'activitats específiques dissenyades amb aquesta finalitat.

Aquestes seccions finals són:

a) Mapa conceptual. Al final de la unitat s'ofereix un esquema que resumeix gràficament els continguts tractats en la unitat.

b) Test de repàs. Bateria d'activitats breus que permeten fer un repàs ràpid dels conceptes clau de la unitat.

c) Activitats finals

: Bateria d'activitats dissenyades per treballar els estàndards d'aprenentatge de la unitat. Aquesta secció es subdivideix en dos apartats amb dos blocs d'activitats que requereixen diferent nivell d'aplicació:

: ■ Teoria: activitats que permeten a l'alumnat comprovar si ha adquirit els coneixements bàsics de la unitat.

■ Pràctica, activitats que impliquen l'aplicació dels coneixements adquirits.

Totes aquestes activitats segueixen el següent codi de colors:

■ Imprescindible: activitats que responen específicament a un dels estàndards d'aprenentatge definits per a la unitat.

■ Necessari: activitats que responen transversalment a un dels estàndards d'aprenentatge definits per a la unitat.

□ Complementari: activitats que no treballen directament cap dels estàndards d'aprenentatge definits per a la unitat i que oferim com a treball complementari.

d) Taller de premsa.

En aquesta secció l'alumnat haurà de buscar notícies i titulars de premsa escrita relacionats amb conceptes estudiats en la unitat i justificar el motiu pel qual els han triat. L'orientació d'aquesta secció està enfocada especialment a la feina de les competències

de Comunicació lingüística i de Tractament de la informació i competència digital; així com al compliment d'un dels objectius marcats per McGraw-Hill per aquesta assignatura:

Obj.EC.11. Buscar, seleccionar, comprendre i valorar notícies econòmiques procedents de diferents fonts.

e) Vocabulari.

Considerem especialment important que els principals termes econòmics que-din ben fixats, en ser la primera vegada que l'alumnat aborda l'estudi de l'Economia. Aquesta secció ha estat elaborada amb l'objecte de servir de repàs o recordatori dels termes de vocabulari econòmic definits en la unitat. D'aquesta manera, abordem un altre dels objectius marcats per McGraw-Hill per aquesta assignatura: **Obj.EC.2.** Adquirir i emprar vocabulari econòmic amb precisió i rigor, de manera que permeti conèixer, valorar i interpretar la realitat econòmica i social que ens envolta.

f) Joc econòmic.

Aquesta secció pretén acostar a l'alumne l'àmbit de l'Economia d'una manera lúdica i amena. Tractant de mostrar els continguts específics de la matèria a àmbits que tradicionalment no relacionem amb l'econòmic. Aquests jocs més permeten que l'alumne desenvolupi habilitats de planificació, estratègia i presa de decisions.

La temporalització de les unitats didàctiques serà flexible en funció de cada centre, de cada tema i activitats i de les necessitats de cada alumne, que seran els que marquin en certa manera el ritme d'aprenentatge.

7.- AVALUACIÓ: CRITERIS

La informació que proporciona l'avaluació ha de servir com a punt de referència per a l'actualització pedagògica. Haurà de ser individualitzada, personalitzada, contínua i integrada.

La dimensió individualitzada contribueix a oferir informació sobre l'evolució de cada alumne, sobre la seva situació pel que fa al procés d'aprenentatge.

El caràcter personalitzat fa que l'avaluació prengui en consideració la totalitat de la persona. L'alumne pren consciència de si, es responsabilitza.

L'avaluació continuada i integrada en el ritme de la classe informa sobre l'evolució dels alumnes, les seves dificultats i progressos.

L'avaluació del procés d'aprenentatge, és a dir, l'avaluació del grau en què els alumnes i les alumnes van assolint els objectius didàctics, pot realitzar-se a través d'una sèrie d'activitats proposades al ritme del desenvolupament de l'aprenentatge de cada unitat, és a dir, a mitjançant el control de la realització d'activitats, la seva correcció a classe o lliurament de les mateixes al professor, preguntes directes als alumnes, intervenció d'aquests completant part de l'explicació o recordant continguts ja estudiats, etc.

Les activitats que s'inclouen en l'adillo, així com les que apareixen al final de les explicacions teòriques de cada epígraf, van especialment destinades a guiar el professor en l'avaluació del procés d'aprenentatge.

El grau d'assoliment final obtingut pels alumnes respecte als objectius didàctics plantejats en cada unitat, es pot avaluar a través de les proves d'avaluació que s'estimi necessari aplicar i mitjançant les activitats corresponents.

L'avaluació es realitzarà considerant els següents instruments:

- Observació: del treball individual de l'alumne, la seva actitud davant del treball en equip, la posada en comú de la informació recollida, les seves explicacions i participació a classe o a les activitats realitzades fora del centre, els hàbits de treball, la seva iniciativa, autoconfiança i interès. Algunes d'aquestes observacions es poden realitzar mitjançant les activitats presents en el text.
- Revisió dels treballs dels alumnes, realitzats en el quadern.

- Les proves d'avaluació: en què es valoraran els coneixements, grau de comprensió, capacitat d'aplicació dels coneixements a noves situacions i l'habilitat per analitzar i sintetitzar informacions i dades. Aquestes proves poden ser de diferents tipus:

- Avaluació inicial, mitjançant preguntes, que permeti saber de quin grau de coneixements parteixen els alumnes, abans de l'explicació de cada unitat i al principi de curs.

- Exercicis on l'alumnat apliqui els coneixements adquirits a classe. Aquests poden ser les activitats o tasques presents en el llibre i ser corregits a classe.

- Presentació de treballs i comentaris de text.

- Controls periòdics.

- **Autoavaluació**: que serà una reflexió crítica que cada alumne ha de fer sobre el seu propi aprenentatge i el professor sobre el seu mètode d'ensenyament.

- **Coavaluació**: o valoració respectuosa i positiva sobre el treball i actitud dels companys. No es realitzaran proves de recuperació, a causa que el sistema d'avaluació per estàndards ens permet matisar i modificar la nota de cada alumne en cada estàndard segons va aconseguint la superació del mateix.

7.1 Criteris per a la qualificació

Els criteris que farem servir per a la qualificació es corresponen amb els criteris d'avaluació que estableix la LOMLOE. Aquests criteris es desglossen en una sèrie d'estàndards que són d'obligat compliment, i que suposen la recollida objectiva d'una sèrie d'anotacions sobre cadascun dels alumnes. A causa de l'elevada quantitat de criteris i estàndards, la qualificació es durà a terme a través

d'un full d'Excel que es proporciona en el material per al professor en la qual
estaran recollits els criteris i estàndards per a cada avaluació.

A cadascun d'aquests estàndards hem d'assignar-(de manera consensuada
dins el departament) una ponderació.

11 ELEMENTS TRANSVERSALS :

11.1- FOMENT DE LA LECTURA.

Acord de departament pel que fa al Pla per al foment de la lectura:

1.-Que en l'àmbit de la nostra disciplina, la lectura és la base essencial de l'aprenentatge i per tant els nostres alumnes llegeixen, analitzen i comenten textos habitualment.

2.-Que, venim observant en l'alumnat, la **manca d'una lectura comprensiva**, substituïda per una **lectura, "automàtica", rutinària**, sent capaços de llegir, no manifestar problemes en el vocabulari i concloure que no entenen el text, el que **dificulta i impossibilita l'aprenentatge**.

3.-Que entenem que s'ha convertit en un **problema estructural** en la **base de l'aprenentatge** que afecta a tot l'alumnat, en tots els nivells i en totes les disciplines i que conseqüentment requereix una **reflexió global** i una implicació i compromís de **tots els departaments**.

4.-Que a més dels aspectes generals referits a la lectura, en la nostra Programació de Departament, hem pres els **acords següents**:

-**Afavorir**, en cada una de les nostres actuacions, la **lectura comprensiva dels textos**, conscienciant a l'alumnat de la seva necessitat.

-Dedicar **sessions setmanals** de lectura a l'aula, especialment en els **alumnes de 1r i 2n**.

-Realitzar un **llistat de lectures obligatòries** adaptat a les nostres assignatures i nivell d'alumnat.

PROPOSTA DE LECTURES PER ASSIGNATURA I CURS____

C.SOCIALS

1r ESO :

- **Jesús Cortés** : "El savi del Nil " Ed : àmbits Bromera

- **Oriol Canosa** : "Els Robotots al jardí de les Hespèrides"(nº9) Ed: Bromera

- Ana I.Bernal : Tuthankamon,el faraón niño Ed: Rompecabezas

- Hergé : Tintín "Los cigarros del faraón" Ed: Casterman

- Homer : La còlera d'Aquil·les Ed: Biblioteca Teide

- Homer : Les aventures d'Ulises Ed: Biblioteca Teide

- Phil Robins : Alejandro Magno y su gran fama Ed: Rompecabezas

- Ramón Irigoyen : Las fábulas de Grecia Ed: Oniro

- Espinós,J.y otros : Así vivían los Romanos Ed:Anaya

- René Goscinny,Albert Uderzo : Astérix en Hispania y Los Viajes de Astérix.
Ed: Salvat

2n ESO :

- **Dolors García i Cornellà: L'esclau del Mercadal Ed: Bromera**
 - César Mallorquí: La Catedral Ed: SM
 - Washington Irvin: Cuentos de la Alhambra Ed: Cátedra
 - Vicente Muñoz Puelles: Polizón a bordo Ed: Anaya
 - Hergé: TINTÍN
 - “El templo del Sol”
 - “El cetro de Ottokar”
 - “El oro negro”
- Ed: Casterman
- Collins, Suzanne: Els jocs de la fam Ed: Estrella Polar

3r ESO :

- **Hao, K.T.: Scott i Amundsen. La conquesta del pol sud. Ed. Vicens Vives.**
 - **Cucanya Biografies**
 - Korn, Wolfgang: La vuelta al mundo de un forro polar rojo. Pequeña historia de la gran globalización. (format digital)
 - Gallego, Laura: Allà on els arbres canten Ed: Cruïlla
 - Stevenson, R.L.: L'illa del tresor Ed: Bromera
 - Verne, Jules : Cinc setmanes en globus Ed: Biblioteca Teide
 - Dominique Lapierre : La Ciudad de la alegría Ed: Seix-Barral
 - Hergé : Tintín en el Tibet Ed: Casterman
-

4t ESO :

- **Isabel-Clara Simó : Júlia Ed: Bromera**
 - Alejandro Dumas : Los tres mosqueteros Ed: varias
 - John Boyne : El noi del pijama de ratlles Ed: Empúries
 - Javier Cercas : Soldados de Salamina Ed: De Bolsillo
 - Hergé : TINTÍN
 - “ En el país de los soviets”
 - “ En el Congo”
- Ed: Casterman

VALORS ÈTICS

- **Fernando Savater : Ètica per a Amador**
- Sandra Arenal : No hay tiempo para jugar (Relatos de niños trabajadores)
Ed: Media Vaca
- Antoine de Saint- Exupéry : El Principito Ed: Salamandra
- La piscina Ni Kyson Lee, Ed: Bárbara Fiore

FILOSOFIA

- Huxley, Aldous, "Un món feliç"
- Teller, Jane, "No-res"
- Orwell, George, "1984"
- Golding, William, "El senyor de les mosques"

11.2-UTILITZACIÓ DE LES TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I LA COMUNICACIÓ.-

Pel que es refereix al tractament de les TIC la seua aplicació a la didàctica de les ciències socials ens permet presentar la informació als alumnes sota distintes aparences i suports (digital, gràfic, sonor), perquè resulten vàlides per al procés d'aprenentatge.

A través de les diferents eines digitals pretenem treballar de manera molt més interactiva i dinàmica, propiciant la motivació de l'alumnat i un procés molt més actiu en l'autoaprenentatge. Així estimular i fomentar les capacitats crítiques i creatives de la matèria a través dels avanços actuals que en possibilita la tecnologia.

11.3-RECURSOS DIDÀCTICS

Aprofitarem tot el material bibliogràfic del Departament i de la biblioteca del centre: diccionaris, llibres de consulta, llibres de lectura per a joves, fragments de texts.

Sovint es proporcionarà als alumnes material complementari, ja sigui en fotocopies o per mitjans telemàtics.

Completarem les nostres explicacions amb l'exposició de mapes, presentació de diapositives, etc., i amb la projecció de pel·lícules i de documentals monogràfics.. Igualment, es fomentarà que els alumnes visitin algunes de les pàgines web més destacades al voltant de les ciències socials.

Pel que fa als **recursos materials** audiovisuals podem ressenyar per a aquesta matèria els següents:

Cartografia: Col·lecció de Mapes Murals Geogràfics i Històrics. Ed. Vicens Vives. Sèries Cartogràfiques de l' Institut Geogràfic Nacional i de l' Institut Cartogràfic Valencià.

Entre els recursos i **materials bibliogràfics** ressaltem: el llibre de l'alumne i la guia didàctica del professor, a més dels específics per a cada unitat didàctica i alguns de caràcter general:

López Bermúdez, F., Rubio Robust, JM, Cuadrat, JM: *Geografía Física*. Càtedra, 1992.

Puyol, R., Estébanez, J., Méndez, R.: *Geografía Humana*. Càtedra, 1995.

Bielza d'Ory, V. (coord.): *Territorio y sociedad en España*. Taurus, 1989.

Atlas Nacional de España. Ministerio de Fomento, Instituto Geográfico Nacional.

VV.AA.: *Geografía de España*. Ed. Síntesis. 1991.

Piqueras Haba, J.: El espacio valenciano. Una síntesis geográfica. Editorial Gules, 1999.

Rosselló Verger, V.M.: *Geografía del País Valencià*. Edicions Alfons El Magnànim, 1995.

Dels **recursos genèrics d'Internet** ressaltem els que es podem obtenir a través dels cercadors i algunes pàgines en especial:

Organització de Nacions Unides (ONU):

<http://www.un.org/spanish/>

Europa. El portal de la Unió Europea:

http://europa.eu.int/index_es.htm

Ministeri de Foment. Institut Geogràfic Nacional:

http://www.fomento.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/

http://www.icv.gva.es/index_1.htm

Instituto Nacional de Estadística:

<http://www.ine.es>

Institut Valencià d'Estadística:

<http://www.ive.es/>

Institut Cartogràfic Valencià:

http://www.icv.gva.es/index_1.htm

<http://www.un.org/spanish/>

Europa. El portal de la Unión Europea:

http://europa.eu.int/index_es.htm

Ministerio de Fomento. Instituto Geográfico Nacional:

http://www.fomento.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/

[DIRECCIONES_GENERALES/INSTITUTO_GEOGRAFICO/cartografia/](http://www.fomento.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/DIRECCIONES_GENERALES/INSTITUTO_GEOGRAFICO/cartografia/)

Ministerio de Fomento. Centro Nacional de Información Geográfica:

<http://www.cnig.es/>

Instituto Nacional de Estadística:

<http://www.ine.es/>

Institut Cartogràfic Valencià:

http://www.icv.gva.es/index_1.htm

Institut Valencià d'Estadística:

<http://www.ive.es/>

www.exitmedia.net

www.arteyparte.com

www.lapiz.es

www.3art.net

www.museusdelageneralitat.es/ivam

www.cccb.org

www.macba.es

www.museothyssen.net

www.louvre.fr

www.moma.org

www.nationalgallery.com

www.tategallery.com

12.-ACTIVITATS EXTRAESCOLARS.

En aquest curs 2025-2026 proposem les següents **ACTIVITATS**
EXTRAESCOLARS dins de la nostra programació :

- _ 1.1^r d'ESO Museu de Prehistòria a valència (Febrer)
- _ 2. 1^r d'ESO visita a un jaciment arqueològic (abril- maig)_ EX : Cova Negra ,
Bastida de les Alcusses o Cova de l'aranya
- _ 3.2n i 3^r d'ESO visita a Xàtiva històrica i al seu castell (dies previs vacances
Pasqua)
- _ 4.4^t d'ESO visita al MUVIM i l'ETNO a València (novembre)
- 4.